ŞEHRİMİZ
ÇANKIRI

ŞEHRİMİZ
ÇANKIRI

YAZARLAR

İbrahim GÖKMEN
Mehmet GÜMÜŞ
Kezban İlkem KARAKÜLAH
Onur TULGAY

EDİTÖR

İbrahim GÖKMEN

DİL UZMANI

Mehmet GÜMÜŞ

GÖRSEL TASARIM

Ravza KÖKDEN

Ahmet Faruk EMİROĞLU

Bu materyalin ilk 2 (iki) ünitesinin metin içeriği Temel Eğitim Genel Müdürlüğünce oluşturulan komisyon tarafından hazırlanmıştır.

BASIM YILI

2021

ISBN: 978-975-11-5142-1

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklal ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalalet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklal ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

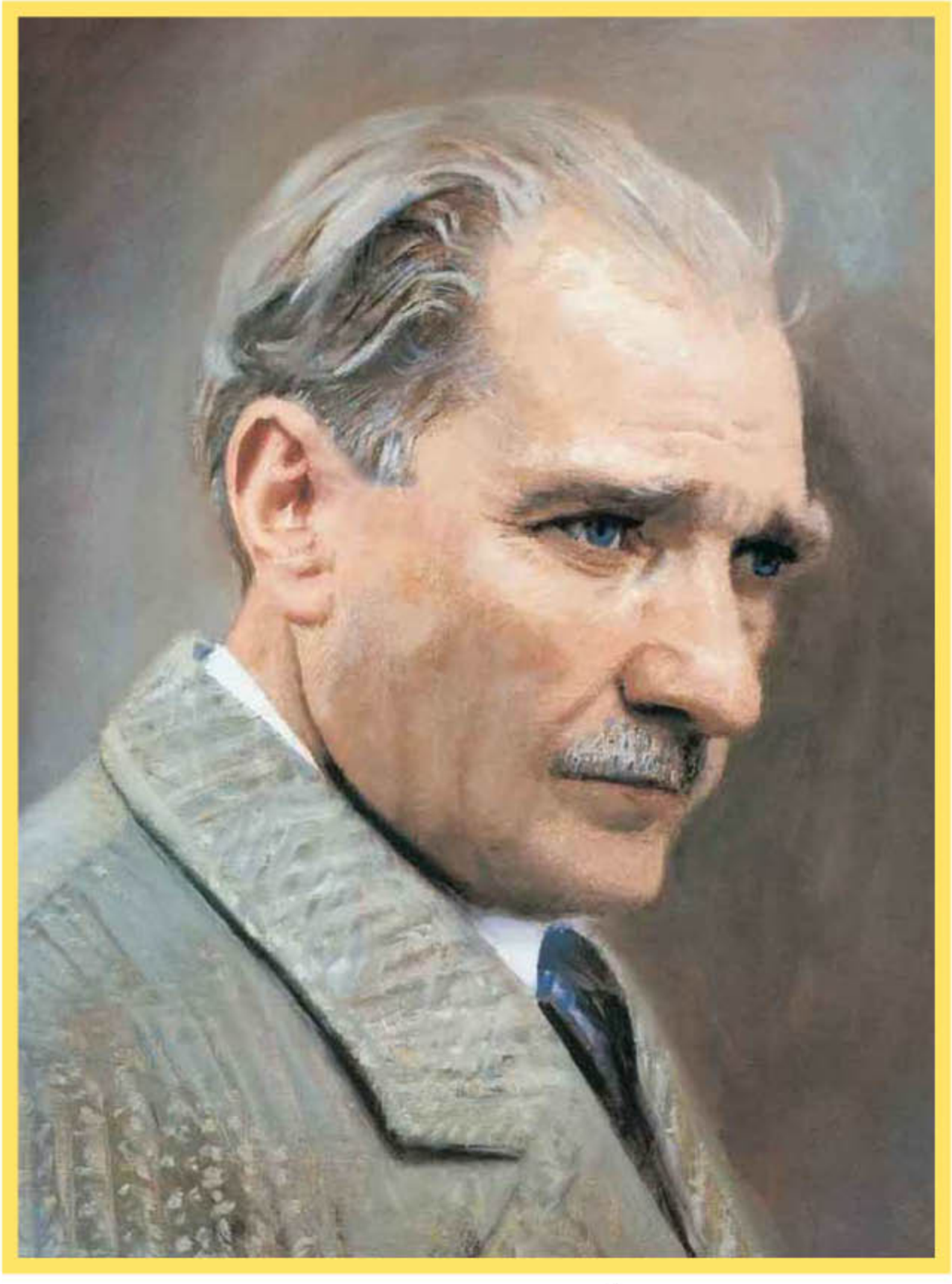

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

İSTİKLÂL MARŞI 3
GENÇLİĞE HİTABE 4

ÜNİTE 1 - ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ

Birlikte Yaşamanın Gerekliliği 10
Şehri Tanıyoruz 15
Şehir ve Medeniyet 24
Şehirle İlişkimiz 28

ÜNİTE 2 - ŞEHİRDE YAŞAM

Şehir ve Sosyal Yaşam 32
Medeni Yaşantının Gerekleri 36
Şehrin Fırsatları ve Riskleri 39
Engelsiz Yaşam 44
Şehirdeki Diğer Canlılar 47

ÜNİTE 3 - ŞEHRİMİ TANIYORUM

Çankırı'nın Coğrafi Konumu 52
Çankırı'nın Coğrafi Özelliklerinin İnsan Yaşamına Etkisi 58
Çankırı'da Nüfus Yapısı 64
İlimizde Doğal Afetler 65
Çankırı'nın Tarihçesi 72
Çankırı'nın Komşu İlleri 82

ÜNİTE 4 - ŞEHRİM ÇALIŞIYOR

Şehrin Gelişiminde Etkili Olan Ekonomik Unsurlar 88
Çankırı'da Üretim Alanları 90
Çankırı'da Zanaat 90
Şehrimizde Ulaşım 92

ÜNİTE 5 - ŞEHRİMDE BEN

Şehrimizde Kültür ve Sanat....96
Yâren Ali Bize Çankırı'yı Anlatıyor....97
Tarihî Şahsiyetlerimiz....116
Sanat ve Bilim İnsanlarımız....118
Kültür Nedir?....123
Çankırı Yâran Meclisi....125
Çankırı'da Geleneksel Giyim Kuşam....134
Yöresel Çocuk Oyunları....137
Çankırı'da Anlatılan Masallar....140
Yöresel Yemekler....143
İlimizin Efsaneleri....147
İlimizin Destanları....149
Yöresel El Sanatları....150
Yöresel Ninniler....151
Yöresel Dil Özellikleri....152
Çankırı Yayın Organları....153
Yöresel Müziğimiz....154
Çankırı'da Kutlanan Önemli Günler....157
İlimizdeki Örgün ve Yaygın Eğitim Kurumları....158
Çankırı'da Spor Faliyetleri....159

DİĞER

Sözlük....162
Türkiye Haritası....170
Kaynakça....175

ÜNİTE 1

ŞEHİRLERİN HİKÂYESİ

BİRLİKTE YAŞAMANIN GEREKLİLİĞİ

Bir yolcu gemisi aniden kopan bir fırtınanın etkisiyle parçalanır ve dalgalar geminin içindeki yolculardan birini sürükleyerek adaya kadar götürür. Yolcu, kendisiyle birlikte kıyıya sürüklenen sandıklardaki yiyecek ve çeşitli eşyalarla hayatta kalma mücadelesi verir. Yolcu günler geçtikçe yaşadıklarını sandığın birinden çıkan deftere not eder. Şimdi onun yazdığı notlara göz atalım:

- Kendime geldikten sonra adayı baştan sona dolaştım. Hiçbir insana rastlamadım. Galiba uzun bir süre bu ıssız adada tek başıma yaşamak zorunda kalacağım.
- Geminin karaya vuran enkazından kurtarabildiğim eşyaları toplayarak küçük bir mağarayı barınabileceğim şekilde düzenledim.
- Adada en büyük sorun vahşi hayvanlar. Bu hayvanlardan korunmak için mağaranın girişini büyük ağaç dalları ile kapattım.
- Gemi enkazından kurtarabildiğim yiyeceği saklamak için bir depo inşa ettim.
- Adanın içlerine giderek çeşitli meyveler topladım. Bu meyveleri kışın da yiyebilmek için kuruttum.

Adaya sürüklenen yolcu birçok sorunla tek başına mücadele etmek zorunda kalmış. Kendi yaşamımızı düşünelim. Bir gün içinde nelere ihtiyaç duyuyoruz?

Bu ihtiyaçları tek başımıza mı yoksa birilerinin desteğiyle mi karşılıyoruz?

Pek çok insanın katkısıyla sütüm içmeye hazır. Peki ya öyle olmasaydı?

Terziler olmasaydı kıyafetlerimi nasıl dikerdim?

Arkadaşlarımla ne kadar çok şey paylaşıp eğlenceli vakit geçiriyorum. Ya onlar olmasaydı?

Bu yollar yapılmasaydı, araba ya da şoför olmasaydı okula nasıl ulaşırdım?

Öğretmenim olmasa bu kadar bilgiyi nasıl öğrenirdim?

Günlük yaşamımızı sağlıklı şekilde sürdürmek için birçok şeye ihtiyaç duyarız. Yemek yemek, giyinmek, barınmak, eğitim görmek ve çevremizle iletişim kurmak bu ihtiyaçlarımızdan yalnızca birkaçıdır. Tüm bu ihtiyaçlarımızı tek başımıza karşılamamız mümkün değildir. Bu nedenle topluluk hâlinde yaşarız. Yaşadığımız yer bir köy olabileceği gibi bir şehir de olabilir. Nerede yaşarsak yaşayalım her zaman bir iş bölümü ve iş birliği içindeyiz.

Günlük hayatımızı düşünelim. Sabah kahvaltısında tükettiğimiz yiyecek ve içecekler farklı kişiler tarafından üretilip bizlere ulaştırılmaktadır. Örneğin yediğimiz ekmek, soframıza gelinceye kadar birçok aşamadan geçer. Buğdayın ekilmesi, hasat edilmesi, öğütülerek un hâline getirilmesi ve unun da hamur yapılarak pişirilmesi gerekir.

Bu işleri yapabilmek için birçok araç gerece ihtiyaç duyulur. Bu araç gereçleri üretebilmek için de çeşitli mesleklerden insanlara ihtiyaç vardır.

Tek bir insanın, bu işlerin hepsinin üstesinden gelmesi oldukça zordur.

Gün içerisinde ulaşımımızı sağlayan şoförler, okulda eğitim aldığımız öğretmenler iş bölümü içinde ihtiyaçlarımızı karşılayanlardan birkaçıdır. O hâlde iş bölümü yaparak ihtiyaçlarımızı kolaylıkla karşılayabiliriz.

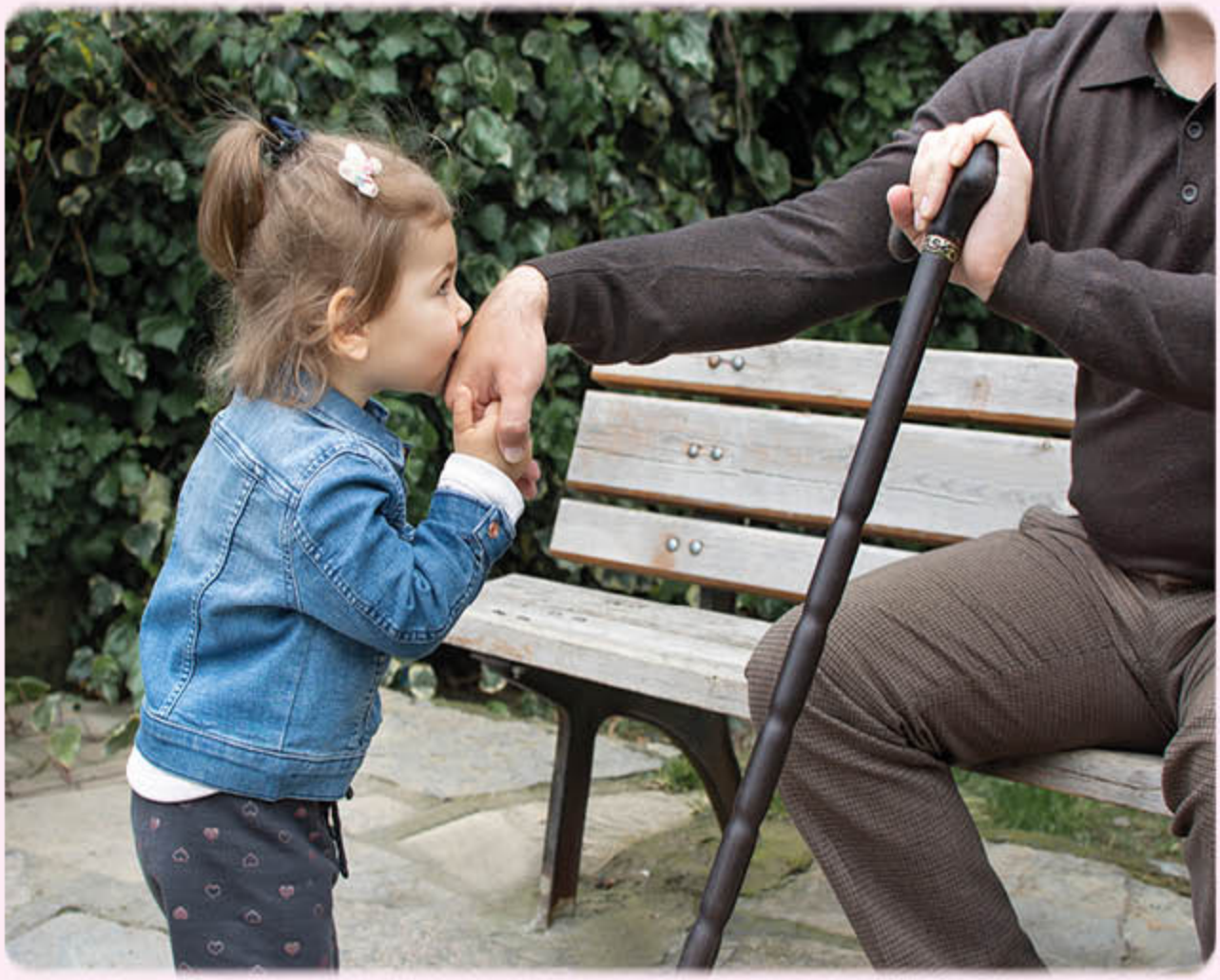

Toplumsal yaşamın temelini kişiler arası iletişim oluşturur. Yaşamımız boyunca ailemiz, arkadaş, akraba ve komşularımız başta olmak üzere toplum ile iletişim hâlinde oluruz. Sosyal çevremizi oluşturan insanlarla sağlıklı ilişki kurmak için doğru bir iletişim kurmak gerekir. Bu iletişim karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı olmalıdır. Böyle bir iletişim bizlere yardımlaşma ve dayanışma duygularını aşılar. Böylece çevremizdeki insanların sorunlarına duyarlı bireyler olarak mutluluklarını ve üzüntülerini paylaşırız.

ŞEHRİ TANIYORUZ

"Tarih öncesi dönemlerde insanlar yaşamlarını nasıl sürdürüyorlardı? Hiç düşündünüz mü?"

Şimdi geçmişe bir yolculuk yapalım ve bu sorunun cevabıyla birlikte insanların yerleşik yaşama nasıl geçtiğini ve bu yerlerin şehir hâline nasıl geldiğini öğrenelim.

Günümüzden yaklaşık 12.000 yıl öncesine kadar insanlar yaşamlarını göçebe olarak sürdürüyorlardı. Yiyecek bulmak için sürekli yer değiştiriyor, hayvanları avlayarak ve bitkileri toplayarak karınlarını doyuruyorlardı. Mağaralarda ya da geçici barınaklarda yaşıyorlardı. Sonra yaşamlarını tamamen değiştirecek bir gelişme yaşandı. İnsanlar tarım yapmaya başladılar ve vahşi hayvanları evcilleştirdiler. Çiftçilik yapmaya başlayan insanlar ekinlerine ve hayvanlarına bakmak için yerleşik yaşama geçtiler. Yerleşim yeri olarak nehir kenarlarındaki düz ve verimli arazileri seçtiler. Böylece arazilerini kolayca sulayabildiler. Kendilerinin ve hayvanlarının su ihtiyacını karşılayabildiler.

Tarım ve hayvancılıkla birlikte besin kaynaklarının artması nüfusun da artmasını sağladı. Nüfus artışıyla birlikte bu ilk yerleşim yerleri köylere dönüştü. Köylerde yaşayan insanlar ihtiyaçlarından fazla ürün elde ettiler. Kendilerini ve ürünlerini saldırılardan korumak için köylerin etrafını çevirdiler. Fazla ürünleri diğer köylerde yaşayanlara sattılar. O köylerdeki insanlardan da kendi ihtiyaç duydukları ürünleri aldılar. Böylece ticaret hayatını başlattılar. İşte bu şekilde ortaya çıkan köylerden bazıları zaman içinde o kadar büyüdü ki köy olmaktan çıkarak şehir hâlini aldı.

Şehir olarak nitelendirilebilecek ilk büyük yerleşim yerlerinden biri de ülkemizde Konya'da yer alan Çatalhöyük'tür. Çatalhöyük günümüzden yaklaşık 9.000 yıl önce 10.000'e yakın nüfusa sahip büyük bir şehirdi.

Çatalhöyük

Çatalhöyük gibi ilk şehirler genellikle su kaynaklarında, verimli ovalarda, ulaşım yolları üzerinde, güvenlik açısından savunması kolay yerlerde kuruldu.

Kalabalık nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması için şehirde fırıncılık, kasaplık, demircilik, marangozluk, terzilik gibi meslekler ortaya çıktı.

Zaman içinde büyüyen şehirlerin belirli bir düzen içinde yönetilebilmesi, dış saldırılardan korunabilmesi gibi ihtiyaçlar yönetim birimlerinin kurulmasını sağladı. Böylece kral ya da meclis tarafından yönetilen şehirler doğdu.

Şehirler barınma, güvenlik, eğitim, sağlık gibi insani ihtiyaçların en uygun şekilde karşılanabileceği yerler hâline geldi.

Türkiye, Irak, Hindistan ve Mısır yeryüzünde en eski şehirlerin kurulduğu bölgelerdir. İlk Çağ'da kurulan şehirlerde evler, ibadethaneler, idari yapılar, dükkânlar, pazar yerleri şehri meydana getiren başlıca unsurlardı.

Taç Mahal

Geçmiş çağlarda kurulan şehirlerin bazıları büyüyüp modernleşerek günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

Truva Atı / Çanakkale

Buna karşılık Truva, Efes, Hattuşa gibi ülkemizdeki pek çok şehir deprem, sel ve benzeri doğal afetler, salgın hastalık ve savaş nedeniyle yıkılmış ve yok olmuştur.

Efes

Hattuşa

Günümüzde bu şehirlerin olduğu bölgelerde yapılan arkeolojik çalışmalar o şehre ait birçok eserin gün yüzüne çıkmasını sağlamaktadır.

Günümüzde şehirler artık eski çağlardaki görüntüsünden çok farklıdır. Teknolojik gelişmeler ve ulaşımın kolaylaşması yeryüzünde şehirlerin kurulmasına imkân sağlamıştır. 19. yüzyılda Sanayi Devrimi ile fabrikaların yaygınlaşmaya başlaması şehir nüfusunun giderek artmasına neden olmuştur. Dünya nüfusunun büyük bölümü şehirlerde yaşamaktadır.

Ekonomik ve sosyal açıdan gelişmiş şehirler giderek daha fazla göç almaktadır.

Deniz, hava, kara veya demir yoluyla insanların kolayca ulaşabildikleri şehirler ekonomik olarak da ön plana çıkmaktadır. Kocaeli, Gaziantep, Bursa bu şehirlere örnek olarak gösterilebilir. Tarihî geçmişi itibariyle köklü bir medeniyete ev sahipliği yapan ve güçlü devletlerin başkenti olan şehirler ilgi odağı olan şehirlerdir.

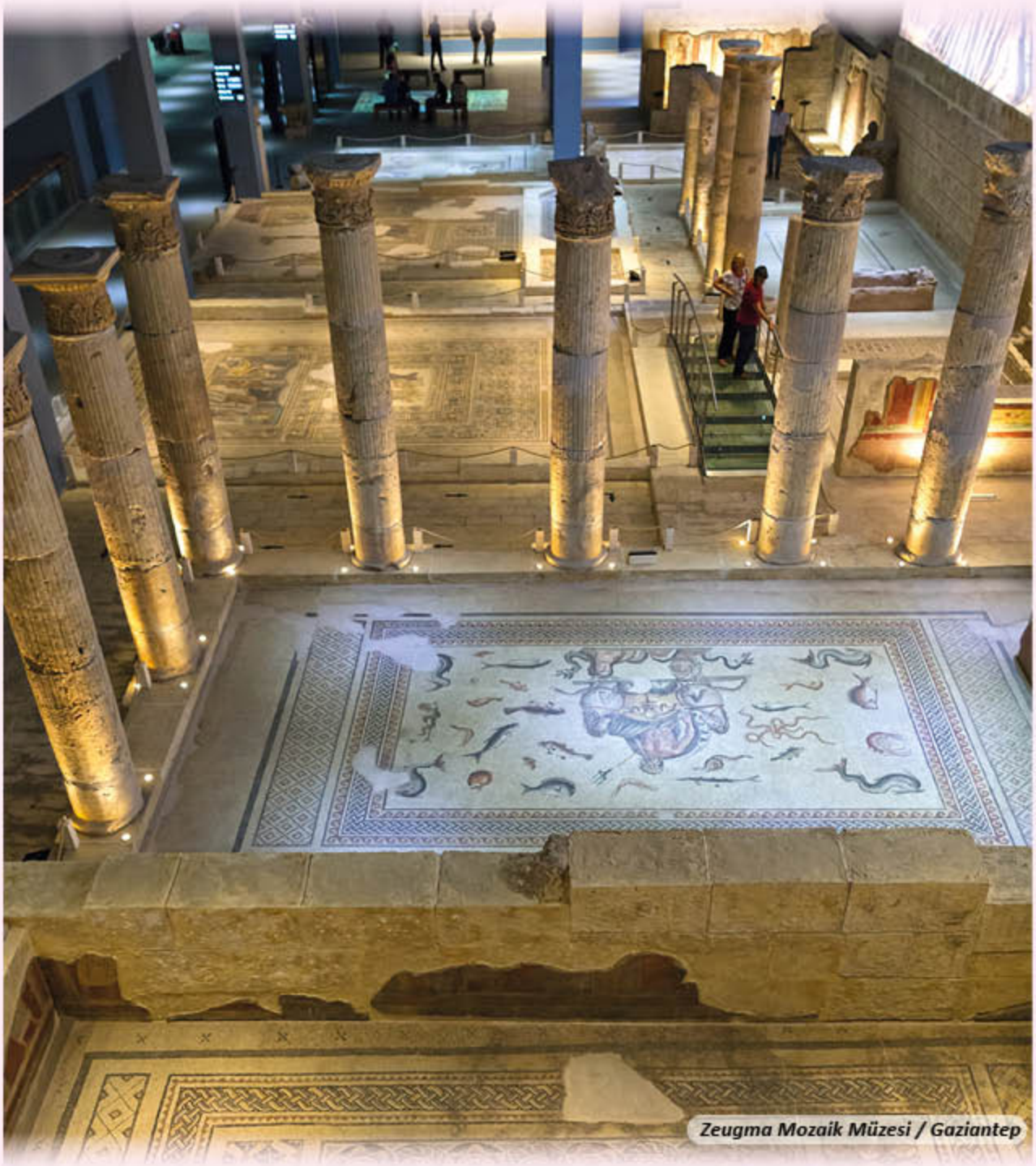

Zeugma Mozaik Müzesi / Gaziantep

Süleymaniye Cami / İstanbul

İstanbul, Konya gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde ön plana çıkmaktadır. Bu şehirlerdeki tarihî yapılar ve sanat eserleri turizm açısından da insanların ilgisini çekmektedir.

Mevlana Cami ve Türbesi / Konya

Abant Doğal Gölü / Bolu

Denizi, ormanları, gölleri gibi doğal güzellikleriyle insanların hem yerleşmek hem de tatil yapmak istediği pek çok şehir de bulunmaktadır. Antalya, Bolu, Nevşehir gibi şehirler bu özellikleriyle ülkemizde sayılabilecek pek çok şehirden yalnızca birkaçıdır.

Kaleiçi / Antalya

Şehirler kırsal kesimlere göre nüfusun yoğun; eğitim, sağlık, sanat gibi hizmetlerin yaygın olduğu yerlerdir. Şehirlerde yapılar genellikle çok katlıdır. Sanayi faaliyetleri ve hizmet sektörü gelişmiştir. Kültür, sanat ve eğlence için birçok sosyal mekân bulunmaktadır.

Altyapı ve ulaşım hizmetleri planlıdır. Şehirler iş bölümünün hâkim olduğu planlı bir yönetime sahiptir. Okul, hastane, yol, çarşı, pazar, ibadethane, sinema, tiyatro, park, müze, kütüphane ve fabrika şehri meydana getiren fiziki unsurlardır. Şehir bu özellikleriyle belirli bir mekânı ifade etmektedir. İnsan, yaşadığı bu mekânı yani şehri düzenler ve şekillendirir.

Fethiye Kayaköy / Muğla

İnsan öncelikle bir mekânı yaşanabilir bir yer olarak seçer. Daha sonra buranın çevre düzenlemesini, alt yapısını yapar. Çünkü şehirler insan eliyle yapılan ve geliştirilen yerlerdir. İnsan ve şehir birbirini tamamlar ve etkiler. Biri olmadan diğeri olmaz.

Mekâna anlam ve değer katan insanın kendisidir. Terk edilmiş şehirler bunu bize en iyi şekilde anlatır. Örneğin, Muğla'nın Fethiye ilçesinde yer alan Kayaköy, burada yaşayan Rumlar'ın Yunanistan'a göç etmesiyle terk edilmiş bir yerleşim yeri hâline gelmiştir.

ÜNİTE 1

Şehir ve Medeniyet

İstiklal Caddesi / İstanbul

"Medeniyet" ve "şehir", anlam açısından birbirine yakın kavramlardır. "Medeniyet"; bir toplumun maddi ve manevi varlıklarının, düşünce, sanat, bilim ve teknoloji ürünlerinin tamamını ifade eder. Medeniyet, gelişmişliği ifade eder. Medeniyet kelimesinin kökeni Arapçada şehir anlamına gelen ve kökleri İslam dininin kutsal şehirlerinden biri olan Medine şehrine dayanmaktadır. Medine, peygamberimiz Hz. Muhammed döneminde zamanının sosyal ve kültürel bakımdan en ileri şehirlerinden biri kabul ediliyordu.

Büyümek, nüfusun artışı ve bina sayısındaki artış şehirleşme için yeterli değildir. Şehirler adalet ve hukuk anlayışı ayrıca karşılıklı saygı üzerine kurulur. Şehri oluşturan tüm insanların bu kurallara uyması gerekmektedir. Şehirler bu özellikleri ile farklılıkları buluşturan, insanları bir araya getiren mekânlardır. Günümüzde kültür ve ticaretin, bilim ve tekniğin zirvesini oluşturan şehirler farklı özelliklere ve farklı kültürel birikimlere sahip insanların kendilerini ifade etmelerine imkân vermektedir.

Şehir, bir medeniyetin etkisinin en çok hissedildiği ve özelliklerinin yaşandığı yerdir. Her bir medeniyet, kurduğu şehirlerle kendini ifade eder. Şehir ve medeniyet arasındaki ilişki, karşılıklıdır. Hem medeniyetler şehirleri hem de şehirler medeniyetleri etkiler. Şehirler, şehri meydana getiren anlayışın sahibi olan medeniyetin bir sonucu olarak kurulur. Bununla birlikte şehirlerin doğası ve içindeki insanı şekillendirme özellikleri medeniyetin şekillenmesine de etki etmektedir.

Şehirler sadece yerleşim yeri değildir. Medeniyetler tarihi, bir bakıma şehirlerin tarihidir. Çünkü şehirler, bir toplumun medeniyet anlayışının şekillendiği mekânlardır.

Şimdi dünyada medeniyetlere yön veren ve medeniyetleri temsil eden şehirlere göz atalım...

Kurtuba

Fenikeliler tarafından bugünkü İspanya'da kurulmuştur. Müslümanların İspanya'ya gelişiyle Endülüs Emevi Devleti'nin başkenti olmuştur. Bu dönemde Avrupa'nın en önemli eğitim, bilim, kültür ve sanat merkezidir. Burada açılan medreselerde dünyanın farklı bölgelerinden, farklı inançlara mensup dünyaca ünlü bilim insanları yetişmiştir. Kurtuba, döneminin en iyi eğitim veren okullarına ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca ilk ışıklandırılan şehir olan Kurtuba, Avrupa'da ilk üniversitesi olan şehirdir. Burada yapılan bilimsel çalışmalar Avrupa'da Rönesans'ın ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Endülüs Emevi Devleti Dönemi'nde yapılan Kurtuba Ulu Camii bu şehirde bulunmaktadır.

Medine

"Medine", kültür tarihinde şehrin, şehirliliğin, kültür ve medeniyetin çıkış yeri anlamlarına gelmektedir. Eski adı "Yesrip" olan Medine, günümüzde Suudi Arabistan'ın önemli şehirlerinden biridir. Peygamberimiz Hz. Muhammed ve Mekkeli Müslümanlar, 622 yılında Medine'ye hicret etmişlerdir. Hicret, İslam tarihi için olduğu kadar Medine şehri için de dönüm noktası olmuştur.

Mescidi Nebevi / Medine

Mekke'den gelen "muhacirler", Medineli Müslümanlardan oluşan "ensarlar" ve Yahudiler hicretle beraber Medine'de bir arada yaşamaya başlamışlardır. Medine'de farklı inançlara sahip insanların bir arada rahat yaşaması diğer İslam şehirlerine örnek olmuştur. Medine, hicretten sonra şehir hâlini almıştır.

Mescid-i Nebevi'nin şehrin merkezine yapılması, yollarının buraya kolay ulaşılabilir şekilde tasarlanması, merkezinde caminin bulunduğu şehirlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Hicretten sonra yeni bir siyasi ve hukuki yapı oluşturulmuştur. Sosyal, askerî ve ekonomik yapılanma gerçekleştirilmiş ve Medine yeni kurulan İslam Devleti'nin başkenti olmuştur. Şehir; açılan eğitim merkezleri, camileri ve sosyal yaşamı ile sonraki İslam şehirlerine model olmuştur. Peygamberimizin kabrinin burada olması nedeniyle Medine, her yıl milyonlarca Müslüman tarafından ziyaret edilmektedir.

Paris

MÖ 3. yüzyılda Seine (Sen) Nehri etrafına kurulmuş olan Paris, Notre Dame (Notır Dam) Katedrali'nin yapılmasıyla Fransa'nın merkezi hâline gelmiştir. Sanayi Devrimi sonrası hızla göç alan şehirde Sorbonne (Sorbon) Üniversitesi'nin kuruluşu Paris şehrini bir bilim merkezi hâline getirmiştir. Paris, bütün Avrupa'ya hatta dünyaya yeni siyasi fikirlerin yayılmasında öncülük etmiştir. 1789 Fransız İhtilali, 1830 ve 1848 işçi devrimlerinin yaşandığı devrimler şehridir. Bilim, kültür, sanat alanlarında dünyanın önde gelen merkezlerinden biridir. Modanın da başkenti olarak anılan Paris, turistlerin en çok ziyaret ettiği şehirlerdendir.

İstanbul

İstanbul'da MÖ 5000'li yıllarda ilk yerleşimlerin kurulduğu tahmin edilmektedir. İstanbul; Roma, Bizans ve Osmanlı devletlerine başkentlik yapmıştır. Avrupa ile Asya kıtalarının kesiştiği bir noktada yer alır.

Boğaz Köprüsü / İstanbul

Yüzyıllar boyu çeşitli din, dil ve ırktan insanların bir arada yaşadığı bir şehir olan İstanbul, tarihi boyunca farklı kültürlere ev sahipliği yapmıştır.

Osmanlı Devleti'nin bilim, sanat ve kültür alanlarında gelişmesi ile beraber İstanbul bir çekim merkezi olmuştur. Eğitim almak için çevre şehir ve ülkelerden insanlar buraya gelmiş, Ali Kuşçu gibi bilim insanları medreselerde dersler vermiştir.

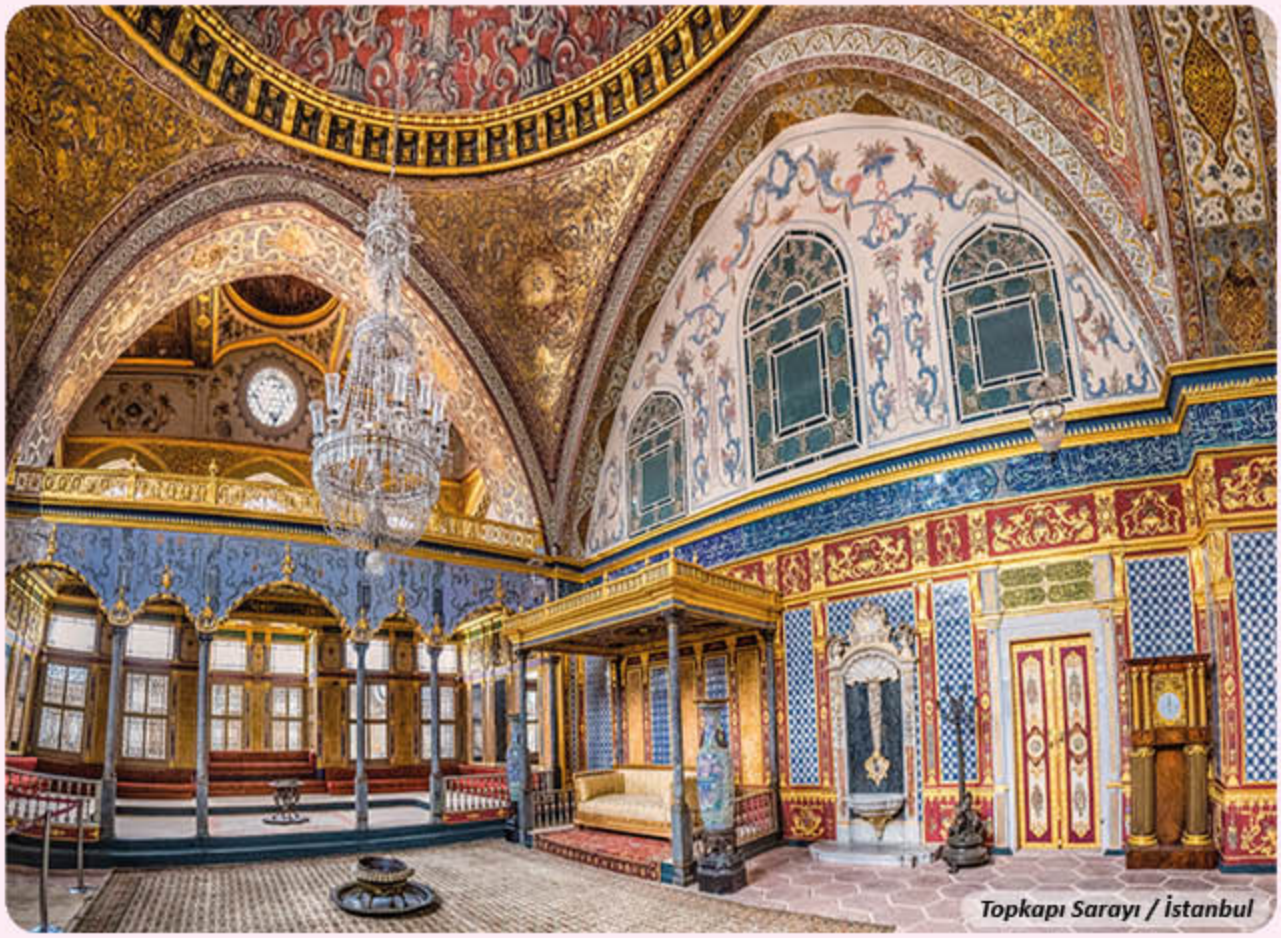

Topkapı Sarayı / İstanbul

Padişahların tanıdığı haklar sayesinde farklı medeniyetlerden insanlar burada yaşamışlardır. Cami, sinagog, kilise gibi farklı inançlara yönelik ibadethaneler İstanbul'da yan yana bulunmaktadır.

Medeniyete yön vermiş Roma, Konya, Eskişehir, Bağdat, Londra, Viyana, Şanghay, Dakar gibi şehirlerin kültürel özelliklerini yansıtan görseller bulunuz. Bu görselleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

"İstanbul; Roma, Bizans ve Osmanlı devletlerine başkentlik yapmıştır."

ŞEHİRLE İLİŞKİMİZ

Şehirle insan arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Önce insanlar kendi duygu ve düşüncelerine uygun şehirler kurarlar. Sonra şehirler, kurulmalarında etkili olan duygu ve düşünceleri gelecek nesillere aktararak insanları etkiler. Belki de bu nedenle insanları tanımak istediğimizde ilk sorduğumuz sorulardan biri "Nerelisin?"dir. Sanki aynı şehirde yaşayanlar bir uzlaşma içindedir. Alışkanlıkları, davranışları ve yaşam biçimleri benzerdir. Çünkü insanlar yaşadıkları şehirlerin kültürel dokusundan etkilendikleri gibi ekonomik, sosyal yapısından ve ikliminden de etkilenmektedir. Bulundukları ortamın imkânlarından yararlanarak hayatlarını sürdüren insanlar, o çevrenin hayat standardıyla yetişir.

İnsanın şehirle ilişkisinin başladığı ve bittiği yer, evdir. Evinden dışarıya adım attığında şehirle ilişki kurmaya başlayan insan, evine döndüğünde o ilişkiye bir süreliğine ara vermiş olur.

Şehirle kurulan ilişkiler çok farklıdır. İnsan, şehrin mimarî yapısıyla olduğu kadar işlevleriyle de ilişki içindedir. Şehrin mekânları olan sokaklar, meydanlar, parklar, alışveriş mekânları, kamusal alanlar ve ibadet mekânları farklı anlam ve boyutlarıyla şehirde yaşayanları etkiler. Eğitim, ticaret, ibadet, sosyalleşme, rekreasyon, sağlık, çalışma, spor ve daha birçok farklı faaliyet şehirle şehirli arasındaki ilişkilerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Evimizden çıktığımızda şehirle ilk iletişimimiz sokak ile başlar. Sokaklar her şehirde farklı karaktere sahiptir. Dar, geniş, kıvrımlı, dik yokuşlu, taşlı ya da denize açılan sokaklar... Sokakların yapısını şehrin yer şekilleri ve iklimi kadar insanların yaşam tarzı da belirler. Sokaklar bizi şehre ulaştırır. Bu görevinin yanı sıra sokaklar mahallenin ortak kullanım alanlarıdır. Komşuluk ilişkileri burada gerçekleşir. "Bizim sokak" ifadesiyle şehir ilk kez burada sahiplenilir. Önce sokakla sonra da sokaktakilerle iletişim kurulur.

Evden veya apartmandan çıkıldığında sokakta karşılaşılan insanlarla selamlaşmak, onlara hatırlarını sormak iletişimi başlatır. Pencere önünde oturan ve dışarıyı izleyen birini tanımıyor olsak da selamlaşmak, hem onu hem bizi mutlu edecek hem de sokağı sahiplenmemizi sağlayacaktır. Böylece sokak bizim için güvenli bir alan hâline gelecektir.

Sokağı geçip şehrin merkezine doğru ilerlediğimizde bizi genellikle bir çarşı karşılar. Çarşı, Osmanlı şehrinde toplumsal hayatın merkezidir. Günümüzde şehirlerde yaygınlaşan alışveriş merkezleri çarşılara ilgiyi azaltsa da bu çarşılar önemini hâlâ sürdürmektedir. Hemen her türlü ürünün satıldığı bu çarşılara herkesin yolu düşer. Şehirde üretilenler, insanların ihtiyaç ve alışkanlıkları buradaki ticarete yön verir. Bazı şehirlerde bakırcıların, demircilerin ya da dokumacıların çok olması tesadüf değildir.

Şehirde yaşayan insan aynı zamanda yaşadığı mekânların yapısını da belirler. Düz damlı kerpiç evler, cumbalı ahşap evler, tek katlı evler, çok katlı evler, kapıları sokağa açılan ya da yüksek duvarlarla çevrili bahçelere açılan evler o şehrin doğal koşulları kadar insanların yaşam biçimini de yansıtır.

İnsanın şehirle ve şehrin mekânlarıyla kurduğu ilişkinin boyutu kendisinin de şehirlilik düzeyini belirlemektedir. Çünkü şehirli olmak sadece şehirde yaşamaktan ibaret değildir. Büyük İslam düşünürü ve ilk sosyolog İbn Haldun'a göre şehirli "Şehirde geniş ve mükemmel bir surette medeni yaşayan kimse"dir. Geniş ve mükemmel surette yaşamak ise şehirde yaşamanın gereklerini yerine getirmekle sağlanabilmektedir.

Yaşadıkları çevreden etkilenen insanların içinde bulundukları çevreye, şehre ve insanlara karşı sorumlulukları ve görevleri bulunmaktadır. Bu sorumlulukların en önemlisi; atalarından miras olarak aldıkları, binlerce yıllık geçmişi olan şehri gelecek nesillere yaşanabilir bir şehir olarak bırakma bilincidir. Çevreyi kirletmeden ve tahrip etmeden, tarihî ve kültürel dokuya zarar vermeden yaşanmalıdır. Birlikte yaşamak; anlayış ve saygı çerçevesinde komşuluktan alışverişe, trafikten gürültü yapmamaya kadar tüm insani ilişkileri, sevgiyi, yardımlaşmayı, dayanışmayı sağlamakla mümkün olur.

ÜNİTE 2

ŞEHİRDE YAŞAM

ŞEHİR VE SOSYAL YAŞAM

"Yaşam mekânı olarak şehirler sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir."

Mısır Çarşısı / İstanbul

Şehirler, sosyal hayatın çok hareketli olduğu yerlerdir. Şehirlerde insanların gündelik yaşamlarını sürdürmelerini kolaylaştıran çok çeşitli yaşam alanları ve kurumsal yapılar bulunmaktadır. Sinema, tiyatro, lokanta, pastane, müze, galeri, kütüphane, ibadethane, otel, kahvehane, park gibi yerler sosyal yaşamın canlı olduğu mekânlardır. Bu mekânlarda insanlar yeme, içme, ibadet etme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını yerine getirirler. Bu yaşam alanları ve kurumlar bir şehrin kimliğini yansıtır.

Şehirdeki sosyal yaşamının özellikleri şunlardır:

1. Şehirlerde farklı sosyal gruplar vardır.
2. Şehirlerde insanlar birbirinden farklı işlerde çalışırlar.
3. Şehir yaşamını düzenleyen yazılı ve yazısız kurallar vardır.
4. Şehirlerde çok çeşitli kültürel faaliyetler yapılmaktadır.
5. Şehir yaşamında eğitim kurumları yaygın ve çeşitlidir.
6. Şehir yaşamının temelinde ekonomik etkinlikler önemli bir yere sahiptir.

Şehirler, kırsal alanları da içine alarak büyür. Günümüzde şehirler, önemli değişimler yaşamaktadır. Bu değişimin başında köyden kente nüfus hareketleri gelmektedir. Türkiye'de 2018 yılı verilerine göre nüfusun %93,76'sı il ve ilçe merkezlerinde yaşarken belde ve köylerde yaşayanların oranı %6,24'tür. Dolayısıyla şehirler, nüfusun çoğunluğunun yaşadığı temel yerleşim yeri hâline gelmiştir. İnsanların göç etmelerinin çeşitli nedenleri vardır. Günümüzde ekonomik, toplumsal, kültürel, eğitim, eğlence ve güvenlik gibi nedenlerden dolayı şehirlere göç edilmektedir. Nüfustaki değişime bağlı olarak da şehirlerde çok hareketli bir yaşam vardır.

Şehirlerde nüfusun fazla olması; çevre kirliliği, trafik, yoksulluk, işsizlik, gecekondulaşma, altyapı yetersizliği, kültürel yabancılaşma gibi birçok soruna yol açmaktadır. Bireylerin birbirlerine karşı ilgisizliği, dayanışma ve yardımlaşmanın azalması, sosyal ilişkilerin zayıflaması da başka bir önemli sorun olarak ortaya çıkmıştır.

"Dayanışma"; bir toplumu oluşturan bireylerin duygu, düşünce ve ortak çıkar birliği ile birbirlerine bağlanmaları ve her konuda birbirlerine destek olmalarıdır. "Yardımlaşma" ise bireylerin yalnız başına üstesinden gelemeyecekleri durumlar karşısında başkalarından aldığı destek ve katkıdır.

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır.

İnsanlar genellikle sadece ihtiyaçlarını karşılamak için birbirleri ile iletişim kurmaktadır. Bundan dolayı insanlar arasındaki dayanışma ve yardımlaşma duygusu azalmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak üzere günümüzde şehirlerde profesyonel biçimde çalışan hayır kurumları, dernekler, vakıflar ortaya çıkmıştır. Bireyler dinî, ahlaki, insani ilkelere dikkat ederek dayanışma ve yardımlaşma duygusunu şehir yaşamında tekrar canlandırabilirler. İslam dini yardımlaşmaya, dayanışmaya ve komşuluk ilişkilerinin gelişmesine büyük önem vermiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed'in "Komşusu açken tok yatan bizden değildir." hadisi komşuluk ilişkilerinin, dayanışma ve yardımlaşmanın önemini vurgulamaktadır.

"Sosyal yardımlaşma ve dayanışma bir milleti, toplumu, şehri ayakta tutan önemli unsurlardandır."

Bir toplumun huzuru, mutluluğu, geleceği bireyler arasındaki sosyal dayanışma ve yardımlaşma ruhuna bağlıdır. Bazen insanlar sosyal hayatta kendi gayretleriyle üstesinden gelemeyecekleri sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Böyle durumlarda toplumsal dayanışma ve yardımlaşma içerisinde hareket edebilmek, "millet" olmanın bir gereğidir. Bu dayanışma, yardımlaşma ve birliktelik duygusunu birçok örnek olayda görmek mümkündür. Örneğin deprem ve sel gibi doğal afetlerde insanların birbirlerine yardım etmesi bunun bir göstergesidir.

2011 Van Depreminden bir fotoğraf

Türk milleti 1999'da Marmara'da, 2011'de Van'da meydana gelen depremlerde büyük bir yardımlaşma ve dayanışma örneği göstermiştir. Türk milleti sadece doğal afetler karşısında değil toplumsal olaylar karşısında da bu dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel örneğini vermiştir.

Örneğin 15 Temmuz 2016'da hain darbe girişimine karşı milletimizin kahramanca mücadele etmesi bunun bir kanıtıdır.

MEDENİ YAŞANTININ GEREKLERİ

"Medeni insan, medeni yaşam" gibi ifadeleri mutlaka duymuşsunuzdur. Bu ifadelerde geçen medeni kelimesinin ne anlama geldiğini hiç düşündünüz mü? Medeni kelimesi sözlükte "şehirleşmiş, uygar" anlamlarına gelmektedir. Şehirler çok sayıda insanın bir arada yaşadığı yerlerdir. Şehirde belirli bir düzen içerisinde, karşılıklı saygı çerçevesinde bir yaşam sürdürülmesi gerekmektedir. Medeni bir yaşantı sürdürebilmek şehirde yaşamanın gereklerindendir. Şehirde yaşayan insanlar, şehir hayatını düzenleyen görgü ve nezaket kurallarına uymak durumundadır. Bu kurallar, insanların bir arada bulundukları her ortamda davranışlarını düzenler. Apartman, park, alışveriş merkezi, ibadethane ve toplu taşıma araçları insanların toplu olarak bulundukları yerlerdendir. Bu mekânlarda belirli kurallara uygun davranmak gerekir. Çünkü şehirde yaşayan insan, şehri paylaştığı diğer insanlara karşı sorumludur. Bu sorumluluk görgü ve nezaket kurallarına uymayı gerektirir. Bakın bir arkadaşımız bu kuralları yaşamında nasıl uyguluyor:

Ben Melike, ailemle birlikte 4 katlı bir apartmanda yaşıyoruz. Evimize girerken ayakkabılarımı kapı önünde bırakmamaya dikkat ederim. Televizyonun sesini komşularımızı rahatsız edecek şekilde açmam. Ayrıca çöplerimizi kapı önüne koyarken apartman yönetimince belirlenen saatlere uymaya özen gösteririm. Toplu taşıma araçlarını kullanırken diğer yolcuları rahatsız etmemek için yüksek sesle konuşmam. Bu araçlarda engelli, yaşlı, hamile veya çocuklu yolculara yer veririm.

Sizler de günlük hayatınızda uyduğunuz kuralları düşünerek Melike'nin söylediklerine neler ekleyebilirsiniz?

İlk Çağ düşünürlerinden Aristoteles (Aristo) "Bir şehir, farklı insanların yaşadığı mekânlardan oluşur. Benzer insanlar bir şehir meydana getiremezler." demiştir. Yani şehirlerde farklı özelliklere sahip birçok insan yaşamaktadır. Bu farklılıklara saygı göstermeli, bu farklılığın şehrimizi zenginleştirdiğini unutmamalıyız.

Şimdi şehir yaşamında uymamız gereken kuralları inceleyelim.

Süleymaniye Cami / İstanbul

İbadethaneler, insanların dinî inançlarının gerektirdiği şekilde ibadet ettikleri yerlerdir. İbadethanelere giderken temiz ve uygun kıyafetler giymeliyiz. İbadethanelerde yüksek sesle konuşmamalı, ibadet edenlerin dikkatini dağıtacak davranışlarda bulunmamalıyız.

Piknik alanları ve parklarda ağaçlara ve diğer bitkilere zarar vermemeliyiz. Diğer insanların rahatsız olacağı şekilde müzik dinlemek, gürültü yapmak gibi davranışlardan kaçınmalıyız. Çöplerimizi çöp kutularına atmalıyız.

Sinema ve tiyatro gibi kültür-sanat faaliyetlerinin gerçekleştiği mekânlara zamanında gitmeli, cep telefonumuzu kapatmalıyız. Gösteri sırasında diğer insanları rahatsız edici her tür davranışlardan kaçınmalıyız.

Katılacağımız törenlerin türüne uygun şekilde giyinmeli, sessizce töreni izlemeli, gerekiyorsa beğenimizi alkış gibi davranışlarla ifade etmeliyiz. Törene vaktinde gitmeliyiz. Tören akışını bozacak söz ve davranışlardan kaçınmalıyız.

Alışverişte, alacağımız ürünü seçerken rafları ve tezgâhı dağıtmamalı, görevlilere karşı nazik olmalıyız. Alışverişimiz bittikten sonra kasada sıraya girmeliyiz. Yaşlı, engelli, hamile ya da çocuklu kimselere öncelik vermeliyiz.

Şehrin Fırsatları ve Riskleri

ŞEHİRDE SIRADAN BİR GÜN

Sabahın erken saatleri... Şehir sakinlerinin çoğu uyurken bazıları çalışmaya başlamış bile. Temizlik işçileri caddeleri süpürüyor, ardından araçla caddeler yıkanıyor. Fırıncılar çoktan ekmek pişirmeye başlamışlar. Bazıları ise daha evlerine gitmemiş bile. Hastanedeki nöbetinden dönen doktor, güvenlik görevlileri ve daha birkaç kişi hâlâ dışarıda.

Sabahın ilerleyen saatlerinde caddeler iyice kalabalıklaşıyor. Herkes bir yerlere koşuşturuyor.

Yetişkinler işe gitmek için yola çıkmış, çocuklar ise okullarına gidiyor. Şehirde pek çok okul var, tabii pek çok da öğrenci. Caddeler otobüs ve arabalarla doldu. Neyse ki bir yere ulaşmak için kullanabileceğimiz pek çok ulaşım aracı var: otobüs, metro, tren... İki araba köşede çarpışmış ve iki caddeyi de tıkamış. Araç kuyruğu uzayıp giderken insanlar işlerine vaktinde ulaşamayacakları için kaygılı.

Pazarcılar tezgâhlarını kuruyor. Dükkânlar birer birer açılıp müşteriler için hazırlanıyor. Şehirde ne çok dükkân var. Şehrin hemen çıkışında yer alan fabrikaların bacalarından dumanlar tütmeye başladı bile. Bu dumana araçların yaydığı egzoz gazları da eklenince bazen gökyüzü gri bir bulutla kaplanıyor. Müze ziyaretçilere açıldı. Öğretmenleriyle birlikte bir grup öğrenci, müzenin önünde içeri girmek için bekliyor.

Yol çalışması yapan işçiler kazı yaparken bir su borusunu patlatmışlar. Etrafa yayılan su, bir aracın kayarak kaldırıma çıkmasına neden oluyor. Kaldırımda yürüyen bir genç yaralanıyor. Hemen bir ambulans çağrılıyor. Neyse ki şehirde pek çok hastane var. Ambulans yaralıyı alarak en yakın hastaneye götürüyor.

Öğlen oldu. Herkes yemek yemek için hazırlanıyor. Öğrenciler öğlen tatilinde okul bahçesini dolduruyor. Ofis çalışanları caddedeki lokantalarda karınlarını doyuracakları bir yer arayışında. Ancak hava bozuyor. İlk yağmur damlaları düşerken insanlar şemsiyelerini açıyor ya da kapalı alanlara kaçıyor. Pazarda alışveriş sırasında çantasını kaybeden bir kadın çevresindekilerden yardım istiyor. Polis çağrılıyor.

Galata Kulesi / İstanbul

Öğleden sonra yağmur şiddetini artırdı. Şiddetli rüzgâr, şemsiyenin altındaki insanların bile ıslanmasına neden oluyor. Okuldaki son ders bitti. Okul çıkışı parktaki spor sahasında maç yapmak için sözleşen öğrenciler koşarak evlerine gidiyor. Pazarcılar tezgâhlarını toplamak zorunda kaldı. Akşamüzeri yağmur şiddetini iyice artırdı. Sokaklar su altında kaldı. İnsanlar su birikintisi içinde karşıdan karşıya geçmekte zorlanıyor, çöplerle tıkanan mazgalları belediye işçileri açmaya çalışıyor.

Bir müddet sonra sokaklardan sanki dereler akıyor, önüne gelen her şeyi sürüklüyor. Bir mağazaya sığınan yaşlı kadın "Her yer betonla kaplandı. Suyu emecek toprak kalmazsa böyle olur." diye söyleniyor. Yağmur durdu ve şehre karanlık çöktü. Dükkânlar birer birer kapanıyor, çalışanlar toplu taşıma araçlarına binmek için duraklara doğru ilerliyor. Tiyatroya giden seyirciler yerlerine oturmuş, oyunun başlamasını bekliyorlar. Sanat galerisindeki resim kursu başlamış bile.

Karanlıkta evlerine dönmeye çalışan insanlar, dikkatli bir şekilde yürüyorlar. Tenha sokaklardan geçerken her gün gazetelerde okudukları tehlikelere karşı uyanık olmaları gerektiğini hatırlıyorlar.

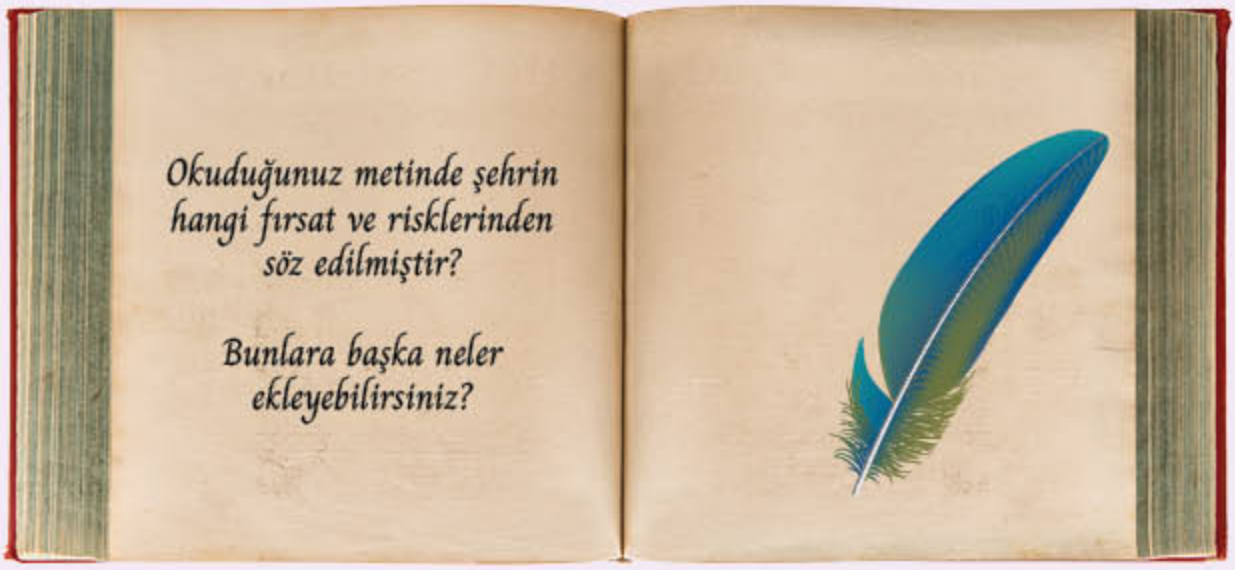

Günümüzde dünya nüfusunun %54'ü şehirlerde yaşamaktadır. Büyük şehirlerdeki iş imkânlarının fazlalığı, kırsal bölgelere oranla yaşam kalitesinin yüksek oluşu insanları şehirde yaşamaya yönlendiren unsurlardan bazılarıdır. Bunun yanında sağlık hizmetlerinden faydalanabilme, devletin ve belediyelerin sağladığı hizmetlere erişimin kolay oluşu, çocuklara daha iyi eğitim sunma gibi nedenler sebebiyle insanların birçoğu şehirlerde yaşamayı tercih etmektedir. Bütün bunlar, insanların gözünde şehirleri daha önemli hâle getirmektedir.

Şehirler, insanlara birçok imkân sunmaktadır. Bu da şehirlere olan ilgiyi artırmaktadır. Fakat çok sayıda insanın bir arada yaşaması ve plansız şehirleşme, birçok sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunlardan bazıları; doğal afetlerle başa çıkamama, çevre kirliliği, trafik sorunu, şehre uyum problemleri ve çeşitli suçlarla karşılaşmadır. Bunlarla baş edebilmemizin en güzel yolu şehirde yaşarken karşılaşabileceğimiz sorunların farkında olmaktır. Aynı zamanda bu sorunlara kişisel ve toplumsal olarak nasıl çözümler üretebileceğimiz üzerine düşünmektir.

ŞEHRİN FIRSATLARI

Eğitim Fırsatları

- Şehirler, okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar insanların isteklerine ve yeteneklerine göre birçok farklı eğitim kurumuna erişme imkânı sunar (meslek liseleri, güzel sanatlar lisesi, sınavla öğrenci alan liseler, özel okullar, üniversiteler).
- Derslik sayısı, spor salonu, yurt, kütüphane, atölye, laboratuvar gibi imkânlar kırsal bölgelerdeki eğitim kurumlarına göre daha fazladır.
- Öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre çeşitli kurs, sosyal ve sportif faaliyetlere katılma imkânı vardır.
- Eğitimle alakalı konferans, seminer, sempozyum gibi etkinlikler de şehir merkezlerinde gerçekleştirilmektedir.

Sağlık Fırsatları

- Şehir hastaneleri, araştırma hastaneleri, tıp fakülteleri şehir merkezlerindedir.
- Şehir merkezlerinde evde bakım hizmetlerine ulaşılabilir.
- Şehir merkezlerinde donanımlı hastaneler bulunmaktadır.

İş Fırsatları

- Fabrikalar, imalathaneler, atölyeler şehir merkezlerine daha yakındır.
- Otel, lokanta gibi hizmet sektörleri genellikle şehir merkezlerindedir.
- Ticari faaliyetler daha çok şehir merkezlerinde yürütülmektedir.
- Birçok meslek alanı, şehir merkezinde faaliyet göstermekte ve insanlar yeteneklerine göre daha kolay iş bulabilmektedir.

Sanat, Spor Fırsatları ve Sosyokültürel Fırsatlar

- Sinema, tiyatro ve sergi salonları şehir merkezlerindedir.
- Şehir merkezlerinde her branştan spor kulüplerine katılabilme imkânı vardır.
- Spor müsabakalarını izleyebilme imkânı vardır.
- Sivil toplum kuruluşları şehir merkezlerinde bulunmaktadır.
- Sanatla ilgili eğitim veren kurumlar daha çok şehir merkezlerindedir.

Ulaşım Fırsatları

- Toplu taşıma araçları şehirlerde daha yaygın kullanılmaktadır.
- Şehir merkezi ve çevresinde kara yolları oldukça gelişmiştir.
- Şehir merkezlerinin ulusal ve uluslararası ulaşımı kolaydır.

Şehir, fırsatlar sunduğu kadar bazı riskler de içerir. Deprem, sel, trafik kazaları, çevre kirliliği gibi riskler şehirlerde de karşılaşabileceğimiz risklerden bazılarıdır.

ÜNİTE 2

Engelsiz Yaşam

"Benim adım Mert. Yürüme engelliyim. Sadece bacaklarımı kullanamıyorum, o kadar. Bu yüzden bir tekerlekli sandalyem var. Ülkemizde yürüyemeyen, konuşamayan, işitemeyen, göremeyen ya da zihinsel engeli olan milyonlarca insanın olduğunu biliyor musunuz? Siz de şaşırdınız değil mi? Çünkü etrafta çok fazla engelli görmüyorsunuz. Peki, neden?"

Mert'in sorusuna
ne cevap verirsiniz?

Ülkemizde engelli yurttaşlarımız toplumun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Engelli bireyler özel mekânlarını belli bir oranda kendi ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemektedir. Ancak yaşadıkları mekândan dışarıya adım attıklarında, kentsel/kamusal mekânlara ulaşabilme ve bu mekânları rahat bir şekilde kullanabilmede birçok sorunla karşılaşmaktadır.

Onların kentsel yaşama katılım alanındaki ihtiyaçları, engelli olmayan yurttaşlarımızla aynıdır. Bu nedenle tüm yurttaşların kent mekânlarına ulaşmasını sağlamak çok önemlidir. Engelli bireyler de bir başkasının yardımına ihtiyaç duymadan işe, okula, alışverişe, spor alanlarına, parklara, ibadethanelere kolaylıkla gidebilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin altyapılarının düzenlenmesi gerekir. Bunu sağlamak en başta belediyelerin görevidir.

Şehirlerin mimari planlanmasının temel amacı, kullanıcıların ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamaktır. Kısaca tasarımın merkezinde kullanıcı vardır. Fiziksel mekânlar söz konusu olduğunda kullanıcı profili çok çeşitli ve değişkendir. Yaşlılar, kalıcı ve geçici engelliler, hamileler de bu kullanıcı kitlesi dâhilindedir.

Toplumdaki tüm bireyler için fiziksel yeterlilik geçici bir durumdur. Engelsiz yaşam alanına yalnızca engelli bireyler ihtiyaç duymaz. Herkes yaşamının bir bölümünde bazı kısıtlılıklarla yaşamak durumunda kalabilir. Bir çocuğun, bir hamilenin ya da kol veya bacağı kırılmış bir kişinin, çocuk arabasıyla çocuğunu gezdiren bir ebeveynin, yaşlı bir kişinin hareket kabiliyetleri bu kısıtlılıklara örnek gösterilebilir.

Engelli bireylere engelsiz bir şehir hayatı sunmak onların kendilerini gerçekleştirmelerine imkân tanıyarak daha kaliteli bir yaşam sürdürmelerini sağlayacaktır. İstediği zaman, istediği saatte, dışarıda kimseye muhtaç olmadan dolaşabilmek, alışverişini yapıp bir çay bahçesinde çay yudumlayabilmek, yeni çıkan bir filmi akranlarıyla birlikte sinemada izleyebilmek, ibadetlerini yerine getirmek vb. hiçbir zaman sorun olmamalıdır. Engelli birey bütün bunları özgürce yapabilmelidir. Bunun için öncelikle ulaşım olmak üzere şehirlerin altyapılarının düzenlenmesi gerekir.

Şimdi engelsiz yaşam alanlarını doğru uygulayan şehirlerden birkaç örnek inceleyelim:

- Kaldırımlar yüksek olmamalı, genişlikleri bir tekerlekli sandalye veya bebek arabası gibi araçların sığacağı boyutta olmalıdır.
- Kaldırımdaki rampalar bu araçların iniş çıkışlarını kolaylaştıracak genişlikte ve eğimde olmalıdır.
- Yaya kaldırımında güzergâhın görme engelliler tarafından baston ile kolaylıkla algılanmasını sağlayıcı, hissedilebilir yüzeylerden oluşan kılavuz izler olmalıdır.
- Engelli vatandaşların güvenli bir şekilde kullanabileceği görsel ve sesli uyarı sistemleri olmalıdır.
- Toplu taşıma araçlarındaki rampa sistemi sayesinde bebek arabasıyla ya da engelli aracıyla ulaşım araçlarına rahatça binilebilmelidir.

- Üst geçitlerde bedensel engellilerin kullanabilmesi için asansörler bulunmalıdır.
- Engellilerin spor ve eğlence amaçlı faaliyetlerde bulunmaları için plaj, spor salonu, sinema, tiyatro gibi yerlerde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Şehirdeki Diğer Canlılar

Şehir sadece insanlardan, binalardan, yollardan ve araçlardan oluşmaz. Ağaçları, çiçekleri, insanları ve hayvanlarıyla bir bütündür. Şehirde insanlar kadar diğer canlıların da yaşama hakkı vardır. Bu yüzden insan, diğer canlıların da haklarını gözetmeli; onlara karşı merhametli ve duyarlı olmalıdır. Diğer canlılara karşı duyarlı olmak, yaşadığımız çevrenin doğal koşullarının ve çeşitliliğinin korunmasıyla mümkündür. Bilim insanları, insan hayatının devamı için doğadaki çeşitliliğin sürdürülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, şehrimizde yaşayan diğer canlıları da düşünerek hareket etmeliyiz.

Hem tarihte hem de günümüzde insanların doğaya ve diğer canlılara karşı duyarlılıklarının birçok örneği vardır. Sakarya Büyükşehir Belediyesi, Arifiye ilçesinde gerçekleştirdiği yol yapımı sırasında 270 yaşındaki çınar ağacına zarar vermemek için yol projesini değiştirmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi de aralarında yüz yıllık çınarların bulunduğu 50 ağacı koruma altına alarak bu ağaçların bakımını yapmıştır. Ülkemizin birçok şehrinde hayvan barınakları kurulmuştur. Bu sayede sokak hayvanlarının bakım, barınma ve sağlık hizmetleri karşılanmaktadır.

Atalarımız sıcak günlerde kuşların su içmesi, kanadı kırık leyleklerin tedavisi, dağda aç kalan kurtlara et verilmesi, sokak köpeklerine yiyecek temini, yaralı atların iyileştirilmesi için vakıflar kurmuşlardır. Ayrıca cami, medrese, saray gibi binaların güneş alan ve rüzgâr vurmayan cephelerinde, insanların ulaşamayacağı yükseklikte kuş evleri yapmışlardır.

1930 yılında Ulu Önder Atatürk Yalova'da köşkün çatısına zarar verdiği için çınar ağacının dallarının kesilmesine razı olmamıştır. Ağacın dallarının kesilmesinin yerine binanın tramvay rayları üzerinde biraz ileriye alınmasını emretmiştir. Bu olaydan dolayı günümüzde bu köşk "Yürüyen Köşk" olarak anılmaktadır.

Yürüyen Köşk / Yalova

Şehir; tabiattan, yeşilden, maviden, şefkat ve duyarlılıklardan yoksunluk demek değildir. Aksine şehir; güzelliğin, şefkatin ve duyarlılığın sembolüdür. Atalarımızın yüzyıllarca sergilediği duyarlılığı ve şefkati biz de şehrimizdeki diğer canlılara karşı göstermeliyiz. Aşağıda bu konuda neler yapabileceğimiz ile ilgili birkaç örnek uygulama okuyacaksınız.

Kamuya açık parklar, bahçeler ve ağaçlıklı yollar bizim için sadece bir hava değişikliği anlamına gelmez, bunlar şehrin ve şehir sakinlerinin ciğerleridir adeta. Buradaki bitki ve hayvanları korumalı, onlara zarar vermemeliyiz.

Kuşların ulaşabileceği yerlere yiyecek ve su bırakabiliriz.Kuşlar bunları fark edip yiyecek ve o yere tekrar gelecektir.

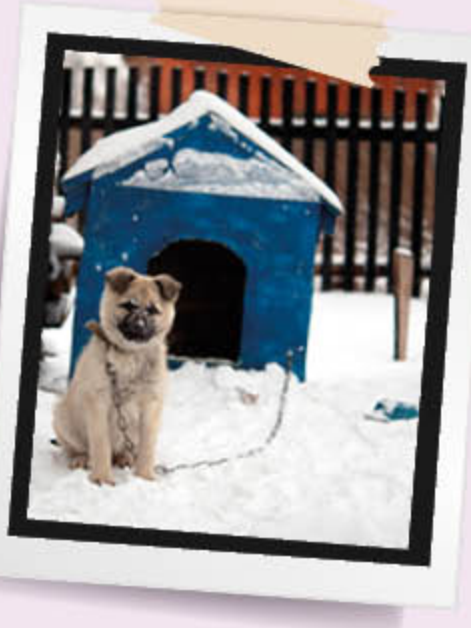

Basit malzemeler kullanarak yapacağımız kedi ve köpek evleri ile onların soğuktan korunmasına biraz olsun yardımcı olabiliriz. Yattıkları yerin biraz daha sıcak olması için evde kullanmadığımız battaniyeleri içine yerleştirerek ya da dışına sararak onlar için daha sıcak bir yuva yapabiliriz.

Soğukta kedilerin 6, köpeklerin 17 saat aç kalırlarsa donarak öldüklerini biliyor muydunuz? Onların vücut sistemleri yemek yiyerek ısı salgılayabiliyor. Boşalan yoğurt kapları bu iş için en ideal parçalar. Kedi ve köpeklerin ulaşabileceği yerlere artan yiyecekleri ve biraz su bırakarak birçok canlının hayatını kurtarabiliriz.

Yaralı ve hasta olduğunu düşündüğümüz bir hayvan gördüğümüzde yetkililere bildirmeliyiz. Belediyeler yaralı hayvanları alıp tedavi etmektedir.

Ülkemizde hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini; hayvanların rahat yaşamalarını, onların en iyi şekilde korunmalarını; her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak amacıyla 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu çıkarılmıştır.

Bu kanuna aykırı davranmanın suç olduğunu ve bu suçu işleyenlerin cezalandırıldığını biliyor muydunuz?

ÜNİTE 3

ŞEHRİMİ TANIYORUM

ÇANKIRI'NIN COĞRAFİ KONUMU

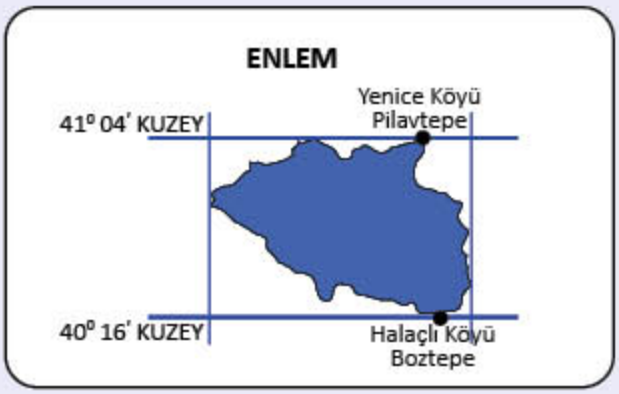

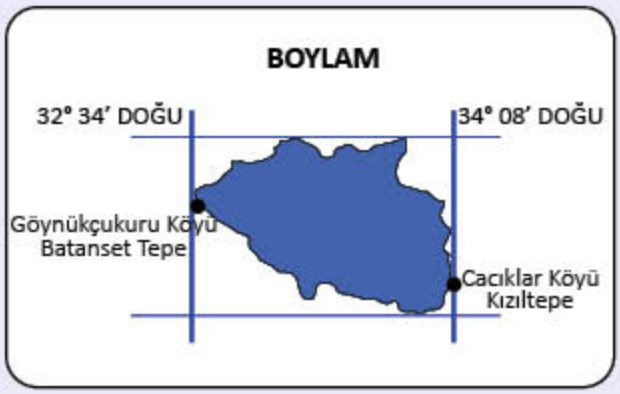

Orta Anadolu'nun kuzeyinde, Kızılırmak ile Batı Karadeniz ana havzaları arasında yer alan Çankırı, 40° 16' ve 41° 04' kuzey enlemleri ile 32° 34' ve 34° 08' doğu boylamları arasında yer almaktadır. İlin komşuları batıda Bolu, kuzeybatıda Karabük, kuzeyde Kastamonu, doğuda Çorum ve güneyde Ankara ile Kırıkkale'dir. Denizden yüksekliği 751 metre olup ülke topraklarının % 0,94'lük bölümünü oluşturan toplam 7.490 km²'lik bir alana sahiptir.

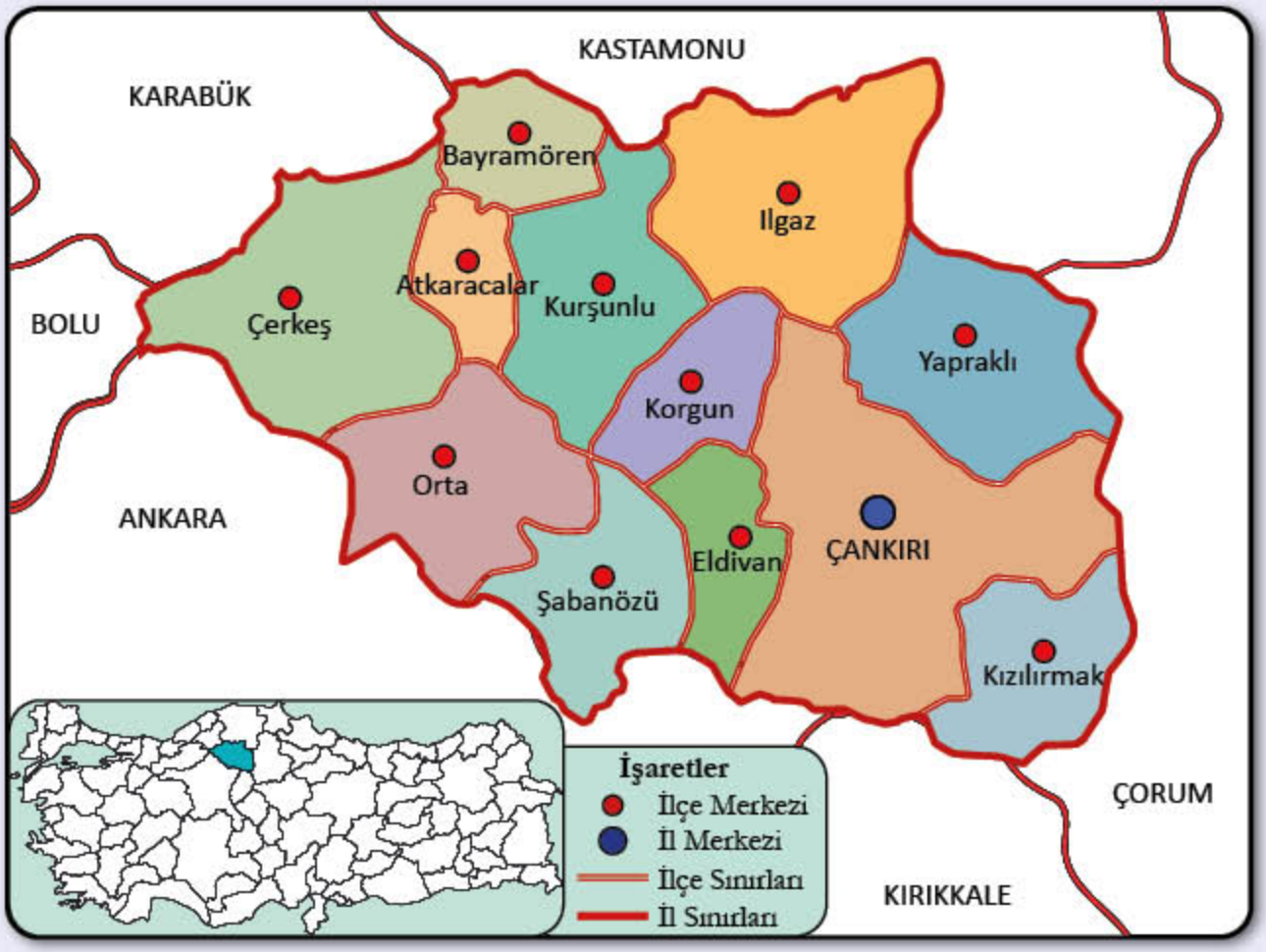

ETKİNLİK

İl Bulma Oyunu

KURALLAR:

- Oyun 2 kişi ile oynanır.
- Oyuna taş-kâğıt-makas ile başlanır.
- Oyuna başlayan oyuncu, bir il ismi söyler.
- Diğer oyuncu 5 saniyede o ili bulmaya çalışır.
- Buluncaya kadar birinci oyuncu sormaya devam eder.
- İkinci oyuncu ili bulursa sorma hakkı ona geçer.

Not: *Kitabın 170. sayfasında bulunan Türkiye haritasından faydalanarak cevaplarınızın doğruluğunu kontrol edebilirsiniz.*

AYŞE'NİN ÇANKIRI MERAKI

Okulun son günüydü. Ayşe yaz tatili başlayacağı için seviniyor, arkadaşlarından ayrılacağı için üzülüyordu. Öğretmeninin sesi, Ayşe'yi kendine getirdi.

"Tatilde ödeviniz memleketinizi araştırmaktır. Anne ve babanızdan yardım almak serbest." dedi.

Ayşe'nin gözüne uyku girmiyordu. Yarın yola çıkacaklardı ve memleketleri olan Çankırı'ya gideceklerdi. Nihayet yol bitmişti ve bütün aile bir araya gelmişti.

Hafif hafif esen rüzgâr semaverin altından giriyor; odunlara nefes olup, semaverin bacasından dans eden alevler olarak gökyüzüne yükseliyordu. Ayşe, dedesinin evinde olduğu için çok mutluydu. Tarif edilemez bir mutluluktu bu. İbrahim dedesi de çok keyifliydi. Oğulları, kızları, gelinleri, damatları ve çok sevdiği torunları hep bir aradalardı. Ayşe'nin ve dedesinin mutluluğu, aile bireylerinin dedesinin evindeki birlik ve beraberliklerinden kaynaklanıyordu. Dedesinin o tatlı sohbeti çay faslı ile kısa bir sessizliğe uğrayınca Ayşe aradığı fırsatı yakalamıştı.

– Dede, sen nerelisin?

– Çankırılıyım kızım.

– Peki, ben nereliyim?

Dedesi gülümseyerek anlatmaya başladı:

– Ben Çankırılı olduğuma göre baban da Çankırılı oluyor. Baban Çankırılı olduğuna göre sen de Çankırılı oluyorsun.

– Dede, sen Çankırı'yı bilir misin?

– Bilirim tabii ki güzel torunum. İnsan yaşadığı yeri bilmez mi? Hadi bilmiyor diyelim, merak edip araştırmaz mı?

– Dede, bana Çankırı'yı anlatır mısın? Hem öğretmenimiz de memleketlerimizi araştırmamızı, bilgi toplamamızı istedi.

– Anlatırım tabii...

– İlk olarak iklimden bahsedeyim. Yani şu anda haziran ayında olmamıza rağmen hava serin. Bu serinliğin sebebi, bizim yaşadığımız il olan Çankırı'nın Dünya'daki konumuyla ilgilidir. Buna bağlı olarak iklim oluşur. İklime bağlı olarak da bitki örtüsü oluşur.

– Dede, Çankırı'nın iklimi nasıl?

– Sabret sevgili torunum, hepsini anlatacağım.

– Karadeniz iklim kuşağından İç Anadolu Bölgesi'ne özgü kara iklimine geçiş kuşağında yer almasına rağmen Çankırı'da genellikle İç Anadolu'ya özgü iklim hüküm sürmektedir. Merkez, Ilgaz ve Yapraklı ilçelerinde kışlar serin, yazlar ılık geçmektedir.

Çerkeş ilçesinde ise kışlar soğuk, yazlar serin geçer. İlin en fazla yağış alan ilçesi Yapraklı'dır. Güneye doğru inildikçe bitki örtüsünde değişim ve zayıflama gözlemlenir. Yapılan son araştırmalarda yaklaşık 2-3 yüzyıl öncesine değin il topraklarının bazı tuzlu bölgeleri hariç olmak üzere ardıç, meşe, karaçam, köknar ve sarıçamdan oluşan ormanlarla kaplı olduğu biliniyordu. Ne var ki genellikle tarla açmak maksadıyla yapılan bilinçsiz kesimler, hayvan otlatmada ormanlardan yararlanılmak istenmesi, müdahale imkânı olmayan orman yangınları ve iklim değişiklikleri yüzünden bu ormanların büyük bir bölümü yok olmuş. Geçmişte buraların orman olduğunun günümüze ulaşmış bir şahidi bile var.

– Nasıl yani dede? O günlerden bugünlere kadar yaşayan biri mi var?

– Evet, sevgili kızım. Hem de dört yüz yaşının üstünde.

– Dört yüz yaşında insan olamayacağına göre ya fosil ya da anıt ağaç olmalı.

– Aferin benim akıllı kızım. Tam da senin söylediğin gibi bu bir anıt ağaç.

– Bu anıt ağaç Yapraklı ilçemize bağlı Karacaözü köyünde bulunan ve koruma altına alınan Koca Meşe'dir. Koca Meşe'nin 400 yaşının üzerinde olduğunu ve dünyanın en yaşlı meşeleri arasında sayıldığını biliyoruz. Bir görsen gözlerine inanamazsın. Bu anıt ağacın genişliği 14 metreden daha fazla.

– Çok büyük herhalde dedeciğim. Büyüklüğünü gözümde dahi zor canlandırdım.

– Burada benim fotoğraf albümüm var. Bak bakalım Koca Meşe gözünde canlandırdığın kadar var mıymış?

– Dedeciğim keşke diğer ağaçlarımızı da Koca Meşe gibi koruyabilseymişiz.

– Keşke kızım. O zaman Çankırı daha bir güzel olurdu.

Koca Meşe

– Dede dünyada o kadar farklı çiçek varken bu bitkinin özelliği neydi ki onun fotoğrafını çektin?

– Kızım bu bitki bizim için çok özel. Dünyada da sadece bizim memleketimizde var.

– Endemik tür yani...

– Evet, çok güzel de bir ismi var. "Nezaket kevkesi"

Nezaket kevkesi (Alyssum nezaketiae)

– Kulağa çok hoş geliyor.

– İstersen şimdi de ovalardan bahsedeyim.

– Dede, Çankırı hakkında ne biliyorsan hepsini öğrenmek istiyorum.

– Meraklı torunum, ben emekli coğrafya öğretmeniyim. Hepsini öğrenmek için bırak bu geceyi, yaz tatilini burada beni dinleyerek geçirmelisin.

– Olur, dinlerim dedeciğim.

– Bölgenin coğrafi konumuna göre oldukça geniş olan havzanın Çankırı topraklarında kalan bölümü yaklaşık 30 km uzunluğundadır. Bu ovalarda her türlü tarıma uygun alüvyonlu topraklar bulunmaktadır. Bunun dışında Devrez Çayı çevresindeki ovalar, Tatlıçay çevresindeki ovalar, Çerkeş Ovası ve Orta ilçesindeki ovalar vardır.

Yapraklı Yaylası Bungalov Evleri

– Çok güzel yaylalarımız da var. Ilgaz'da Kırkpınar Yaylası, Yapraklı'da Büyük Yayla, Şabanözü'nde Bakırlı Yaylası Çankırı'daki yaylalardan bazılarıdır. İstersen bu sene Yapraklı Yaylası'na çıkıp bir gece kalabiliriz.

– Yaşasın! Dedeciğim benim.

– Ülkemizin en uzun ırmağı hangisidir biliyor musun?

– Biliyorum dede. Ülkemizin en uzun ırmağı Kızılırmak'tır.

– Peki, Kızılırmak'ın Çankırı'dan geçtiğini biliyor musun?

– Hayır, onu bilmiyordum.

– Çankırı'da akarsuların en büyüğü, aynı zamanda ülkemizin de en uzun nehri olan Kızılırmak'tır. Bunun dışında Ankara'nın Kızılcahamam ilçesinden doğarak Orta, Kurşunlu ve Ilgaz'ın topraklarını sulayan Devrez Çayı, kent merkezinden geçen Tatlıçay ile birleşir. Terme Çayı ya da kaynağındaki ismiyle Şabanözü Çayı, Çankırı-Ankara sınırını çizdikten sonra Acıçay'la birleşir. Uluçay'la birleşen Melan (Soğanlı) Çayı ise ilerleyen kesimlerinde Filyos Irmağı'na karışmaktadır. Tatil bitmeden seni Kızılırmak'a balık tutmaya götüreyim. Ne dersin?

– Torunum! Sen, Ilgaz türküsünü biliyor musun?

– Biliyorum dede.

– Şöyle gür bir sesle söylesen de biz de sana eşlik etsek.

– Dedeciğim, seni çok seviyorum.

Ilgaz Türküsü'nü dinlemek için Karekodu okutun

Ilgaz Türküsü

Ilgaz Anadolu'nun sen yüce bir dağısın.
Baharda yeryüzünde o cennetin bağısın.

Yalçın kayalıkların göklere yükseliyor.
Senin dumanlı başın bulutları deliyor.

Yükseklerden akıyor, ne güzel berrak sular.
Eteklerinde otlar, sürülerle kuzular.

Ilgaz Dağları'nın en yüksek noktası Çatal Ilgaz Tepeleri'nin en büyüğü olan 2587 metre yüksekliğindeki Büyük Hacet Tepesi'dir.

– Biraz da göllerinden bahsetmek isterim ama Çankırı'da önemli büyüklükte göl bulunmuyor. Küçük ve orta ölçekli göller ise kışın su toplayan, yazın ise kuruyan göllerdir. İl sınırları içerisinde; Bakkal, Çöl, Dipsiz ve Cimcime isimlerinde doğal göller bulunmaktadır. Bir de büyük sayılabilecek Güldürcek Barajı bulunmaktadır.

– Dedeciğim, verdiğin bilgiler için çok teşekkür ederim.

– Aferin sana akıllı torunum. Ben de bu öğrenme merakın için seni tebrik ederim.

ÇANKIRI'NIN COĞRAFİ ÖZELLİKLERİNİN İNSAN YAŞAMINA ETKİSİ

Yaşanılan yerin coğrafi özellikleri ve iklim yapısı, insanların yaşayış biçimlerini ve kültürlerini doğrudan etkilemekte ve şekillendirmektedir. Örneğin kutup bölgelerine yakın yerlerde yaşayan insanlarla, çöl iklimine yakın yerlerde yaşayan insanların yaşam biçimleri oldukça farklılaşmaktadır. Bunların kılık kıyafeti, ev yapma biçimleri, geçim kaynakları ve meşgul oldukları işler değişmektedir. İnsanlar yerleşim yerlerini seçerken öncelikle iklime, toprağın verim durumuna, suyun yeterli olup olmadığına ve ulaşım imkânları gibi doğal çevre unsurlarına dikkat etmişlerdir.

Bununla birlikte toplumların yeme-içme ve giyim-kuşam kültürlerini de bölge coğrafyasının fiziksel özellikleri, iklimi ve ekonomik yapıları belirlemektedir.

a) Barınma:

Çankırı çevresinde genellikle karasal iklim hüküm sürer. Bazı bölgelerinde ise yağışlarda görülen farklılıklar yerleşme ve konut tipini farklılaştırmaktadır. Karasal iklimin görüldüğü yerlerde yerleşmeler, vadi içlerinde ve sırtlarında kurulmuş toplu köylerdedir. Geniş avlulu, kerpiç ve taştan yapılmış evler bu bölgenin özelliğini yansıtırlar. Bazı evlerin üstlerine sonradan eğim verilerek çatılar kiremitlerle örtülmüştür. Evlerin çatıları genelde toprak dam şeklindedir. Konutların önemli bir kısmı tek katlı olup ambar, kiler ve ahır gibi eklentiler evlerin dışında yer almaktadır.

Çankırı'nın kuzeyinde yer alan köylerde, kuruluş yeri olarak vadi çevreleri, dağ etekleri ve sırtları tercih edilmiştir. Bu köyler, toplu köy karakterindedirler. Konutlarda kerpiç ve taşın yanı sıra ahşap da bu yörede yapı malzemesi olarak bol miktarda kullanılmıştır. Yağış miktarının bu kesimde fazla olmamasından dolayı evlerin damları çatılı ancak fazla eğimli değildir. Bu köy evlerinde çatılarda örtü maddesi olarak kiremit kullanılmıştır. Konutların hemen yanında hasat edilen ürünleri saklamak üzere ambar, besledikleri hayvanlar için ahır gibi eklentiler bulunmaktadır.

Çankırı-Kastamonu karayolu boyunca kuzeye doğru gidildiğinde görüntü daha hızlı değişmeye devam eder. Bu bölgede yağış ve nemin artmasıyla orman örtüsü genişlemeye başlar.

Çankırı'da Bir Köy

İlimizin kuzeyinde bulunan köylerin önemli bir kısmı birbirine yakın mesafede, dağ eteklerine kurulmuş küçük köylerdir. Orman örtüsünün gelişimine bağlı olarak konutlarda ahşap kullanımı artmaya başlar. Konutlardaki katların sayısı artar. Alt kısmı taş, üst katı ahşaptan olan yapı şekilleri karşımıza çıkar. Çatılar, yağış miktarının artışına göre daha eğimli yapılır. Çatıların üzeri kiremit ile örtülmüştür.

Ilgaz Dağları ve çevresinde yağış miktarının artışına bağlı olarak orman örtüsü gürleşir. Konutlarda Karadeniz Bölgesi'nin özellikleri görülmeye başlar. Konutların tamamında yapı malzemesi olarak sadece ahşap kullanılmaktadır. Konutlar iki katlı olup çatıları eğimli, kiremit ya da ahşap örtülüdür. Hayvan barınakları, tahıl ambarları ağaç tomruklarının üst üste konulması ile elde edilen küçük yapılar hâlindedir. Köyler eğimin fazla olduğu yamaçlarda kurulduğundan köylerin ortak harman yeri düz bir alandadır. Harman yeri çevresinde her eve ait samanlık bulunur.

Ilgaz Dağları

Çankırı kent merkezinde bulunan konutlar ise teknolojinin de gelişmesiyle yeni tipte yapılardan oluşmaktadır. Ayrıca kent merkezinde Çankırı Kalesi'nin eteklerinde bulunan Çankırı Evleri yer almaktadır. Bu evler ahşap ve kerpiç kullanılarak iki katlı olarak inşa edilmiştir. Çankırı Evleri taşıdığı kültür değerleri nedeniyle korunması gereken tarihî yapılardır.

Köprü Sokak Merkez/Çankırı

b) Giyim-Kuşam:

Çankırı'da karasal iklimin hüküm sürmesinden dolayı geleneksel kıyafetler kalın, yünlü ve koyu renk kumaşlardan yapılmıştır. İlimizde tarihî ve etnografik eserler yanında, halkın sosyal yaşam tarzı da geçmişten günümüze kalabilen miraslardandır. Yörede iklim ve tarımsal çalışmalara göre giysiler şekillenmiştir. Kişinin yapacağı işin fonksiyonuna bağlı olarak doğal koşulların da etkisiyle tek düze giyim biçimini korumuş ve değişmemiştir. 1950'li yıllar sonrası köylerin dışarıya açılması ve 1970'li yıllarda televizyonun kırsal kesimde yaşayan halk tarafından kullanılmaya başlaması geleneksel kültürde hızlı değişimlere neden olmuştur. Bu bağlamda geleneksel giysi sayısı azalarak yerini sade giyim biçimine bırakmıştır. Kına gecelerinde kadınlar geleneksel giysilerini giyerler.

Etek, bluz, entari gibi kadın giysileri ile pantolon, ceket ve gömlekten oluşan erkek giysileri kırsal kesimce benimsenerek giyilmeye başlanmıştır. Çok ender de olsa eski giyim biçiminden örneklere rastlanabilmektedir. Giyim kuşamda en büyük etken, iklim ve doğa koşullarında çalışmanın verebileceği zararı en aza indirmektir.

c) Yeme-İçme

Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanan ilde tarhana, yarma, keşkek, bulgur, erişte ve benzeri tahıl türevi yiyecekler ön planda gelir. Kırsal kesimde herkes ihtiyacı olan gıda maddelerini kendi üretir. Kış mevsiminde tüketilmek üzere tarhana, kuru üzüm, salça, kızılcık, kuşburnu gibi yiyecekler hazırlanır. Kırsal kesimdeki insanlar bulunduğu coğrafi bölgede yetişen uygun sebze ve meyveleri kurutur. Salamura yapar. Buğdaya dayalı gıda maddelerinden bulgur, un, göce, tarhana gibi kurutulabilen ve saklanabilen yiyecekleri yazdan hazırlarlar. İklimsel özelliklere bağlı olarak yazdan itibaren kış hazırlığı başlar. Kıyma, sucuk, kavurma gibi et çeşitleri; fasulye, biber, patlıcan gibi kurutulmuş sebzeler ve salamuralar, turşu, reçel, konserve yapılarak kışa hazırlanılır.

ETKİNLİK:
Yemek Yapalım

Tarhana hamuru yoğuruluyor

Yeşil Mercimek

Tarhana hamuru kurutuluyor

Kemikli Et (Sızgıç)

Tarhanamız pişmeye hazır

Küpecik Peyniri

Malzemeler

- 6 yemek kaşığı kuru tarhana
- 1 kahve fincanı yeşil mercimek
- 1 kâse sızgıç (kemikli et) veya kıyma
- 1 yemek kaşığı salça
- Pul biber
- Nane
- Su
- 3 diş sarımsak
- Tuz

YÖRESEL TARHANA ÇORBAMIZ

Yapılışı

- Tarhana 2 saat önceden ıslatılır.
- Yeşil mercimek haşlanıp suyu süzülür.
- 1 kaşık yağ ile tencerede sızgıç veya kıyma kavrulur.
- İçine salça, su ve ıslattığımız tarhana ilave edilir.
- İçerisine ince kıyılmış sarımsak ile haşlanmış yeşil mercimek ilave edilir ve karıştırılarak pişirilir. Kaynarken tuz, pul biber ve nane ilave edilir.

NOT: İsteğe göre tarhana çorbasının üzerine biraz küpecik peyniri ve yağda kızarmış küçük kare ekmek parçaları konularak da servis edilir.

ÇANKIRI'DA NÜFUS YAPISI

ÇANKIRI NÜFUSUNUN YAŞLARA GÖRE DAĞILIMI

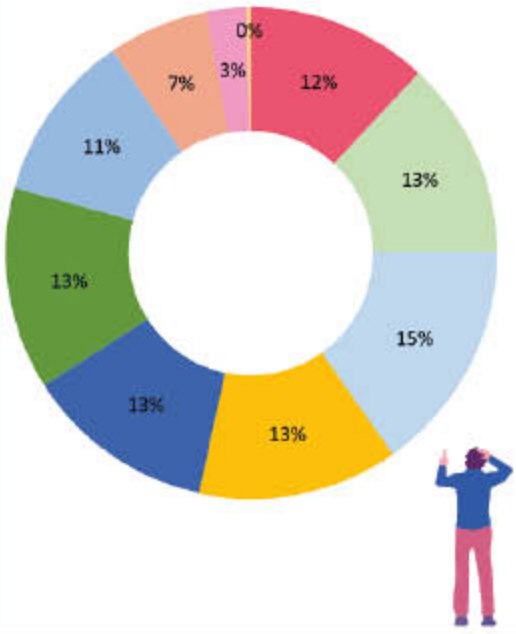

Yandaki grafiğe göre Çankırı'da 10-20 yaş, 30-40 yaş, 40-50 yaş ve 50-60 yaş arası yaşayan insanların hemen hemen yakın sayılarda olduğunu söyleyebiliriz. En az nüfus sayısı 90 ve üstü yaşta, en çok nüfus sayısı ise 20-30 yaş aralığındadır.

ÇANKIRI NÜFUSUNUN CİNSİYET VE YAŞLARA GÖRE DAĞILIMI

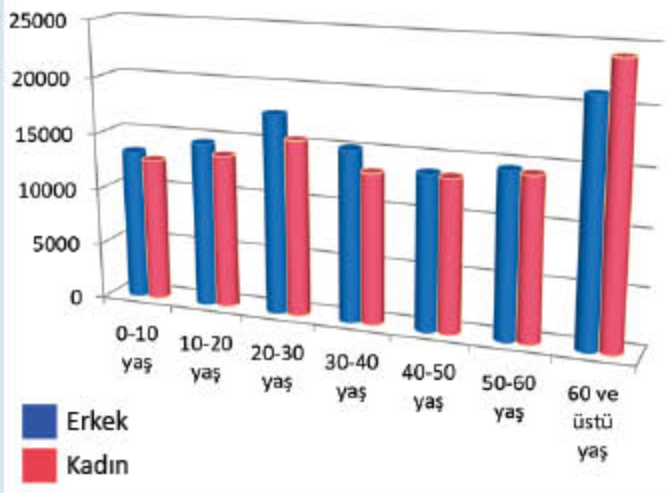

Yaş Grupları	Erkek	Kadın
0-10 yaş	13.239	12.615
10-20 yaş	14.478	13.580
20-30 yaş	17.573	15.497
30-40 yaş	15.104	13.282
40-50 yaş	13.640	13.450
50-60 yaş	14.519	14.301
60 ve üstü yaş	21.139	24.125

Yukarıdaki grafiğe göre Çankırı'da kadın ve erkek nüfus yoğunluğu 60 yaş ve üstündedir.

ÇANKIRI'DA EKONOMİK FAALİYET GRAFİĞİ

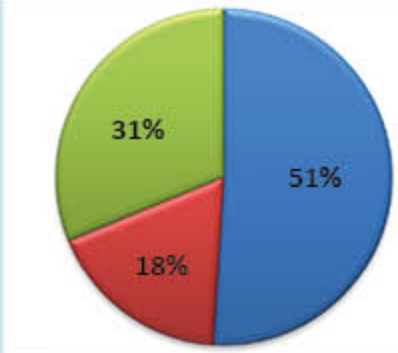

Yandaki grafikte bulunan veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2017 yılı verilerinden alınmıştır.

ÇANKIRI'DA NÜFUSUN DAĞILIŞI VE YOĞUNLUĞU

Çankırı ilinde nüfusun dağılışı ve yoğunluğuna etki eden başlıca faktörler: deniz seviyesinden yükseklik, yer şekilleri, eğim değerleri, bakı, tarım topraklarının dağılışı ve tatlı su kaynaklarının varlığıdır.

Çankırı'da yüksek rakımlı yerler daha az nüfus barındırmaktadır. Yerleşimler daha çok güneye bakan yamaçlar ile ova ve vadi kenarlarında sıklaşmaktadır. Bunun yanında sanayi ve kamu hizmetlerine yakınlaşma bakımından merkezî yerleşmeler daha çoktur.

İLİMİZDE DOĞAL AFETLER

DEPREM

Çankırı il merkezi 1. derecede tehlikeli deprem bölgesinde olup Kuzey Anadolu Fay Sistemi ile ilişkili fayların etkisi altındadır. İlimiz sınırlarında Kuzey Anadolu Fayı, Dodurga Fayı ve Çankırı Fayı olmak üzere üç aktif fay hattı bulunmaktadır.

Deprem Nedir?

Tektonik kuvvetlerin veya volkan faaliyetlerinin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayıdır.

Fay Nedir?

Tektonik hareketlerin (yer hareketlerinin) etkisiyle yer kabuğunun kırılarak yer değiştirmiş kısmına fay denir.

TÜRKİYE DEPREM TEHLİKE HARİTASI

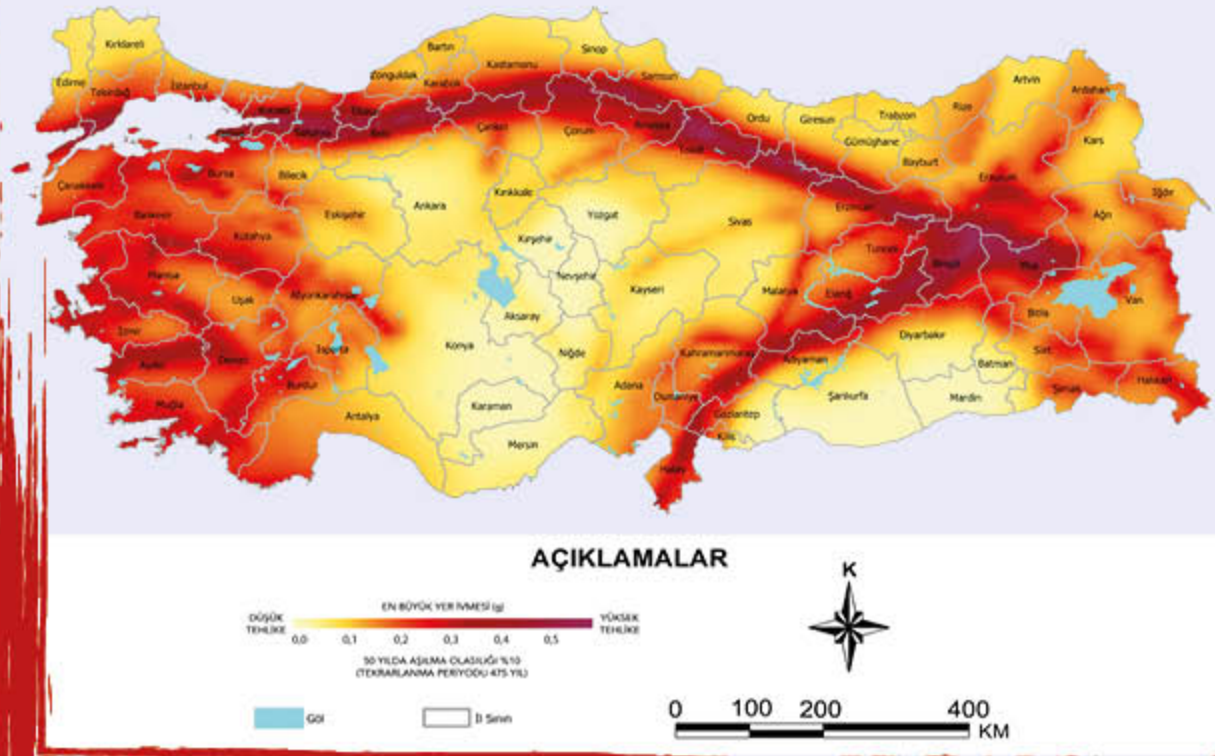

DEPREME NASIL HAZIRLANMALIYIZ?

DEPREM ÖNCESİ ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

- Yapılar deprem etkilerine karşı dayanıklı inşa edilmelidir. (Yapı tekniğine ve İnşaat Yönetmeliği'ne uygun olarak)
- İmar planında konuta ayrılmış yerler dışındaki yerlere ev ve bina yapılmamalıdır.
- Dik yarların yakınına, dik boğaz ve vadilerin içine bina yapılmamalıdır.
- Çok kar yağan ve çığ tehlikesi olan yamaçlara bina yapılmamalıdır.
- Mevcut binaların dayanıklılıkları arttırılmalıdır.
- Konutlara deprem sigortası yaptırılmalıdır.
- Dolaplar ve devrilebilecek benzeri eşyalar birbirine ve duvara sabitlenmelidir.
- Zehirli, patlayıcı, yanıcı maddeler devrilmeyecek bir konumda sabitlenmeli ve kırılmayacak bir şekilde depolanmalıdır. Bu maddelerin üzerilerine fosforlu ve belirleyici etiketler konulmalıdır.
- Binadan acilen çıkmak için kullanılacak yollardaki tehlikeler ortadan kaldırılmalı, bu yollar işaretlenmeli ve çıkışı engelleyebilecek eşyalar çıkış yolu üzerinden kaldırılmalıdır.
- Bir afet ve acil durumda eve ulaşılamayacak durumlar için aile bireyleri ile iletişimin nasıl sağlanılacağı, alternatif buluşma yerleri ve bireylerin ulaşabileceği bölge dışı bağlantı kişisi (ev, iş yeri, okul içinde, dışında veya mahalle dışında) belirlenmelidir.
- Önemli belgelerin (kimlik kartları, tapu, sigorta belgeleri, sağlık karnesi, diplomalar, pasaport, banka cüzdanı vb.) kopyaları hazırlanarak su geçirmeyecek bir şekilde saklanmalıdır.

ÇANKIRI DEPREM TEHLİKE HARİTASI

İLİMİZDE GEÇMİŞTE ETKİLİ OLAN DERPEMLER

Son yüzyılda ilde etkili olan depremler şunlardır:
1902 = 5.6, Kurşunlu depremi
1944 = 7.4, Bolu – Gerede (Çerkeş) depremi
1951 = 6.9 Kurşunlu depremi
1953 = 6.0 Kurşunlu depremi
2000 = 6.1 Orta depremi

Yandaki karekodu mobil cihazınızdan taratıp açılan sayfaya girerek mahallenizde belirlenen toplanma alanının bilgisi ve konumuna ulaşabilirsiniz.

ETKİNLİK:
Deprem Çantası Hazırlayalım

Deprem Çantasında Neler Olmalı?

- Yüksek kalorili, vitamin ve karbonhidrat içeren, su kaybını önleyen ve dayanıklı gıdalar (konserve, kuru meyveler, tahin, pekmez, meyve suyu vb.)
- Kimlik kartları (nüfus cüzdanı, ehliyet vb.), tapu, sigorta, ruhsat belgeleri, zorunlu deprem poliçesi (DASK), diplomalar, pasaport, banka cüzdanı vb.
- Diğer (evcil hayvan sağlık karnesi vb.)
- İç çamaşırı, çorap, yağmurluk, iklime uygun giysiler
- Her bir aile üyesi düşünülerek yeterli içme suyu
- Sabun ve dezenfektanlar, diş fırçası, diş macunu, ıslak mendil, tuvalet kâğıdı, hijyenik ped
- İlk yardım çantası, uyku tulumu veya battaniye, çakı, düdük, küçük makas, kâğıt, kalem
- Pilli radyo, el feneri ve yedek piller (dayanıklı/uzun ömürlü pil seçilmeli)
- Bu çantadaki malzemeler en fazla 6 ayda bir kontrol edilmeli ve son kullanma tarihini göre yenisi ile değiştirilmelidir.

HEYELAN

İlimizde bazı bölgelerde heyelan oluşma riski vardır. Özellikle Kuzey Anadolu Fay hattının geçtiği Ilgaz, Yapraklı, Şabanözü ve Bayramören ilçelerinde heyelan olayları daha sık olarak yaşandığı için diğer bölgelere göre daha riskli bölgelerdir. Ayrıca, kaya düşmesi olayı Ilgaz Dağları'nın yamaçlarında yoğun olarak gözlenmektedir.

Ilgaz Ilısılık Köyü Heyelan Bölgesi

Heyelan Nedir?

Yağışların etkisiyle toprağın alt tabakalarının gevşemesi sonucu üst tabakanın yerinden oynayarak hareket etmesine heyelan veya toprak kayması denir.

HEYELAN ÖNCESİ ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

HEYELAN TEHLİKESİ TAŞIYAN ALANLAR NERELERDİR?

- Eski heyelan bölgeleri
- Doğal yamaçların üst ve topuk kesimleri
- Eski dolguların üst ve topuk kesimleri
- Çok dik ve derin yamaçların üst ve topuk kesimleri
- Atık sistemlerinin kullanıldığı ve yerleşimin geliştiği tepelik alanlar

ÇANKIRI İLİ HEYELAN DUYARLILIK HARİTASI

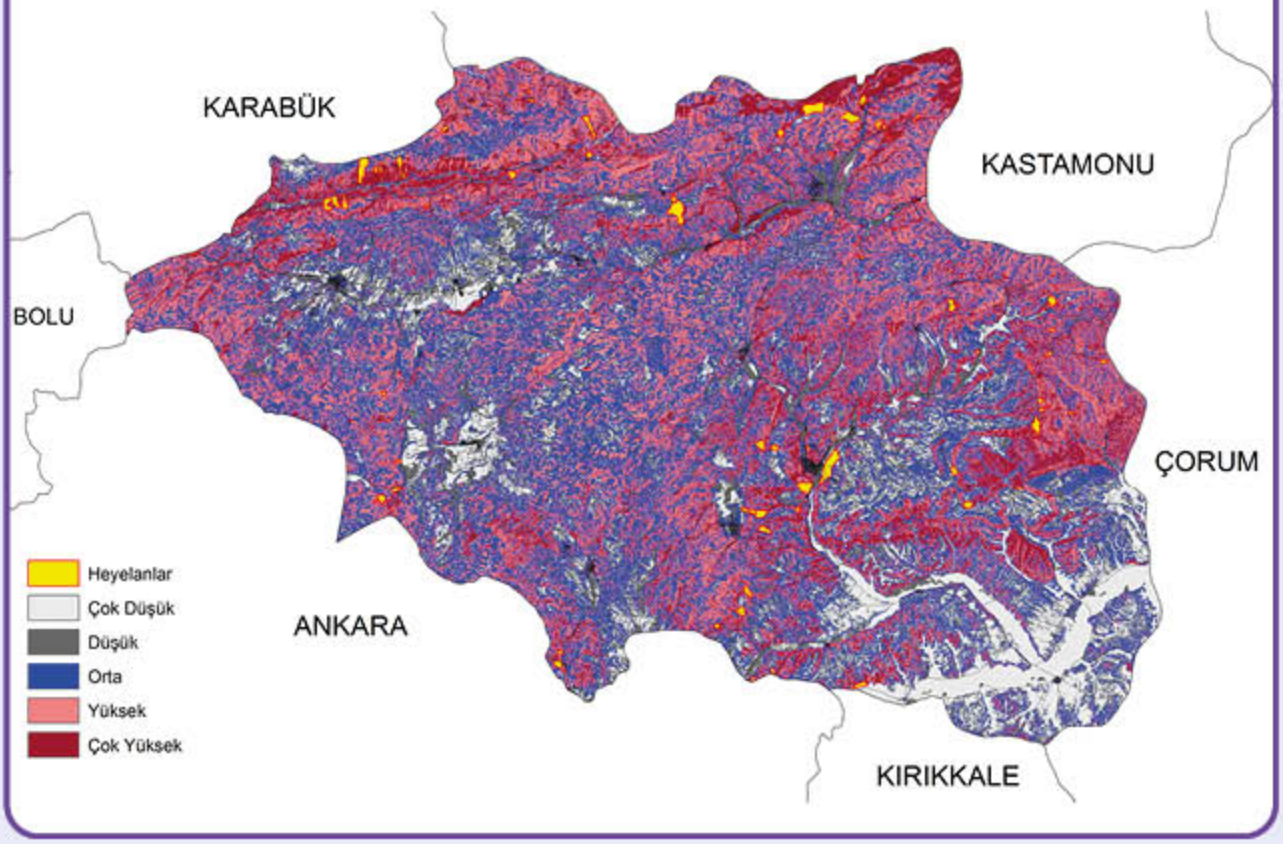

HEYELANLARA KARŞI NASIL ÖNLEMLER ALMALIYIZ?

- Yaşanılan bölgedeki potansiyel jeolojik afetler hakkında bilgi sahibi olmalıyız.
- Heyelan açısından sorunlu alanlarla ilgili olarak yer bilimcilere ve mühendislere danışmalıyız.
- Dik yamaçların topuk kesiminde desteği kaldırıcı kazı işlemlerinden ve dik yamaçların kenarında veya tabanında yapı inşasından kaçınmalı, ayrıca eğimi fazla yamaçların üzerine dolgu malzemesi dökmemeliyiz.
- Arazi satın alınmasından, arazi paylaşımından ve inşaat işlemlerinden önce ilgili kurum ve kuruluşlardan konuyla ilgili bilgi almalı ve buna göre karar vermeliyiz.

SEL

İlimiz sel afeti bakımından riskli grupta yer almaktadır. Özellikle sel olayları, ilimizin Kızılırmak, Ilgaz, Kurşunlu, Eldivan ve Atkaracalar ilçelerinde yağışlara bağlı olarak oluşmaktadır.

SELLERE KARŞI ALINMASI GEREKEN GENEL ÖNLEMLER NELERDİR?

- Çevredeki yeşil alanlar korunarak ve artırılarak erozyon ve sel önlenmelidir.
- Sel tehlikesi bulunan eğimli yamaçlarda teraslama ve ağaçlandırma yapılmalıdır.
- Çukur alanlardaki binaların bodrum katlarının su basma tehlikesi yüksek olduğundan, bu türlü yerlere bodrum yapılmamalıdır.
- Bulunduğumuz yerleşim yerlerinde sel uyarı işaretleri ve uyarı sistemleri öğrenilmelidir.
- Konutlar diğer afetlerde olduğu gibi sele karşı da sigortalatılmalıdır.

2019 yılı Çankırı genelinde meydana gelen sel olayları sonucu konut ve tarım arazilerinde meydana gelen toplam hasar **6,258,362.56 ₺'** dir.

OBRUK

05.01.2015 tarihinde İnandık köyü muhtarı ve köy sakinleri verdiği dilekçe ile köyde yer altından sesler ve sarsıntılar geldiğini belirttiler. Göçükler meydana geldiği için AFAD Çankırı İl Müdürlüğüne başvurdular. Yapılan teknik inceleme sonucu bazı bölgelerde çökmeler meydana geldiği tespit edildi.

Yapılan tüm incelemeler ve tespitler ışığında İnandık köyünün tamamının taşınmasına karar verilmiştir. Nakil kararının ardından köyde hak sahibi tespit çalışması yapılmıştır. Köyün altmış beş konut ve kırk beş ahırdan oluştuğu belirlenmiştir. Köy meydanında ilan edilerek hak sahipleri kesinleştirilmiştir. Muhtemel bir afetin yaşanabileceği alan, AFAD İl Müdürlüğünün tespiti ve Bakanlar Kurulu kararı ile Afete Maruz Bölge olarak ilan edilmiş ve yapılaşmaya yasaklanmıştır.

Yeni yer tahsisinden sonra köy önce geçici konteyner evlere, daha sonra tamamen yeni yerleşim alanlarına taşınmıştır. Bunun sonucunda köy halkı olası afetlerden böylelikle kurtarılmıştır. Evi ve ahırı bulunan tüm köy sakinleri yeni köylerinde kendilerine tahsis edilen tapulu yeni yapılarına taşınmışlardır.

Çankırı İnandık Köyünde Oluşan Bir Obruk

Obruk Nedir?

Yer altı suları, içinde bulundukları toprakları zamanla çözerek yerin altında büyük mağaralar oluşmasına neden olur. Belli bir zaman sonra mağaranın üstünde bulunan toprak bu mağaraların içine çöker. Bu çökme sonucu oluşan derin çukurlara obruk denir.

ÇANKIRI'NIN TARİHÇESİ

DÜNDEN BUGÜNE ÇANKIRI

Bölgedeki yerleşim Paleolitik-Neolitik Dönem'e kadar uzanmaktadır. Bunu yüzey araştırmalarından elde edilen aletler ve Hititler Dönemi'ne ait İnandık kazısında ortaya çıkarılan vazo ve diğer kalıntılardan anlamaktayız.

Edinilen bilgilerden MÖ 325 yılında Çankırı'da Paflagonya Devleti (Çankırı, Kastamonu, Sinop) kurulduğu anlaşılmaktadır.

Çankırı'nın geçmişi 3-7 bin yılla sınırlandırılmakla beraber, çevrede bulunan höyük ve yüzeysel buluntular, Çankırı'da 9 bin yıllık bir yerleşimin olduğunu düşündürmektedir.

İnandık Vazosu

GANGRE'DEN ÇANKIRI'YA

Paflagonyalı çobanlar, bol keçi yetişmesinden dolayı bu bölgeye "Keçisi bol'' anlamına gelen Gangre adını vermişler.

Taş Üstüne Dağ Keçisi Kabartma Tasviri /Çankırı Müzesi

ÇANKIRI ADININ TARİHÎ GELİŞİMİ

- Galatlar döneminde Gangre,
- Paflagonlar döneminde Gangra,
- Romalılar döneminde Germanikapolis,
- Bizanslılar döneminde Germanicopolis, Kangıra, Gangıra,
- İslam kaynaklarında demir kale anlamına gelen Hısn el Hadid,
- Arap kaynaklarında Mahrusei Kenkeri, Kangari,
- Klasik batı kaynaklarında Kangra,
- Selçuklular Dönemi'nde Kenkir, Gangrakale,
- Moğollar Dönemi'nde Hısn-el Hadid,
- Osmanlı Dönemi'nde Gangra, Kengiri, Kanglı, Kangırı, Kengari, Kangrı

Halk arasında Kangırı, Çengürü, Çengiri, Çangırı, Çankır, Çungara, Ganpara, Cangra, Cancara, Hancara şeklinde söylenmiştir.

ÇANKIRI'NIN ETNİK YAPISI

Son yıllarda araştırılmaya başlanan Osmanlı arşivlerinden edinilen bilgilere göre Çankırı halkının hemen hemen tamamının Türkmen veya Yörük asıllı oldukları düşünülmektedir. Kayı, Özbek, Kırgız ve benzeri Oğuz boyları ilin değişik yerlerine gelerek yerleşmişlerdir. Çankırı zaman zaman dış göç almıştır. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde değişik yörelerden gelerek yerleşenlerin yanında, sayıca az olmasına rağmen Balkanlardan, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelerek yerleşenler de olmuştur. Çankırı halkının aslının Oğuz boylarına mensup değişik kabilelerden olduğu bilinmektedir. Günümüzde değişik ilçe ve köylerinde kullanılmakta olan sözcükler, deyimler, gelenek ve görenekler de bu görüşü desteklemektedir.

ÇANKIRI'NIN FETHİ VE EMİR KARATEKİN BEY

Emir Karatekin Bey'in 1074-1082 yılları arasında Çankırı fethini gerçekleştirdiği bilinmektedir. Bu fetihte Karatekin Bey'e Sarıbaba (Sarı Yanık Baba), Billur Han (Şeyh Mehdi), Feslikan, Çağa, Doğan, Şeyh Bahaeddin, Umur Bey, Şeyh Yunus, Osmancık, Aksu ve İmanlı Baba gibi mutasavvıf ve komutanların yardım ettiği rivayet edilmektedir. Bizanslılar Karatekin Bey'in korkusundan bölgeyi terk etmişlerdir. Bunun üzerine Emir Karatekin Bey fethe devam ederek Sinop ve Kastamonu'yu da beyliğe katmıştır. Mezarının Çankırı'da bulunması nedeniyle beyliğin merkezinin de Çankırı olduğu genel kabul görmektedir.

Emir Karatekin Bey Türbesi

Malazgirt Zaferi sonrası Anadolu yoğun bir Türk göçüne sahne oldu. Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na ve Alpaslan'a yararları dokunmuş kumandanlar ve beyler Anadolu'da belirli bölgelerde yönetime getirildi. Fetih sonrası Anadolu'da Danişmend Gazi tarafından Tokat, Amasya, Sivas çevresinde "Danişmentli Devleti" kuruldu. Çankırı da Danişmentliler Dönemi'nde Türk topraklarına katıldı.

OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ'NDE ÇANKIRI

Yönetim birimleri eyalet, sancak (liva), kaza, nahiye, köy (karye) şeklinde büyükten küçüğe doğru sıralanır. Çankırı, Anadolu ordusuna askeriyle birlikte davet edilen sancaklardan olup en büyük yetkilisi sancak beyi idi. Çankırı sancak beyi olan Kasım Bey, İstanbul fethine kuvvetleri ile iştirak etti. Bu nedenle Fatih Sultan Mehmed'in övgüsünü ve desteğini aldı. Döneminde Çankırı'da taş ve ağaç oyma işçiliği gelişti, ahşap mimari örnekleri verildi, Türkçe kültür dili olarak önemli bir konuma geldi.

Sultan Süleyman Cami (Büyük Cami) /Çankırı

Osmanlı Devleti içinde yarı bağımsız bir beylik olan Candaroğulları Beyliği Sinop ve Kastamonu bölgelerinde hüküm sürüyordu. Trabzon üzerine 1461'de sefer düzenleyen Fatih Sultan Mehmet Candaroğlu Beyliği'ni Osmanlı topraklarına kattı. Çankırı'yı ise Kasım Bey'in yönetimine bıraktı. Kasım Bey'in 1464'te ölümünden sonra bu beylikte tamamen ortadan kalkmış oldu. Çankırı'nın Osmanlı sancağı olarak yönetilmesi 1918 yılına kadar devam etti. Cumhuriyet döneminde, 9 Nisan 1925'te ise il yapıldı.

EVLİYA ÇELEBİ'NİN GÖZÜNDEN ÇANKIRI (1640)

Ankara ile Kastamonu arasında, Kızılırmak'ın bir çayının batı kıyısına yakın, Köroğlu dağlarının güney yamacında orta ehemmiyette sancak merkezidir. Üçdivan, Dörtdivan; Kızılöz, Alacaöz, Alacamescid, Aladivan, Birdivan, İkidivan, Üçdivan divanlarına kadar 12 divan nahiyeleri vardır. Hepsi dağlarda otururlar. Türklerin divan dedikleri de, Selçuklulardan Sultan Alaaddin asrında Bolu Beyi iken bu dağları fethettikçe gönül almak için divan edip, kus çaldırdığı yerlerdir ki hâlâ, divan tabir olunup yedi adet nahiyedir.

Kalesi dört köşe şeklinde olup, taş bina, küçük bir han, bir kapısı vardır. Varoşu geniş olup dört bin kadar bağlı bahçeli ev bulunur. Mühim ve kalabalık şehirdir. Camilerin en ünlüsü Sultan Süleyman Han Camisi'dir. Havası ve suyu güzel, halkı garip dostudur.

MİLLÎ MÜCADELE YILLARINDA ÇANKIRI

İSTİKLAL YOLU

İstanbul'dan Ankara'ya ulaşmanın iki yolu vardı. Bunlardan birincisi Adapazarı-Geyve-Düzce-Bolu, ikincisi ise Şile-İnebolu deniz yoluydu. İnebolu'da karaya çıkanlar at sırtında Kastamonu'ya, oradan da Çankırı'ya geçip bir iki gün konakladıktan sonra Ankara'ya geçiyordu. Ilgaz, Çerkeş, Çankırı savaş boyunca lojistik destek sağlayan katırların, kağnıların, atların her gün savaş malzemesi taşıdığı bir güzergâhtı. İstanbul'dan gönderilen silah, cephane, pamuk, sargı, ilaçlar hep bu yoldan Hilal-i Ahmer (Kızılay) vasıtasıyla sevk edilirdi. Anadolu'nun denizden irtibatını en kısa yoldan sağlayan İnebolu-Kastamonu-Çankırı- Ankara güzergâhı savaşın bel kemiğini meydana getirdi. Deniz yoluyla İnebolu limanına gelen Osmanlı ordusunun subay ve erleri, burada oluşturulan teşkilat vasıtasıyla önce Kastamonu, oradan Çankırı yoluyla Ankara'ya, Batı Cephesi'ne, gönderiliyordu. Lojistik etkinliklerin yoğunlaşması üzerine 2 Şubat 1921'de Çankırı'da Menzil Nokta Komutanlığı kuruldu. Taşıma ve ulaştırma işleri bu komutanlık aracılığı ile yapıldı. Hemen hemen bütün lojistik bu yoldan sağlandığı gibi, İstanbul'dan Ankara'ya Millî Mücadele'ye destek olmak için gelen aydınlarda bu yol üzerinden ulaşımlarını sağlıyordu. Bütün erkekler cephede göğüs göğüse çarpışırken, Çankırılı ihtiyar erkekler, kadınlar, gelinler, genç kızlarımız Ankara'ya cephane taşımıştır.

MİLLÎ MÜCADELE YILLARINDA ÇANKIRI ANILARI

VATAN MİLLETTEN KIYMETLİ MİDİR?

Kastamonu İstiklal Mahkemesi Hakimliği yapan Mustafa Necati bir hatırasında şunları anlatır: Bir gün evvel yağan karların doldurduğu uzun yollardan geçerek mahkememiz müfrezesiyle, Çerkeş önlerinde kağnılarla cephane taşıyan bir kadın kafilesine rast gelmiştik.

Yanığın Emine Heykeli /Çankırı

Kafileye yaklaştık ve selamlaştık. Biz soğuktan yamçılar altında bile titrerken, tek yorganını da arabaya örten bir ninenin çıplak ayaklarla karları çiğnediğini görünce, içimde takdirle karışık bir merhamet sızladı. Arkasına sardığı peştamalin içinde ara sıra hıçkıran bir çocuğun üzerine bile örtmeden yorganını niçin arabaya serdiğini sormak fikrini duydum: "Üşümez misin sen? Bak çocuk donacak, yorganı örtsene!" diye arabanın üstünü işaret ettim. "Evladım, kar sepeliyor, millet malıdır, nem kapmasın." dedi ve yorganın uçlarını iyice serdi. Zayıf öküzlerin çektikleri cephane yüklü arabalar ve bunların başlarında yanık yüzlü, çıplak ayaklı kadınlar, ihtiyarlar ve hatta çocuklar, yıl 1921...

KENDİSİ KÜÇÜK, YÜREĞİ BÜYÜK ÇANKIRI

Millî Savunma Bakanlığı, savaşın yaklaşması üzerine, cephe gerisindeki bazı illerde, büyük hastaneler kurulmasını istedi. Bu illerden biri de Çankırı'ydı. Bakanlık tarafından bin yataklı hastane kurulması isteniyordu.

Mutasarrıf, Belediye Başkanı'na:

– Ne diyorsun başarabilir miyiz?

Belediye Başkanı Cemal Efendi:

– Beyim, devletimiz Çankırı'mızdan gazilerimiz için bin yataklı bir hastane istiyorsa, başaramamak olmaz. Allah'ın ve halkın yardımıyla az zamanda kurarız. Ama bir tane karyola bulamayız. Hastanemiz yer yataklı olur. Belediyemize ait hastane yapılabilecek bina yoktur. Siz bize hastane yapmak için yer verin, yeter.

Belediye Başkanı hemşehrilerine güveniyordu. Sağlık müdürüne bin yataklı bir hastane için gereken eşyanın listesini yaptırdı. Bin şilte, iki bin çarşaf, bin yastık, iki bin yastık yüzü, bin battaniye vb... Sağlık müdürü her sayıdan sonra başkana belli etmemeye çalışarak, ümitsizce bir "of" çekiyordu. Başkan birim amirlerini, Müdafaa-yı Hukuk ve Kızılay Başkanı'nı, öğretmenleri, esnaf ve eşraf temsilcilerini, askerde olmayan başağaları, muhtarları, mahalle imamlarını çağırdı. Çankırı küçük bir şehirdi. Hepsi yarım saat içinde geldiler. Durumu anlattı. Hepsi şehre dağılarak halkı bilgilendirip yardıma çağırdı. İmkânı olan her aile, payına düşen ne ise, şilte ya da yatak, gösterilen ambara götürüp teslim etti. Bin yataklı Çankırı Hastanesi bir hafta sonra, tıbbi aygıtlar ve doktorlar dışında, hizmete hazır oldu.

Bu hız ve dayanışma mutasarrıfı o kadar etkiledi ki, Çankırı halkının bu tutkunluğu ve devlet sevgisi yıllarca bu hatırayı anlatmasına vesile oldu.

Çankırı Şehitliği

ŞEHADET SADECE CEPHEDE Mİ OLUR?

1921 yılı yazında ben jandarma süvarisi olarak köyümde izinli bulunuyordum. Babam Mehmet Onbaşı köyün ağasıydı. Kastamonu'nun karalar köyünden Abdullah Bey'in yanında gelen birkaç misafir ile birlikte iftar sofrası başında ezan bekliyorduk. Ilgaz Jandarması Tutlu Hürem soluk soluğa kapıdan girdi.

"Onbaşı ağa, beni Ilgaz Şube Reisi Enis Bey gönderdi. Şu pusulayı size acele yetiştirmem emrini verdi." dedi. Babam pusulayı alır almaz telaşlandı. Acele acele şunları okudu: "Muhterem Onbaşı Ağa, işte şimdi kendini göster. Samsun tarafından hareket eden Pontuscular Ilgaz ormanlarına kadar geldiler. Kale Hanı'ndaki cephaneyi basıp ellerine geçirmek ihtimalleri yüzde yüz. Hemen köylüleri topla; balta, nacak, tahra, bıçak, pala, av tüfeği, sopa ne gibi silah varsa köylüyü derhal harekete geçir. Kale Hanı'na acele hareket et. İşte ağalığın burada belli olacak." Babam pusulayı bitirir bitirmez bana "Oğlum, kalk, çabuk minarelerin üçünden de tellal çağırt. Köylü köyücek baltasını, tahrasını, tabancasını, tüfeğini, sopasını alan sokak başı mevkisinde acele toplansın." dedi. Ben üç minareye sesi gür üç kişi gönderdim. Kale Hanı'ndaki mermileri düşman basıyormuş diye yanık yanık tellallar çağırtıldı. Babam ve misafirler iftar etmeden hemen kalktılar. Köylüler daha orucunu açmadan sokak başında toplandı. Babam ve evdeki misafirler köylünün önüne düşerek yarı koşa yarı yürüye bir saatte Kale Hanı'na vardık. İnebolu'dan getirilen cephane, bu hana dağlar gibi yığılmıştı. Kale köyünden ve civar köylerden yetişenlerle birlikte gereken yerlere pusu kurup beklemeye başladık.

Derbent Şehitliği Ilgaz/Çankırı

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışından bir müddet sonra dört yüz mevcutlu Pontuscular bazı Türk köylerini ve yaylalarını basarak halka zarar vermişler. Daha sonra Kale Hanı'na ilerleyip oradaki cephaneyi ele geçirmek istemişler. Biz handa pusuda beklerken Ilgaz Jandarma Kumandanı Alaattin Bey, Ilgaz'da bulunan Jandarma mevcuduyla Pontusçuların bulunduğu Derbent Karakolu civarına hareket etti.

Yanındaki mevcut müfrezeyle müsademeye girmiş. Beş er pusuya düşürülüp şehit olmuş. Ankara, Çankırı ve civarı illerden gelen müfrezelerle birlikte Akçaşehrin Emenner köyü ormanlarına kadar Pontusçuları takip ettik. Dokuzunu burada, geri kalanları da Kozlu köyü ormanlarında bertaraf ettik. Ilgaz Derbent Karakolu karşısına bu şehitlerimiz adına bir anıt yapıldı. Orada şehitlerin künyesi ve hadise mermer üzerine yazılmıştır.

ETKİNLİK:
Oyun Oynayalım

ÇANKIRI GEZGİNİ
Oyununun Kuralları

İlk olarak hangi grubun başlayacağına karar verilir.

Kartlar karıştırılır ve bir kart seçilir.

Söylenmemesi gereken kelimeleri kullanmadan karttaki istenilen kelime anlatılmaya çalışılır.

1 dakika içerisinde anlatabildiği kadar kelime anlatabilir.

Anlatılıp doğru bilinen her kart için bir kare ilerlenmelidir.

Çankırı Kalesi'ne ilk olarak ulaşan grup oyunun galibi olur.

Kartları çoğaltarak oyununuzu geliştirebilirsiniz.

Not: 171. ve 173. sayfada bulunan oyun kartlarını keserek oyunumuzu oynayabilirsiniz.

Çankırı'yı fetheden komutanlardan üç isim say. Sayamazsan dört kare geri git.

Çankırı'da çıkarılan en önemli maden nedir? Bilirsen devam edebilirsin. bilemezsen oyun rakibine geçer.

Yaren tekerlemesi söylemelisin. Yoksa bir tur bekleyeceksin.

Çankırı'dan geçen bir çay ismi söyleyebilirsen devam edebilirsin. Söyleyemezsen başa dön.

ÇANKIRI'NIN KOMŞU İLLERİ

KOMŞU KOMŞUNUN KÜLÜNE MUHTAÇTIR

Zeynep büyük bir gürültü ile yatağından uyanmıştı. Merak ve heyecanla camdan dışarıya baktı. Hemen yanlarındaki cama bir kamyonun üzerinden büyük bir eşya asansörü kurulmuştu. Demek ki uzun zamandır boş olan yandaki daireye yeni bir komşu taşınıyordu. Koşarak annesinin yanına gitti. Annesi Hatice Hanım erkenden kalkmış ve kahvaltıyı hazırlamıştı. Biraz önceki heyecanı hâlâ yatışmamıştı. Annesine biraz önce gördüğü manzarayı anlatacaktı. Fakat annesi ondan önce davrandı. Kastamonu'dan yeni komşularının geldiğini haber verdi. Zeynep, heyecan ve merakla annesine bakıyordu:

– Anıne, sen bunları ne zaman öğrendin? Daha taşınmadılar bile.

Annesi:

– Kızım biz artık komşuyuz. Sabah temizlik malzemelerine ihtiyaç duydular ve bizim kapımızı çaldılar. Ben de yeni komşularımızla tanışma fırsatı buldum.

Bu sırada kahvaltıya oturulmuş ve sohbet kahvaltıda da devam etmişti. Kahvaltının bitiminde Zeynep tekrar pencereye koşarak eşyanın durumuna baktı. Neredeyse bitmek üzereydi. Mutfağa geldiğinde annesi, tekrardan çay koymuş, yeni bir kahvaltı sofrası hazırlıyordu.

Zeynep sordu:

– Anne, kahvaltımızı daha yeni yaptık.

Hatice Hanım:

– Bu kahvaltı bizim için değil, kızım. Yeni gelen komşularımız için. Çankırı'da âdettir. Yeni gelen komşulara yemek hazırlanır ve ikram edilir. Şimdi bana yardım et ve sofrayı komşumuzun evine taşıyalım.

Geleneksel Çankırı Yemekleri

Komşularının evine kahvaltı sofrası kurulmuş ve yeni gelen komşularla ilk tanışma gerçekleşmişti. Zeynep yeni komşularının isminin Şerife olduğunu öğrenmiş, babaannesinin adı olduğu için yeni komşularına içi daha da ısınmıştı. Hatice Hanım'ın sıcakkanlılığı yeni gelen komşularını rahatlatmış ve sıcak bir ortam olmuştu. Zeynep, merakla taşınan eşyaları inceliyor, dikkatlice etrafına bakınıyordu. Ahşap bir sandık dikkatini çekmişti. Sandığın üzeri çiçek motifleriyle süslüydü. Zeynep yeni komşularından çekiniyordu. Fakat sandığın oyma motiflerine dokunmak, sandığın içini açıp bakmak için içi içini yiyordu. Fakat gidip dokunmanın, sandığı açmanın görgü kurallarına uygun olmadığını da düşündüğü için kalkamıyor, olduğu yerde kıpır kıpır ediyordu. Şerife Hanım, Zeynep'in sandığı dikkatlice incelediğini görünce, yavaşça yerinden kalkıp Zeynep'in yanına gitti. Zeynep'in elini tutarak sandığa doğru ilerlediler. Zeynep çok heyecanlanmıştı. Şerife Hanım bir ucundan kendisi tutarak diğer ucundan Zeynep'in tutmasını istedi. Beraberce sandığın kapağını kaldırdılar. Sandığın içerisinde bordo kadife bir kumaş üzerinde altın renkli sırma işlemeli bir elbise gördü.

Annesine dönerek:
– Anneciğim, köyde babaannemin sandığındaki elbisenin aynısı değil mi?

– Evet kızım. Kastamonu bizim komşu şehrimiz. Yöresel elbiselerimizden bindallı, üç etek, başlıklar, gümüş kemer ve gümüş gerdanlıklarımız birbirine benzer. Hatta düğünlerde oynanan kaşık oyunlarımız da neredeyse aynıdır.

Şerife Hanım:
– Yemeklerimiz bile birbirine benzer. Mesela tarhana çorbamız, çekme helvamız, gözleme ve keşkeğimiz.

Zeynep:
– Aaa, evet! Tarhana çorbasını çok severim. Ailecek kış mevsiminde bol bol içeriz. O yüzden bizim eve hastalık uğramaz.

Annesi:
– Bir kültür, çeşitliliği ile zenginleşir. Mesela bizde olmayan bir Kastamonu yemeği vardır.

Kastamonu Banduma Yemeği

Zeynep :
– O yemeğin adı ne, anne?

Annesi:
– Banduma.

Şerife Hanım:
– Hele biz taşınma işini bir bitirelim, ben sana güzel bir banduma yaparım.

Zeynep:
– Çok güzel olur Şerife Teyze. Annem de tatlı yapar, beraber yeriz. Bu arada annem de çok güzel yumurta tatlısı yapar.

Şerife Hanım:
– Yumurta tatlısı mı?

Zeynep:
– Evet, Çankırı'nın meşhur tatlısıdır. Herkes yapamaz, ben anneme yardım ediyorum, beraber yapıyoruz.

Yumurta Tatlısı

Şerife Hanım:
– Tebrik ederim seni Zeynep, aferin sana.

Annesi:
– Zeynep, bizim tek komşu ilimiz sadece Kastamonu değil. Diğer komşu illerimizi ve o illerimizin Çankırı'yla benzer ve farklı özellikleri var. Sen bu özellikleri araştırmaya ne dersin? Hatta ben de sana yardımcı olabilirim.

Zeynep:
– Evet anneciğim. Harika bir fikir...

ETKİNLİK:
Benzerliklerimizi ve Farklılıklarımızı Bulalım

KOMŞU İLLERİMİZ	BENZERLİKLERİMİZ	FARKLILIKLARIMIZ
ANKARA		
KASTAMONU		
BOLU		
ÇORUM		
KARABÜK		
KIRIKKALE		

ÜNİTE 4

ŞEHRİM ÇALIŞIYOR

ŞEHRİN GELİŞİMİNDE ETKİLİ OLAN EKONOMİK UNSURLAR

Çankırı'ya ait en önemli ekonomik değerler geçmişte alçı, tuz, tahıllar, pirinç ve küçükbaş hayvancılıktır. Geçmişten günümüze doğru gelirsek Çankırı'da ilk olarak un fabrikası açılmıştır. 1928 yılında hizmete giren bu fabrikadan sonra alçı ve tuğla fabrikaları, kereste fabrikası ve elektrik santrali devreye girmiştir. 1950'lerde karayolu ulaşımının gelişmesine paralel olarak ticaret ve sanayi faaliyetleri de canlanmıştır.

Çankırı ilindeki en önemli devlet yatırımları 1986 yılında açılan Makine Kimya Endüstrisi Silah Fabrikası ve 1992 yılında açılan TCDD Makas Fabrikası'dır.

Çankırı şehri esas karakterini hizmet sektöründen almaktadır. Hizmet sektörü ise daha çok devlete bağlı kuruluşların faaliyetlerinden oluşur. Toplum hizmetleri iş kolunu, imalat sanayisi ve onu da ticaret takip etmektedir. Çankırı şehrindeki ticaretin gerçek anlamda bir üretim ticareti olmayıp, toplum hizmetleri grubunda çalışan insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğu söylenebilir.

Çankırı ilinde sırasıyla Ilgaz, Çerkeş ve Yapraklı ilçeleri önemli seviyede ormancılık faaliyetinin yapıldığı idari alanlardır. Bu alanlarda ormancılığa bağlı marangozluk ve mobilyacılık gibi meslekler gelişmiştir.

Sizce Çankırı'da ekonomik faaliyetlerin gelişmesi için neler yapılmalıdır?

Günümüzde ise tarım ve hayvancılığın yanı sıra organize sanayi bölgeleri olan ilimizde şu hususlar şehrin tanınmasının yanında gelişmesine de katkı sağlamıştır:

- Çankırı tek seferde Türkiye'ye yapılan en büyük Japon yatırımına ev sahipliği yapmaktadır. (lastik fabrikası)
- Türkiye'nin kaya tuzu ihtiyacının %90'ını karşılamaktadır.
- Ilgaz Dağları Millî Parkı'nın bir bölümüne ev sahipliği yapmaktadır ve Yıldıztepe Kış Turizm Merkezi burada bulunmaktadır.
- Kavun, kiraz, bal, pirinç ilin öne çıkan tarımsal ürünleri arasındadır.
- Çankırı ilinde gıda sektöründe un, makarna, tuz; savunma sanayinde silah ve demiryolu alanında makas üretimi en önemli üretim alanlarıdır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Çankırı'daki tuz rezervi 800 milyon ton'dur.

ÇANKIRI'DA ÜRETİM ALANLARI

Çankırı il merkezinde önemli bir sanat olan bakırcılık, kalaycılık ve demircilik önemini yitirmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte demircilik yaşasa da bakırcılık ve kalaycılık hemen hemen kaybolmak üzeredir. Eski yapılarda rastlanan demir işçiliği bu sanatın zamanında oldukça ileri olduğunu göstermektedir. Demircilik, bakırcılık, Türkmen kilimi, kolon heybe, çember oyası ve halıcılık merkezde oldukça yaygındı. Kızılırmak ilçesinin Güneykışla ve Kuzeykışla köylerinde kilim, eldiven, çorap günümüzde de dokunmakta olup Kuzeykışla'da dokunan hatapbaşlı çorap oldukça ilginçtir. Ilgaz ilçesinde ağaca dayalı el sanatlarından olan, çocuk zindanları, sofra altı, beşik yapımı yaygındı. Kurşunlu ilçesinin Dumanlı ve Kapaklı köyleri dokuma, örgü ve halıcılığı ile bilinir. Orta ilçesinde, nişebaklı ve selvili kilimler, havlu, halı, dokumalar, çorap, eldiven ve oya işleri önemli el sanatları arasındadır. Eldivan ilçesinde dokuma, örgü işleme; Yapraklı ilçesi Ayva ve Çakıllar köylerinde eldiven, çorap gibi örme işleri yaygındır. Erkeklerin, bitkilerin ve ağaçların gövde ve dallarından üretilen tarımda kullanılan muhtelif çeşitli tarım aletleri ve sepet (teskere, hey hey, kavsara) yapma gibi becerileri vardır.

ÇANKIRI'DA ZANAAT

DOKUMACILIK

Çankırı'da dokumanın tarihi oldukça eskiye dayanır. Kök boya kullanılarak dokumalara renk kazandırılmıştır. Keçe, kilim, cicim, heybe, çorap, eldiven başlıca dokuma çeşitleridir. Çorap ve eldiven tiftik veya yünden yapılırdı. Kullanılan motifler; yapraklı, ajur, subay çimdiği, kâtip kirpiği, işkembeli, fıstıklı, samsalı gibi adlarla bilinir.

İŞLEMECİLİK

Çankırı'da işlemecilik; yağlık, şalvar, bohça ve mendil üzerine yapılırdı. İlginç desen ve renk armonisine sahip el işleri ve oyalar genç kızların sandıklarında vazgeçilmez çeyizlik olarak yerini alırdı.

Sanat ve zanaat arasındaki farkı sınıfta tartışınız.

YORGANCILIK

Yorgan kelimesinin kökeni ilk olarak Uygur Yazıtlarında "yourgan" biçiminde kullanılmış, günümüze kadar yorgan şekline dönüşmüştür. Geçmişte en itibarlı meslekler den biri olan yorgancılık sanatının ustaları saraylarda, konaklarda çalışmalarını yapmış, sünnet ve düğünler için özel yorganlar üretmişlerdir. Çankırı'da az da olsa devam eden bir zanaattır.

BAKIR İŞLERİ

Çankırı bakırcılarının üretmiş olduğu kap formları, yüzlerce yıldan günümüze kadar değişikliğe uğramadan varlığını sürdürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu döneminde birçok şehirde olduğu gibi Çankırı'daki bakırcı ve kazancıların bakır ihtiyacını da Orta Karadeniz Bölgesi'nin en zengin bakır yataklarına sahip Küre'deki bakır yataklarından yapılan üretim karşılamıştır. Çankırı'daki bakırcı, kazancı ve kalaycıların oluşturduğu iş kolunun ne zamandan beri faaliyet gösterdikleri bilinmemekle birlikte Çankırı'nın en önemli zanaat dallarını oluşturdukları anlaşılmaktadır.

AHŞAP İŞÇİLİĞİ

Teknolojinin gelişmediği, doğanın cömertçe sunduğu sıcak ve doğal malzemenin yani ahşabın bol olduğu dönemde Çankırı halkı günlük kullanım eşyalarını ahşaptan yapmıştır. Evinin kapısından başlayarak kullandığı eşyaları koymak için ahşap gömme dolapları, çocuğunu büyütmek için özenle yaptığı beşiği, hamurunu yoğurmak için teknesini; kahvesini saklamak, yününü eğirmek, tarlada bağda bahçede kullandığı araçlar, suyunu taşıyabileceği su kabı, gelinlik kızların çeyizlerini koymak için sandık gibi birçok eşyasını ahşaptan yapmıştır.

Günümüzde teknolojik gelişmelerden kaynaklı bazı zanaat kolları faaliyetlerini sürdürememektedir. Çankırı'da dericilik, semercilik, nalbantlık gibi zanaat kolları bunlara örnek olarak gösterilebilir.

ŞEHRİMİZDE ULAŞIM

Yerleşim yerlerinin seçilmesi ve kurulması için ulaşımın öncelikli etken olduğu görülmektedir. Ulaşım sistemini büyüten ve geliştiren yerleşim bölgeleri, ülkelerin merkezi ve ticaretin vazgeçilmez unsurları olmuştur.

Karayolu

Çankırı ilindeki toplam karayolu ağı 606 km'dir. Bunun 265 km'si devlet yoludur. Devlet yolunun tamamı asfalttır. İl yolunun toplam uzunluğu ise 341 km'dir. Bu yolun 306 km'si asfalttır. İlde ulaşım iki anayol ağı ve bunlara bağlı yollarla sağlanmaktadır. Kuzey-güney yönünde İç Anadolu'yu Karadeniz'e bağlayan Ankara-Çankırı-Kastamonu-İnebolu yolu, batı-doğu yönünde Çerkeş-Ilgaz yönünde yer alan ve Çankırı il sınırları içinde 105 km'lik bir uzunluğa sahip E-80 yoludur. Çankırı merkezde bulunan şehirlerarası otobüs işletmesi firmaları, Çankırı-Ankara ve Çankırı-İstanbul arasında karşılıklı seferler düzenlemektedir. Ayrıca ilçelerimizde bulunan otobüs işletmeleri de gerek il merkezi gerekse Ankara ve İstanbul ile karşılıklı otobüs seferleri yapmaktadır.

Demiryolu

Demiryoluna 1931'de kavuşan Çankırı ili, Ankara-Zonguldak demiryolu üzerinde bulunmaktadır. İlimiz sınırlarında demiryolu uzunluğu 172 km'dir. Ankara'dan gelen demiryolu, güneyde merkeze bağlı Tüney köyünden il sınırlarına girer ve Ankara-Çankırı karayolunu izleyerek Çankırı'ya ulaşır. Buradan kuzey batıya yönelerek Çankırı il merkezi Alpsarı-Demirçevre-Göllüce-Sumucak-Kurşunlu-Atkaracalar-Çerkeş-Kurtçimeni-İsmetpaşa-Ortaköy-Eskipazar güzergâhlarını takip eder.

Havayolu

Çankırı, Ankara Esenboğa Havalimanına 110 km, Kastamonu Havalimanına 101 km mesafede olup 1 saatte ulaşımı mümkündür.

Çankırı Şehir Merkezinden Geçen Trenyolu ve Karayolu

ÇANKIRI'NIN KOMŞU İLLERİ İLE MESAFELERİ

	Ankara	Çorum	Kastamonu	Karabük	Bolu	Kırıkkale
Çankırı	131 km	156 km	114 km	195 km	207 km	105 km

ACİL NUMARALAR

Yeni Nesil 112 Acil Çağrı Merkezi Projesi ile vatandaşlar; Sıhhi İmdat, Polis İmdat, Jandarma İmdat, Sahil Güvenlik, Yangın İhbar, Orman Yangın, AFAD gibi acil numaralara tek bir numaradan 112'den ulaşabiliyor ve yardım çağrısında bulunabiliyor.

ÜNİTE 5

ŞEHRİMDE BEN

ŞEHRİMİZDE KÜLTÜR VE SANAT

Çankırı kent merkezinde 100. Yıl Kültür Merkezi ve Atatürk Kültür Merkezi, Halk Kütüphanesi, Üniversite Kütüphanesi, Gezici Kütüphane, Uçak-Gemi-Tren Kütüphanesi, Bilim ve Sanat Merkezi, 100. Yıl Kültür Merkezinde sanat galerisi, alışveriş merkezleri içerisinde sinema ile oyun alanları bulunmaktadır. Ayrıca içerisinde tarih ve kültür turizmini barındıran şehir merkezinde Çankırı Müzesi bulunmaktadır. Müzede muhtelif dönemlere ait birçok eser bulunmaktadır.

Çankırı Müzesi Türkiye'nin ilk fosil müzesi olma özelliği taşımaktadır.

YÂREN ALİ BİZE ÇANKIRI'YI ANLATIYOR

Çankırı Kalesi'nin altında hâlâ mahalle komşuluğu devam etmekteydi. Mahallenin şirin ve sevecen çocuğu Ali, mahallede kimin yardıma ihtiyacı olsa hemen oraya yetişirdi. Yaşlıların ekmeğini almak, çarşı pazara gidenlerin çantalarını taşımak, arkadaşlarının bisikletlerini tamir etmek Ali'nin neredeyse her gün yaptığı işler arasındaydı. Ali biliyordu ki insanlara yardım etmek zaten herkesin yapması gereken bir görevdi. Mahalleliler, bu dost canlısı çocuğu çok severdi. Bu özelliklerinden dolayı, bu temiz kalpli çocuğa muhtarın koyduğu isim olan Yâren Ali diye seslenirlerdi. Yâren Ali, bir gün muhtarla beraber otururken masanın üzerinde bir broşür gördü. Broşürde Bayramören'de Türkiye Yamaç Paraşütü Şampiyonası'nın, Dünya Şampiyonası'nın bir ayağının ve Uluslararası Yamaç Paraşütü Mesafe Yarışları'nın yapılacağı yazıyordu. Heyecanla muhtara paraşütle uçmayı öğrenmek istediğini söyledi. Muhtar, bu konuda Ali'ye yardımcı olabilecek bir paraşüt hocası tanıyordu. Ali paraşüt kulübüyle görüştü. On beş yaşını tamamlayıp velisinin izniyle uçuş eğitimine başlayabilecekti. Ali bu hayalinden vazgeçmeyecekti. Azimli ve kararlıydı. Bir işe karar verdikten sonra ne yapılması gerekiyorsa onu yapardı. Bu sene olmazsa seneye uçarım, diye düşündü. Sonraki sene hocasından ders almaya başladı. Paraşüt kullanmayı öğrenmek beklediği kadar kolay değildi.

Nihayet o gün gelmişti. Emeklerinin karşılığını gökyüzünde süzülerek alacaktı. Uçuş kulübünde aldığı eğitimle lisanslı bir yamaç paraşütçüsü oldu. Çankırı'da yamaç paraşütü yapabileceği bu kadar güzel bir yerin var olabileceğini düşünmemişti. Bayramören bu anlamda onu çok şaşırtmıştı. Hangi pilot Anadolu'nun yüce dağı Ilgaz manzarasıyla uçmak istemezdi ki? Birkaç denemeden sonra ilk uzun mesafe atlayışını yaptı.

Gökyüzünde bir şahin gibi süzülürken ilk olarak gözüne bir köprü ilişti. Soğuk görünümlü beton köprülere inat, ev sıcaklığında oluk kiremitle çatısı kapanmış ve kızılçam ağacından kereste kullanılarak büyük üç kesme taşın üzerine inşa edilmiş ahşap köprüyle karşılaştı. İnsanların ve hayvanların geçebilmeleri için iki vadiyi birbirine bağlayan bu şirin köprünün ayakları, suyun geliş yönünde üçgen, gidiş yönünde dikdörtgen şeklinde hazırlanmıştı. Ahşap çivilerle tutturulmuş iri kerestelerin kademeli olarak üst üste konulmasıyla estetik bir görünüm kazanan iki yüz elli yaşını devirmiş Bayramören Köprüsü'nün üstünden geçti.

Çankırı Bayramören Köprüsü

Uçmak bu kadar güzel bir şey miydi? Gökyüzünden, geçtiği yerler çok net görülüyordu. Biraz önceki ahşap köprünün sıcaklığının aksine taşın buz gibi soğukluğunu hissetti. Demek ki bu kadar kısa sürede Çerkeş üzerine gelmişti. Gördüğü bu heybetli yapı Akbaş Köprüsü'ydü. Bu heyecan verici yolculuk bitmemeliydi.

Akbaş Köprüsü Çerkeş/Çankırı

Bulutların arasından süzülen Yâren Ali, gölgesi Devrez Çayı'na düşen peri bacalarını gördü. "Müslüman" ve "Gâvur Kaleleri" olarak adlandırılan iki yamacın arasından akan Devrez Çayı'nın üzerinden uçmaya devam etti. Çankırı'nın Orta ilçesine bağlı Sakaeli köyü sınırlarında yer alan peribacalarına ulaştı. Kentin en eski yerleşim yerlerinden olduğu düşünülen alanın, kaya yerleşkelerinin çakıl taşlı tortul kayaç özelliğine sahip oluşuyla ve yüzeyinin yaklaşık yüz otuz adet kaya oyuğundan oluşmasından oldukça etkilenmişti.

Orta ilçesi, sürprizlerine devam ediyordu. 2005 yılında keşfedilip kayıtlara geçen Hüyük köyündeki Yeraltı Şehri, arkeolojik temizlik yapılarak ışıklandırılmıştı. Bir anda sınıfı ile yaptığı geziyi anımsadı. Öğretmeninin verdiği bilgiler bir bir zihninde canlanıyordu. 20-30 kişinin barınabileceği büyüklükteki bu alanda, geçiş yollarının tünel şeklinde olduğunu hatırladı. İçeride hava bacası, kiler, kilit sistemleri, salon ve küçük odalar mevcuttu. Tarihin içinde kaybolduğunu hissetti.

Geçmişinden ilham alan Anadolu topraklarının her karesinin ayrı bir efsanesi olduğunu biliyordu. Çankırı Atkaracalar ilçesi Ilıpınar köyündeki Asker Balıklar'ın bulunduğu suyun üzerinden geçerken mahallesindeki Mehmet dedenin anlattığı hikâyeyi hatırladı:

Asker Balıklar Atkaracalar/Çankırı

"Rivayete göre Çanakkale Savaşı sırasında havuzdaki balıkların neredeyse tamamı yok olmuş. Savaş sonrasında bazı balıkların yine su içinde görüldüğü ve pullarında yaralar olduğu gözlenmiş. Dört yüz yılı aşkın süredir Ilıpınar köyündeki havuzda yer alan Asker Balıklar, beş yüz civarındaki sayısını hep korumuştur.

Yâren Ali, Kurşunlu'ya doğru uçmaya devam etti. Kurşunlu ilçesinde yer alan termal tesislerde sıcaklığı 20 derecenin üzerinde olan suyun şifa kaynağı olduğunu zaten biliyordu. Termal tesislerden ayrılırken bu zenginliklere sahip olan bir şehirde yaşamanın ayrıcalık olduğunu düşündü. Çankırı'nın daha başka hangi güzel sürprizleriyle karşılaşacaktı acaba?

Dağ ve kar sporları, kampçılık, fotoğrafçılık gibi aktivitelerin de yapıldığı millî parkta ağaçların bize sunmuş olduğu bol oksijenli tertemiz havayı içine çekerek enerjisini tazeledi. Bu temiz hava ona Anadolu'nun en yüce dağında olduğunu fark ettirdi.

Ilgaz Dağları Millî Parkı'nın gönlü o kadar yüceydi ki muhteşem doğasını sadece Kastamonu'yla değil, sınırı olan Çankırı'yla da paylaşıyordu.

Ilgaz Ormanları /Çankırı

Millî park, iğne yapraklı ağaçların hâkim olduğu bir bitki örtüsüne sahipti. Karaçam, sarıçam ve köknar ağaçları kaplıyordu dağı. Böyle görkemli bir dağın zirvesini görmek, Yâren Ali için hayal edemeyeceği bir şeydi. Yıldıztepe Kayak Merkezi'ni daha önce yaz tatilinde gezmişti. Oradaki en uzun telesiyeji gördüğünde, kış için plan yapmıştı. Teleferikle Ilgaz Dağı'nın doruğuna tırmanırken kar manzarasının tadını çıkarmak hiç de fena fikir değildi.

Ali, Ilgaz Dağı'nın eteklerine doğru süzülürken yolun kenarında kocaman harflerle yazılmış bir yazı dikkatini çekti: "İstiklal Yolu"

İstiklal Yolu /Çankırı

Ecdadın Millî Mücadele sırasında bastığı toprakların üzerinde uçarken zamanda yolculuk yapıyor gibi hissetti kendisini. Ali gökyüzünde süzülürken özgürce gezebilsin diye şehit olan nice vatan evladını hatırladı. Minnet duygusu ile uçuyordu. Sanki aşağıda kağnılarla hâlâ cepheye cephane taşınıyordu. İstiklal Yolu her vatansever gibi Ali'yi derinden etkilemişti. Kendine geldiğinde çok irtifa kaybettiğini gördü. Böyle giderse yere çakılabilirdi. Hemen kendini topladı ve yükselmeye başladı. Tekrar istediği yüksekliğe çıkmayı başarmıştı. Yine bir yeşillik gördü. Yoksa yükseleyim derken geri Kırkpınar Yaylası'na mı gelmişti? Birden keskin bir kekik kokusu aldı etrafı. Kekik kokuları neredeyse bütün gökyüzünü kaplıyordu. Yok yok, burası Yapraklı olmalıydı. Yapraklı Yaylası da en az Ilgaz kadar güzel görünüyordu. Yapraklı Yaylası'nda akan pınarları görünce susadığını hissetti.

Yapraklı Yaylası /Çankırı

Burada bir mola verip buz gibi sudan kana kana içmek istedi ama inerse bir daha kalkamayacağını bildiği için yayladan aşağıya doğru süzüldü. Bir de ne görsün yine buz gibi bir su. Asa suyu... Şeyh İsmail Rumi Hazretleri'nin tekkesinin yanından çıkıyor ve geçtiği bütün köylere can suyu olup yemyeşil bir hat oluşturuyordu.

Yeşillik bitmiş, kıraç topraklar görülmeye başlamıştı. Kavunu ve pirinci ile meşhur olan Kızılırmak uzaktan görülüyordu. Şimdi şöyle sapsarı bir kavun olsa da yesem diye düşündü. Pirinç tarlalarının üzerinde uçarken sanki biraz önce kavun yemiş de tadı hâlâ damağındaymış gibi bir his uyandı. Hayır, bu mümkün değildi. Daha bu mevsimde kavunların olamayacağını düşündü.

Haziran aylarında yiyebileceği bir meyve olan kirazıyla meşhur Eldivan'a doğru uçmaya devam etti. Bahar dönemi beyaz çiçek açan kiraz ağaçlarıyla, Eldivan bahçeleri rengârenk olmalıydı. En kısa zamanda dalından kiraz toplayıp yemenin keyfine varacaktı.

Kızılırmak Pirinci

Kızılırmak Kavunu

Eldivan Kirazı

Paşa Sultan Camisi Şabanözü/Çankırı

Hacı Murad-ı Veli Külliyesi Seydiköy-Eldivan /Çankırı

Eldivan'a gitmişken Çankırı'ya bağlı Seydi köyünde Türkistanlı âlimlerden olan Hacı Murad-ı Veli'nin külliyesine doğru uçtu. Yolculuğunu Şabanözü'ne doğru devam ettirdi. Şabanözü'ne geldiğinde Paşa Sultan Camisi'ni gördü. Tarihî dokuya sahip bu cami çok hoşuna gitti. Uçmaya devam etti fakat aklı Şabanözü'nün sıcacık bazlamalarında kaldı.

Pınarla başlayan, ırmakla devam eden yolculuğuna bir göletle devam etmek istiyordu. Heyecanını paraşütünün kanatlarına rüzgâr yapıp Korgun'a doğru uçtu. Yaklaştıkça suyun huzuru duyularına nüfuz etmeye başlamıştı bile. Alpsarı Göleti'nin güzelliğinin yanında çevre düzenlemesinin de üst düzeyde olması hoşuna gitti. Oldu olası ormanlık alan içindeki gölleri gezmeyi severdi. Göletin etrafında uçarken mesire alanına dönüştürülmüş bu güzel yerde piknik yapan aileleri gördü. Restoran, masalar, banklar, kamelyalar, bisiklet ve yürüyüş yolları, voleybol ve basketbol sahaları, tenis kortu, yapay çim sahası ve kondisyon aletlerinin varlığı gölete ayrı bir hava katıyordu. Paraşütüyle turlarken dudağında şarkı nağmeleri mırıldanmaya başladı. Suyun güzelliği ve insanların neşesi bünyesinde muhteşem duygular birikmesine vesile oldu.

Alpsarı Göleti Korgun/Çankırı

Gözlerine inanamadı. Çankırı gökyüzünden ne kadar da güzel görünüyordu. Bu azimle yönünü Büyük Cami'ye döndü. Bahçesinde oynadığı o muhteşem eser, gökyüzünden nasıl da güzel görünüyordu.

Büyük minaresi ve muhteşem estetiğiyle adı gibi ihtişamlı olan Sultan Süleyman Camisi'nin avlusunu gördü.

Halk arasında Büyük Cami veya Ulu Cami olarak da bilinen caminin avlusunda uzunca süre süzüldü. Büyük Cami 1558 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın emri ile Mimar Sinan'ın kalfalarından Sadık Kalfa tarafından inşa edilmişti. Duvarları ve kubbesi kesme taş, minaresi ise kurşunla kaplıydı. Cami, mahfilinden minberine kadar ince detaylarla bezenmişti. Osmanlı mimari yapısının en güzel örneklerinden biriydi.

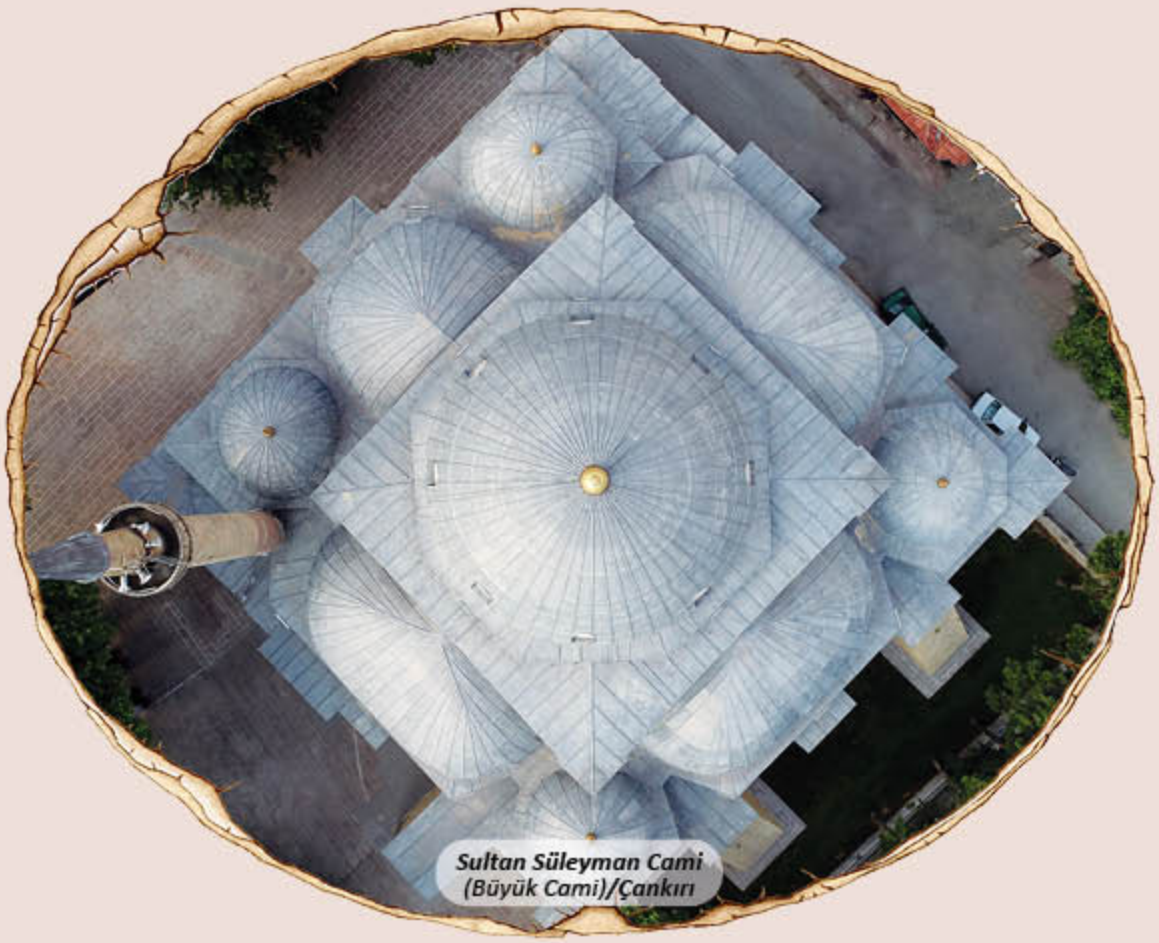

Sultan Süleyman Cami (Büyük Cami)/Çankırı

Çok yorulmuş ve yeryüzüne inme vaktinin geldiğini hissetmişti. Çankırı'nın üzerinden uçarak iniş için planladığı yer olan Atatürk Stadı'na indi. Evine doğru yola koyuldu. Bu güzel deneyim Ali'yi fazlasıyla yormuştu. Eve geldiğinde hava kararmak üzereydi. Kapıdan içeriye girdiğinde mis gibi sarımsaklı et kokusu etrafı sarmıştı. Elini yüzünü yıkadı ve sofraya oturdu. Yarın kendisini uzun bir kültür yolculuğu bekliyordu. Gücünü toplamalı, güzelce uykusunu almalıydı. Yemeklerini yedikten sonra bu güzel nimetler için Allah'a şükretti. Yemeği hazırlayan büyüklerine teşekkür etti.

Sabah erkenden kalktı. Güzel bir kahvaltı yapıp serüvene başladı. Büyüklerinden dinlediği hikâyelerden Çankırı'da daha görülecek çok yerin olduğunun da farkındaydı. Paraşütle başladığı yolculuğuna bisikletiyle devam etmeye karar verdi.

Bisikletiyle dünyanın en ilginç mağaralarından biri olan Tuz Mağarası'nı görmeye gitti. İçeri girdiğinde mağaranın serinliği içini titretti. Yüksek duvarlarını hayranlıkla izlerken birçok bölüme ayrılan geniş odalarında ışıklandırılmış sergileri inceledi. İçeride nefesi açıldı. Çarşıda gördüğü tuz lambaları demek ki buradan geliyordu.

Tuz Mağarası /Çankırı

Rotasını çevirdi, vakti zamanında dertlilere deva, hastalara şifa olan Taş Mescit 'e geldi. Anadolu Selçuklu Hükümdarı I. Alaeddin Keykubat zamanında Çankırı Valisi Cemalettin Ferruh tarafından 1235 yılında yapılan şifahaneye ilave olarak 7 yıl sonra Anadolu'nun ilk Dar-ul Hadisi yapılmıştı. Çankırı Hıdırlık Tepesi üzerinde yer alan Taş Mescit'in önemli iki eseri de bünyesinde barındırması onu çok şaşırtmıştı.

Biri günümüzde tıp sembolü olarak kullanılan birbirine dolanmış yılanların tasvir edildiği figür, diğeri ise eczacılık sembolü olarak kullanılan kupaya dolanmış yılan heykeli idi. Bu eserleri gördüğünde mutlulukla beraber bir gurur hissi içini kapladı.

Eczacılık Sembolü

Taş Mescit /Çankırı

Taş Mescit'ten çıktıktan sonra bisikletiyle pazar pazarından aşağıya doğru gitmeye başladı. Tatlıçay'ın üzerindeki köprüden geçip çamaşırhaneye geçmeyi planlıyordu. Tam o sırada gözüne taş bina ilişti. Halk arasında Taş Mektep olarak adlandırılan binaya yönünü çevirdi. Bu binayı Abdülhamid Han okullaşma seferberliği kapsamında 1893 yılında idadi mektep (ortaokul) olarak yaptırdı. Şimdilerde ise Ahmet Mecbur Efendi Bilim ve Sanat Merkezi olarak kullanılan binayı gezmek için öğretmenden izin istedi. Öğretmenin yüzündeki tebessüm Ali'ye içeri girmesi için gereken iznin verildiğinin işaretiydi.

Bu tarihi yapıdan içeri geçip bir üst kata çıkmıştı. Demek Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk bu odada kalmıştı. 31 Ağustos 1925 Pazartesi günü Kastamonu gezisi dönüşünde Çankırı'da kalmıştı. Yetkililerden Çankırı hakkında bilgi almıştı.

Ali kendisini gezdiren öğretmene Atatürk'ün Çankırı hakkında bir şey söyleyip söylemediğini sordu. Öğretmen şu tarihi hatırayı anlattı:

– Atatürk'e "Paşam bu kadar seyahatte bulundunuz, her gittiğiniz yerde bir hususiyet görmüşsünüzdür. Çankırı'da ne gördünüz?" diye sormuşlar. Mustafa Kemal Atatürk hiç düşünmeksizin, "İncelik!" cevabını vermiş. Merakla yüzüne baktıklarını görünce de:

– Kastamonu'da kaldığımda, benim için İstanbul'dan mobilya getirmişler, hâlbuki ben kuru bir sandalyede oturabilirim. İnebolu'da da banyo teknesi getirmişler, termosifon yok. Onların denizden ulaşımları var. Sizin ise denize ve trene mesafeniz yüz yirmi-yüz elli kilometredir. Bir yolcu için en büyük ikramın banyo olduğunu düşünmüşsünüz. Kırık dökük araçlarla bunu hazırlamaya muvaffak olmuşsunuz. Bu ikram bana beş bin liralık mobilya ikramından daha iyi geldi. Bir de yatak odası vardı. Bir saraya yakışacak şekilde tertip olunmuş. Çok cazip ve dikkati calip buldum.

Anlatılan bu hatıra, Ali'nin çok hoşuna gitmişti. Çankırı halkı yârendi. Misafirperver, alçak gönüllü ve görgülüydü. Kendisine mihmandarlık yapan öğretmene teşekkür edip ayrıldı.

Atatürk'ün Çankırı'da Konakladığı Oda

Yeni rota çamaşırhaneydi. Eskiden olsa Ali'yi çamaşırhaneye sokmazlardı. Erkeklerin girmesi yasaktı. Ama artık müze olarak kullanıldığı için gitmesinde bir mâni yoktu.

Taş mektepten çıkıp hemen üst sokaktan geçerek 1885 yılında yaptırılan ve bugün müze olarak faaliyet gösteren Tarihî Çamaşırhane'ye gelmişti. Sultan Abdülhamit döneminde yapılan ve Türkiye'nin bilinen en büyük tarihî çamaşırhanesini gezdi.

Tarihî Çamaşırhane /Çankırı

Çamaşırhaneden çıkıp imarete doğru yola çıktı. Diline Çankırı yöresine ait olan Kaçma Güzel Kaçma türküsü dolanmıştı.

İmarette güzellerin yoluuuudur.
Hey aman aman aman.

İmaret Camisi'ne vardığında içini bir hüzün kapladı. Kimler gelip geçmişti buradan. Bu imarette kimlerin tasına çorba doldurulmuştu. Hangi yolcunun imaretin mutfağında bekleyen bir somunu yoktu ki. Yâren Ali'nin aklına mahallesi geldi. Burada fakir ve gariplerin koruyucusu bir sultan yatıyordu. Yaptığı bütün hayırların karşılığı olarak Sultan Hatun'u ziyaret edip bir Fatiha okumalıydı. Sultan Hatun Çankırı Valisi İsfendiyaroğlu Kasım Bey'in eşi, Fatih Sultan Mehmet'in halasıydı. İmaretten aldığı duygu yüküyle yönünü şehir merkezine çevirdi. Sırada müze vardı.

İç Anadolu'nun eşsiz kültürü ile birlikte tarihin birçok medeniyetine ev sahipliği yapmış bu toprakların yüceliğini, Çankırı Müzesi'ni gezerken daha iyi anladı. Bu denli geniş eser yelpazesine ve donanıma sahip nadir müze görmüştü.

İnandık Vazosu

Çankırı Müzesi, sergi olarak geçmiş yıllara dayansa da restore edilip şu anki estetiğine 2017 yılının başlarında kavuşmuştu. Müzenin giriş katında sağ tarafta arkeolojik eserlerin bulunduğu bir bölüm vardı. Kalkolitik, Hitit ve Tunç Çağı eserleri ile Helenistik, Roma ve Doğu Roma dönemlerini kapsayan eserler kronolojik bir düzende gruplarına göre ayrı salonlarda sergilenmekteydi. Aynı zamanda İnandık Vazosu'nun imitasyonu da bu bölümde tüm ihtişamıyla ziyaretçilere sunuluyordu. Sol tarafta yer alan bölümde ise doğa tarihi bölümü mevcuttu. Burada ilk gözüne çarpan eser, müzenin de incilerinden Kılıç Dişli Kaplan fosili oldu. Bu fosilin Türkiye'de sadece Çankırı Müzesi'nde bulunması hayrete düşürdü onu. Kim bilir daha yerin altında keşfedilmeyi bekleyen nice fosiller vardı. Birinci kata çıktığında müzenin etnografya bölümü onu selamladı. Geleneksel sofra düzeni ve mutfak eşyaları, Türk İslam eserleri, dokumacılık, geleneksel giyim, yâran kültürü, Mevlevilik, silahlar, ağırlık ölçüm aletleri ve İstiklal Yolu'nda kullanılan kağnı sergilenmekteydi. Modern dokuların ve geçmişin bıraktığı izlerin harmanlanarak muhteşem bir hâl aldığı Çankırı Müzesi'nde eserleri incelerken âdeta büyülendi.

Çankırı Müzesi

Prof. Dr. Kamil Rıfkı Urga Çankırı Araştırma Merkezi

Müzeden sonra Uzunyol'a doğru pedal çevirmeye başladı. Çankırı hakkındaki bilgi birikimine güveniyordu. Bu bilgileri okuyarak elde etmişti. Şimdi kitaptan okuduklarını görme zamanıydı.

Dr. Rıfkı Kamil Urga Çankırı Araştırma Merkezi'ne ulaştı. Kapıdan içeri girdiğinde çalışanların temposu ve donanımı dikkatini çeken ilk şey oldu. 2005 yılında Çankırı Belediyesi tarafından açılan bu araştırma merkezinin 32 araştırmacının katkılarıyla güncelliğini koruduğunu duydu. Merkezde Çankırı'ya ait birçok önemli tarihî belge bulunduğunu da öğrendi. Binanın dokusu Yâren Ali'yi derinden etkilemişti. Binada bulunan eserler onda yeni şeyler öğrenme merakı doğurmuştu. Üç katlı olan bu binanın her katında birbirinden eşsiz manzaralara rastlamak mümkündü. İstek ve araştırma devam ettiği sürece bilginin sonunun olmadığını biliyordu.

Prof. Dr. Kamil Rıfkı Urga Çankırı Araştırma Merkezi

Buğday Pazarı Medresesi /Çankırı

Acıkmıştı. "Bisiklet sürmek mi, yoksa okumak mı daha çok acıktırır insanı?" diye düşündü. Bu tarihî yolculuğun yemeği de tarihî bir mekânda olmalıydı. Doğrudan Buğday Pazarı Medresesi'ne yöneldi. O lezzetli gözlemeleri yiyince gözlerinin feri yerine geldi.

18. yüzyılda Sofizade Mustafa Hazım Efendi tarafından yaptırılan Buğday Pazarı Medresesi'nin taş subasman üzerine ahşaptan iki katlı olarak inşa edildiğini gördü. Odalarında sergilenen Çankırı kültürünü yansıtan eserleri inceledi. Tuz odasından ayakkabıcı tezgâhına, el sanatlarından yâran odasına kadar Çankırı'yı anlatan bölümleri gezerken küçük bir hediye almayı da ihmal etmedi.

Buğday Pazarı Medresesi /Çankırı

Çivitçioğlu Medresesi /Çankırı

Medrese ile başlayan yolculuğu başka bir medrese ile devam ediyordu. Bir sonraki mekânı Çivitçioğlu Medresesi'ydi. Buralar onun mahallesi sayılırdı. Kendisinden tezhip dersleri aldığı hocası, Ali'yi görünce yanına çağırdı. Ali kısaca başından geçenleri anlattı. Bu yorgunluğun üstüne çay iyi gelmişti. 17. yüzyıldan bu yana ayakta kalan yapının avlusunda çayını yudumlarken huzur dolduğunu hissetti. Revakları bir bir incelerken medresenin her bir odasında ebru, hat, tezhip, ney gibi geleneksel Türk sanatlarının eğitimleri veriliyordu. Çivitçioğlu Medresesi tüm ihtişamı ve gücü ile ziyaretine gelenlerini ağırlıyordu. Birçok kişi medreseyi ziyaret ediyor ama çok azı giriş kapısının yanındaki sadaka taşına dikkat ediyordu. Medreseden çıkarken gözü tekrar sadaka taşına takıldı. Ne kadar ince ve zarif bir düşünce, diye içinden geçirdi.

Çivitçioğlu Medresesi /Çankırı

Çankırı Kalesi'ne doğru yola koyuldu. Kaleye çıkarken saat kulesine uğramadan olmazdı. Bir kare fotoğraf almadan giderse bu tarihî yapı ona gönül koyardı.

Çan Saati II. Abdülhamit döneminde, İsviçre'de yaptırılarak İnebolu yolu üzerinden Çankırı'ya getirilmişti. Yâren Ali Saat Kulesi'ne selam verdi. Verdiği selamın zamanın ötesinden alındığını hissetti. Demek ki Sultan Abdülhamit Çankırı'yı düşünmüş ve böyle güzide bir hediye göndermişti. Hâlâ tüm ihtişamıyla duran yapı, kare planlı ve dikdörtgen gövdeli bir platform üzerindeydi. 15 metre uzunluğunda olan Saat Kulesi, Çankırı'nın geçmişini yansıtıyordu. Şehrin en güzel noktasında yer alan bu Saat Kulesi ihtişamı ile göz dolduruyordu.

Çan Saati /Çankırı

Ferit Akalın Radyo ve İletişim Müzesi

Saat Kulesi'nden sonra bisikleti ile yoluna devam etti. Sıradaki durağı, yıllar önce radyo frekansı yardımıyla sürücüsüz bir aracı hareket ettiren Ferit Akalın'ın ismi verilen, radyo ve iletişim eserlerinin bulunduğu müzeydi. İletişim tarihine ait papirüsten davula, Mors alfabesinden Theremin'e kadar birçok tarihî iletişim aracının bulunduğu müze, tematik özelliklerinden dolayı uluslararası bir niteliğe sahipti. Ferit Akalın Radyo ve İletişim Müzesi'nde gezmeye başlayan Ali'yi, Ferit Akalın tarafından bağışlanan radyo koleksiyonu karşılamıştı. Çalışır durumda farklı dönemlerden ve dünyanın farklı yerlerinden gelen radyolar Ali'nin dikkatini çok çekmişti. Bu araçları tek tek deneyimleme fırsatı bulmuştu. Bu arada gösterilen filmlerden müze hakkında birçok bilgiye sahip oldu.

Ferit Akalın Radyo ve İletişim Müzesi

Çankırı Kalesi'ni zümrüt bir taç gibi süsleyen yemyeşil ağaçları görünce gezinin bittiğini anladı. Uçarak başladığı ve bisikletiyle devam ettiği kültür gezisinde gördüğü bu güzellikleri kendilerine hediye eden Emir Karatekin Bey'i ziyaret etmeliydi. Çankırı, Kastamonu, Sinop fatihi Karatekin Bey ve eşi Meryem Hatun ile iki çocuğunun da mezarlarının yer aldığı Çankırı Kalesi'ndeydi.

Çankırı Kalesi

Şehre hâkim kalede, moloz taş ve tuğladan inşa edilen surların zamanla yıprandığını ve günümüze birkaç tanesinin ulaşabildiğini gördü. Şehrin kuzeyinde küçük bir tepenin üzerine kurulan kalenin, çardakları ve manzarasıyla halkın dinlenmek için tercih ettiği mesire alanlarından olduğunu öğrendi. Seyir terasının da inşa edildiği zirvede Çankırı'yı izlerken, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış toprakların kokusunu içine çekti. Botanik bahçesi, ağaçların uyumu ve çevre düzenlemesiyle burası Çankırı'nın incisi olmalı diye düşündü. Bu kadar güzelliği tüm Türkiye de görmeliydi.

ETKİNLİK: Çankırı'yı Tanıtıyorum

- Çankırı'yı tanıtmak için ne tür faaliyetler yapılabilir? Fikirlerinizi paylaşınız.
- Çankırı'nın en beğendiğiniz tarihî ve turistik mekânının videosunu çekiniz.
- Yaptığınız geziyi ve çektiğiniz videoyu arkadaşlarınızla paylaşınız.

TARİHÎ ŞAHSİYETLERİMİZ

Emir Karatekin Bey

Emir Karatekin Bey, 1071 Malazgirt Meydan Savaşı'ndan sonra, Selçuklu ailesinden Kutalmışoğlu Süleyman Bey başkanlığında birçok Türkmen beyi ile birlikte bazı müstahkem kaleleri almış, Anadolu'nun Türk yurdu olmasını sağlamıştır. Çankırı, Kastamonu ve Sinop bölgelerini fethetmiştir. Emir Karatekin Bey'in haçlılarla yaptığı savaşlardan birinde şehit olduğu zannedilmektedir. Türbesi Çankırı Kalesi'ndedir.

Emir Karatekin Bey Türbesi /Çankırı

Sarı Baba

Sarı Baba, Sarı Yanık Baba ve Sarıca Paşa da denilmektedir. Çankırı'nın manevi büyüklerinden olan Sarı Baba, Selçuklu Komutanı Karatekin Bey emrinde Çankırı'yı fethetmek ve bu uğurda şehit olmak için gelen 40 veliden birisidir. 11. ve 12. yüzyıllarda yaşamış olan Sarı Baba'nın doğum ve ölüm tarihi belli değildir. İlimizde türbesinin bulunduğu bölgeye Sarı Baba mevkisi denilmektedir.

Şeyh Mehdi (Billur Bey)

Billur Bey, Cemalettin Ferruh'un kardeşidir. Çankırı Kalesi'nin birinci ve ikinci alınışında emek sarfeden kumandanlardandır. Asıl adının Şabanoğulları'ndan Hamit oğlu Mehdi olduğu ve halk arasında Billur Bey diye anılan bu zatın 1154 yılında vefat ettiği vakfiyelerden öğrenilmektedir. Şeyh Mehdi'ye ait olduğuna inanılan türbe ve aynı isimle adlandırılan cami, Çankırı Merkez Karataş Mahallesi'nde Kayabaşı mevkisindedir.

Cemâlettin Ferruh

Anadolu Selçuklu Hükümdarı I. Alâeddin Keykubat zamanında Çankırı Atabeyi (Valisi) Cemâlettin Ferruh, bölgeyi fetheden Emir Karatekin'den sonra şehre damgasını vurmuş, yaptığı eserlerle şehrin hem maddi hem de manevi mimarlarından olmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti hastanelerinin dördüncüsünü Çankırı'da daruşşifa olarak yaptırmıştır. Ayrıca vefatından önce bir de dârülhadis yaptırmış olup, Anadolu'da yaptırılan ilk dârülhadistir. Dârülhadis Çankırı'da Selçuklu döneminden ayakta kalan tek eserdir. Günümüzde bu bina restore edilmiştir. İl merkezinde Cemâlettin Ferruh'un adı verilen bir Kur'an kursu bulunmaktadır.

Hacı Murad-ı Veli

Horasan erenlerinden Hacı Murad-ı Veli (d.1117 - ö.1207) Türkistan'dan gelerek önce Hicaz, Şam ve Şanlıurfa civarlarına, sonra da Çankırı ve Tosya bölgesine yerleşen Aliyü'l-Büka'nın oğludur. Hacı Murad-ı Veli XII. yüzyılda yaşamış, çevresinde İslamiyet'in yayılması için çalışmıştır. Hocaları Türkistan'da yetişmiş âlimler olan Hacı Murad-ı Veli, 1187'de Seydi köyüne yerleşmiştir. Türbesi Eldivan'ın Seydi köyünde bulunmaktadır. Bu büyük mutasavvıf halk tarafından ziyaret edilmektedir.

Çerkeşli Pîr-i Sâni Mustafa Efendi

Çerkeşli Mustafa Efendi'nin Çankırı'nın Çerkeş ilçesinde 1743'te doğduğu bilinmektedir. Babasının adı Hacı Ali, dedesinin adı ise Vehbi Sultan'dır. Vehbi Sultan'ın Horasan'dan gelip Çerkeş'e yerleştiği rivayet edilmektedir. 1814'te 73 yaşında iken vefat ettiği söylenmektedir. Kabri, Çerkeş ilçesinde halk arasında "Pîr-i Sânî" diye bilinen Kadınşah Camisi'nin bitişiğindeki türbededir.

Çerkeşli Pîr-i Sâni Mustafa Efendi insan-ı kâmil düşüncesinin temel alındığı bir tasavvuf anlayışına sahiptir. Çerkeş'teki sohbetlerine her taraftan insanların geldiği ve onun sohbetinden faydalandıkları bilinmektedir.

Kasım Bey

Candaroğulları ailesinden İsfendiyar Bey'in oğlu Kasım Bey'in nerede ve ne zaman doğduğu bilinmemektedir. Fatih Sultan Mehmet'in halasının eşidir. Çankırı'da sancak beyliği yapmıştır.

Çankırı'da cami, zaviye, mevlevihane, imarethane ve hamam yaptırmıştır. Bunlardan imarethane aynı zamanda bulunduğu mahalleye ismini vermiştir. İmarette her gün iki öğün yemek pişirilmesi, gelir yetmezse günde bir kez yemek pişirilmesini ve yemeklerin imarette hazır bulunanlara, âcizlere, fakirlere ve misafirlere ikram edilmesi şartı konulmuştur. Ramazan gecelerinde, bayramlarda, mübarek gecelerde ve cuma günleri yemeklere ek olarak tatlı ve meyvelerden ikram olunacağı da belirtilmiştir. 1464'te vefat etmiştir.

Astarlızâde Mehmet Hilmi Efendi

Çankırılı Astarlızâde Mehmed Hilmi Efendi, ilmî ve tasavvufi yönü güçlü, geçen asrımızın ender şahsiyetlerindendir. O, millet ve devletiyle barışık bir vaziyette faaliyetlerini sürdürmeyi başaran önemli mutasavvıflardandır. Tasavvuf tarihindeki benzerleri gibi o da, tasavvuf anlayışında Kur'an ve sünneti esas almış, hayatının her safhasında yaşamaya ve yaşatmaya gayret etmiştir. Hilmi Efendi, yaşadığı dönemde Çankırı halkını maddi ve manevi tüm dertlerine merhem olmaya çalışmıştır. Yani ona göre mutasavvıf sadece kendi ibadetleriyle meşgul olan değil, Hz. Peygamber (s.a.v.) örneğinde olduğu gibi içinde yaşadığı toplumu üretmeye ve çalışmaya teşvik eden bir liderdir.

SANAT VE BİLİM İNSANLARIMIZ

Zeki Ömer Defne

Çankırılı ünlü şair Zeki Ömer Defne, Çankırı'nın İmaret Mahallesi'nde 1903'te doğmuştur. Asıl adı Mehmet Zeki olup aile lakabı Hanyalıoğlu'dur. Annesi Hacer Hanım, babası Ömer Efendi'dir. Çok gayretli ve başarılı bir öğrencidir. İlk önce rüştiyeyi, daha sonra Kengırı (Çankırı) Ertuğrul Mekteb-i İdadisini bitirmiştir. Bütün okullarda birinci olmuştur. Çankırı'da çeşitli yerlerde ve Kastamonu'da, daha sonra Kabataş Lisesinde on beş yıl öğretmenlik yapmıştır. Öğrencisi Behçet Necatigil ile de aynı lisede birlikte öğretmenlik yapmıştır. 9 Kasım 1950 tarihinde Galatasaray Lisesine tayin edilmiş, 13 Temmuz 1968'de Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmenliğinden yaş haddinden emekli olmuştur. Zeki Ömer Defne öğretmenlik yaptığı sırada musiki, resim ve şiirle ilgilenmiştir. İlk şiiri 1923 yılında yayınlanmıştır. Şiirlerinde Hulûsî, Hüznî ve Mahzûnî, mahlaslarını kullanmıştır. 2 Aralık 1992'de İstanbul Çifte Havuzlar'daki evinde vefat etmiş, Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir.

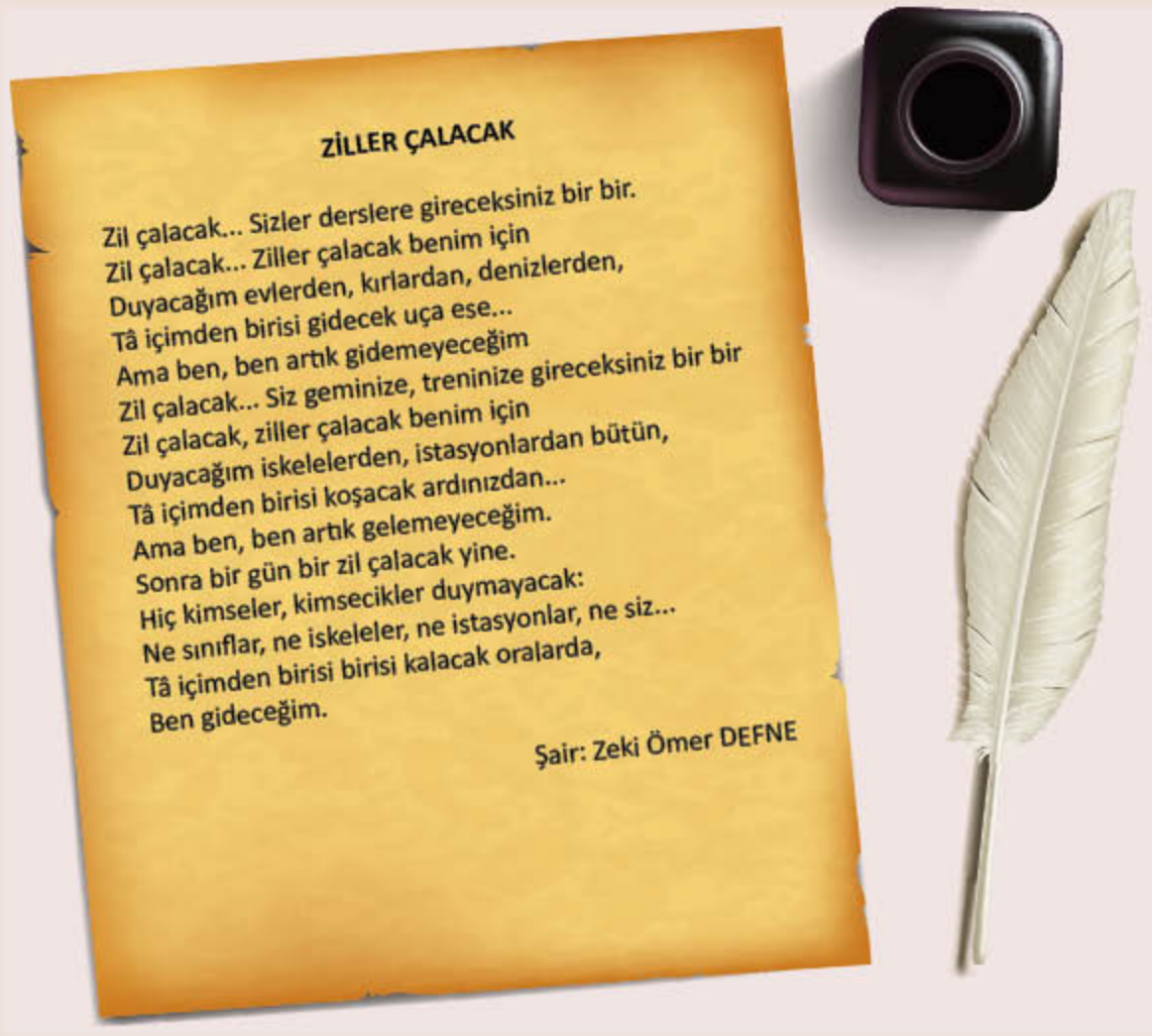

ZİLLER ÇALACAK

Zil çalacak... Sizler derslere gireceksiniz bir bir.
Zil çalacak... Ziller çalacak benim için
Duyacağım evlerden, kırlardan, denizlerden,
Tâ içimden birisi gidecek uça ese...
Ama ben, ben artık gidemeyeceğim
Zil çalacak... Siz geminize, treninize gireceksiniz bir bir
Zil çalacak, ziller çalacak benim için
Duyacağım iskelelerden, istasyonlardan bütün,
Tâ içimden birisi koşacak ardınızdan...
Ama ben, ben artık gelemeyeceğim.
Sonra bir gün bir zil çalacak yine.
Hiç kimseler, kimsecikler duymayacak:
Ne sınıflar, ne iskeleler, ne istasyonlar, ne siz...
Tâ içimden birisi birisi kalacak oralarda,
Ben gideceğim.

Şair: Zeki Ömer DEFNE

Ahmet Mecbur Efendi

Çankırı'nın Alibey Mahallesi'nde dünyaya gelen Ahmet Mecbur Efendi, 1853-1919 yılları arasında yaşamıştır. Asıl adı Ahmet'tir ve Mecbur lakabı şiirlerinde kullandığı bir mahlastır. Ahmet Mecbur Efendi, gerek bilgi birikimi gerekse tasavvufi yaşantısıyla Çankırı'nın ileri gelen âlim ve mutasavvıflarındandır. Medrese âlimi olmasının yanında aynı zamanda şiire yoğun ilgi duyulduğu bir dönemde yetiştiği için kendisi de şiirle ilgilenmiş, Vefdî ve Mecbur mahlasları ile şiirler yazmıştır.

Yıllarca kendi imkânlarıyla kurduğu medresesinde dersler vermiş, aynı zamanda yeni açılan rüştiye ve idadi mekteplerinde de muallim olarak görev yapmıştır. Yaşadığı hayat, çağdaşı olanlar için büyük bir örnek teşkil etmesinin yanında, yetiştirdiği öğrenciler ve yaptığı hizmetler açısından da Çankırı'nın önde gelen simalarından olmuştur. Varlıklı bir ailede yetiştiği halde dünyevi nimetleri önemsemeyen ve sade bir hayat yaşayan Mecbur Efendi, Allah'ın rızasını asıl gaye edinmiş ve bu ruh hâlini şiirlerinin çoğuna da yansıtmıştır:

Bütün olsa müsellem istemem bu devlet-i dünya
Bana dâreynde aşkın feyzini şân eyle Yâ Allah!

Hayatta iken aile fertlerinden birçoğunun değişik sebeplerle vefat etmesi, onu derin bir üzüntüye sevk etmiş ve altmış altı yıllık ömrünün son yıllarını insanlardan uzak olarak kendi başına geçirmeyi tercih etmiştir. Zamanla sağlığı bozulan Mecbur Efendi, yakalandığı dizanteri hastalığına yenik düşmüş ve 1919 yılı Ekim ayında 66 yaşında vefat etmiştir. Ahmet Talat Onay, Mecbur Efendi'nin, Sarıbaba Kabristanı'na defin olduğunu söylemektedir. Onun, günümüze bıraktığı en önemli mirası olan kitaplarından, ancak Divan ve Hilâfetnâme adlı eserlerine ulaşılabilmiştir. İlimizde faaliyet gösteren bilim ve sanat merkezine adı verilmiştir.

Ahmet Kemal ÜÇOK

Ahmet Kemal Üçok 1880 yılı sonbaharında Çankırı'da dünyaya geldi. Mahlası Kemal'dir. Daha çok mahlasıyla tanınmıştır. Babası en son Nusaybin Kaymakamlığı yapmış Osman Talat Efendi'dir. Hacışeyhzâdeler ismiyle tanınan ailesi Oğuzların Üçok boyundandır. Abisi Said Üçok ve küçük kardeşi Hasan Üçok da Çankırılı önemli şahsiyetler arasındadır. Ahmet Kemal Üçok, İlk ve orta öğrenimini Çankırı'da tamamladıktan sonra İstanbul'a gitmiş, hukuk fakültesine kayıt yaptırmış ama oradan mezun olmamıştır. Okurken bir taraftan da öğretmenliğe başlamış, Kabataş Lisesinde öğretmenlik yapmıştır. 16 Ocak 1922'de bizzat davet edildiği orduya katılmıştır. 1937'de emekli olmuştur. Çeşitli gazetelerde yazılar yazmış, Çankırı ile ilgili yazılı eserler kaleme almıştır. 21 Ocak 1956'da vefat etmiştir.

Dr. Kamil Rıfkı URGA

1880 yılında Çankırı'nın Çetince (bugünkü Yenimahalle) Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Çankırı'da, liseyi Kastamonu'da bitirmiş, 31 Temmuz 1906 tarihinde tıp doktoru unvanını alarak fakülteden birincilikle mezun olmuştur. Başta Almanya olmak üzere pek çok ülkede tıp alanında çalışmalar yapmıştır. Gülhane Askeri Hastanesinde röntgen öğretmenliği yaparken Millî Mücadele'ye katılmak üzere Ankara'ya gelen Dr. Rıfkı Bey, Ankara'da Cebeci Hastanesini kurarak başhekimliğini yapmıştır. Aynı zamanda Atatürk'ün özel doktorluğunu da yapan Rıfkı Bey, 1926 yılında Atatürk'ün davetlisi olarak Ankara'ya gelen Afgan Kralı Amanullah Han'ın talebi üzerine Afganistan'da sağlık alanında çalışmalar yapmak üzere Atatürk tarafından görevlendirilmiştir.

Prof. Dr. Kamil Rıfkı Urga, ekibinin başında Afganistan'a giderek bu ülkede 17 yıl kalmış, Afganistan'da kaldığı süre içinde kral ve ailesinin doktorluğunu yapmış ve Afganistan'da ilk tıp fakültesi olan Kabil Tıp Fakültesini kurup ilk dekanı olmuştur. Afgan Kralı ve Afgan halkı Prof. Dr. Kamil Rıfkı Urga'yı öylesine çok sevmiştir ki Kabil'de Dr. Rıfkı adını verdikleri bir sanatoryum yapmışlardır. 17 yıl bu ülkede çok başarılı çalışmalar yaptıktan sonra Ankara'ya dönmüştür. Yaşlılığı nedeniyle 14 Aralık 1944 yılında dönüş yapan Rıfkı Bey'e, Afganistan'ın Sardar-ı Ali, Serdar-ı Ala ve Maarif Nişanları verilmiştir. Döneminin ünlü doktorlardan birisi olan Dr. Rıfkı Bey, 11 Şubat 1966 yılında Kabil adını verdiği apartmanındaki evinde 86 yaşında yaşamını yitirmiştir. Çankırı Belediyesine bağlı olarak 2005 yılından itibaren faaliyet gösteren araştırma merkezine ismi verilmiştir.

Ahmet Talat ONAY

Çankırı'nın Perdedar Mahallesi'nde doğdu. Babası Hacı Saraç ailesine mensup Hafız Nûman Efendi, annesi Afife Hanım'dır. Büyük dedelerinden Nûman Münif Efendi kadılık ve müderrislik yapmıştır. İdadinin orta kısmını Çankırı'da okuyan Ahmet Talat ardından Kastamonu İdadisine gittikten sonra, son sınıfın dört ayını Ankara İdadisinde okuyup 1907'de buradan mezun oldu. Aynı yıl kaydolduğu İstanbul Darülfünunu Edebiyat Şubesini 1910'da bitirerek Kastamonu Sultanisinde edebiyat öğretmenliğine başladı. Ardından tayin edildiği İzmir Sultanisindeki öğretmenlik yıllarında İzmir Millî Kütüphanesinin ilim heyetine seçildi.

Duygu ve Anadolu gazetelerinin başyazarlığını yaptı. 1919'da tekrar Kastamonu Sultanisi edebiyat öğretmenliği daha sonra Zonguldak ve Bolu Millî Eğitim Müdürlüğü görevlerinde bulundu. 12 Ağustos 1923'te 2. dönem Çankırı milletvekili seçildi. İlin Kengırı olan isminin Çankırı olmasında rol oynadı. Parlamento hayatı 1946 seçimlerine kadar devam etti. 22 Eylül 1956'da vefatından sonra Cebeci Mezarlığı'na defnedildi. Ahmet Talat Onay, Millî Mücadele'de gösterdiği hizmetlerinden dolayı beyaz şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. İlimizde adının verildiği bir bulvar ve anaokulu bulunmaktadır.

Hasan ÜÇOK

Çankırı'nın önemli şahsiyetlerinden 1882 doğumlu Hasan Üçok, Ahmet Kemal Üçok'un kardeşidir. Ailesi Çankırı'nın tanınmış ailelerindendir. Lakabı Hacışeyhoğulları'dır. Sülalesi Şeyh Mehdi'ye dayanmaktadır. Hasan Üçok, Çankırı'ya matbaanın getirilmesini sağlamıştır. Çankırı Vilayet Matbaasının kuruluşundan itibaren müdürlüğünü yapmış, o tarihten sonra Çankırı'da basılan gazete, broşür ve kitaplarda emeği geçmiştir. Çankırı isimli vilayet gazetesini 1922'den ölümüne kadar düzenli olarak yayınlamıştır. Müzik Öğretmeni Şükrü Dölen ile Çankırı türkülerini notaya alma çalışmaları son nefesine kadar sürmüştür. 1 Ağustos 1938'de vefat etmiştir.

Selâhattin İNAL

Selâhattin İNAL, 1924'te Çankırı'da doğmuş ve ilköğrenimini burada bitirmiştir. Ankara'da yaptığı lise öğreniminden sonra Hakkı Derman'ın keman öğrencisi olarak yetişen İnal, öldüğü yıla kadar TRT Ankara Radyosunda keman sanatçılığını sürdürmüştür. Sanatçının TRT repertuvarında olan çok sayıda bestesi vardır. Bu eserlerin güftelerinden bir kısmı Hikmet Münir Ebcioğlu, Yusuf Nalkesen ve Bekir Sıtkı Erdoğan'a aittir.

Zeki MÜREN, Muazzez ABACI gibi birçok ünlü sanatçıya keman çalmıştır. İlimizde bulunan güzel sanatlar lisesine ismi verilmiştir.

Selâhattin İNAL'ın Kemanı

Hasip DEDE

Çankırı Mevlevihanesi'nin (Taş Mescid) son şeyhi olan Hasib Dede, görev yaptığı 13 yıl 3 ay boyunca tespit ettiği aksaklık, eksiklikleri gidermiş ve gerekli tadilatları yaptırmıştır. Göreve geldiğinde ilk iş olarak semazen yetiştirmeye başlamıştır. Hasib Dede'nin yetkili olmasıyla birlikte Çankırı Mevlevihanesi, sosyokültürel açıdan daha etkin hale gelmiştir. Kütüphane zenginleştirilmiş, Mevlevihane canlı günlerine kavuşmuştur. Balkan Savaşı yıllarında, diğer Mevlevihaneler gibi, Çankırı Mevlevihanesi de Şeyh Hasib Dede'nin önderliğinde her türlü maddi ve manevi yardımda bulunmuşlardır. Savaşa katılamayanlar ordunun başarısı için dua ederken, Çankırı'dan 33 derviş, başlarında Hasib Dede ile birlikte Veled Çelebi İzbudak komutasındaki Gönüllü Mevlevi Alayına katılmışlardır. Savaş sonrası Çankırı'ya dönen Hasib Dede, tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadar görevini devam ettirmiştir. 1927'de vefatıyla Mevlevihane önce özel idareye, daha sonra da Vakıflar Genel Müdürlüğüne geçmiştir. Mezarı Çankırı'da bulunmaktadır.

Ömer TOPUZ

1939 yılında Çankırı Yapraklı ilçesi Topuzsaray köyünde dünyaya geldi. Güreşçiliğe önce köy düğünlerinde güreş yaparak başladı. Daha sonra 1960 yılında Jandarma Gücü'nde iki kere dünya orduları ikincisi olmuştur. 1967 Tunus, 1971 İzmir ve 1975 Cezayir Akdeniz Oyunları'nda şampiyon olmuştur. 1969 yılı İtalya'da Avrupa Grekoromen Ağır Siklet Şampiyonluğu ve serbest stilde bronz madalya kazanmıştır. On kez Türkiye şampiyonu olmuş, yüz yirmi kez millî formayı giymiştir. Geçirdiği rahatsızlık sonucu 4 Ekim 2012 yılında hayata gözlerini yummuştur. İlimizde adının verildiği bir cadde ve spor kulübü bulunmaktadır.

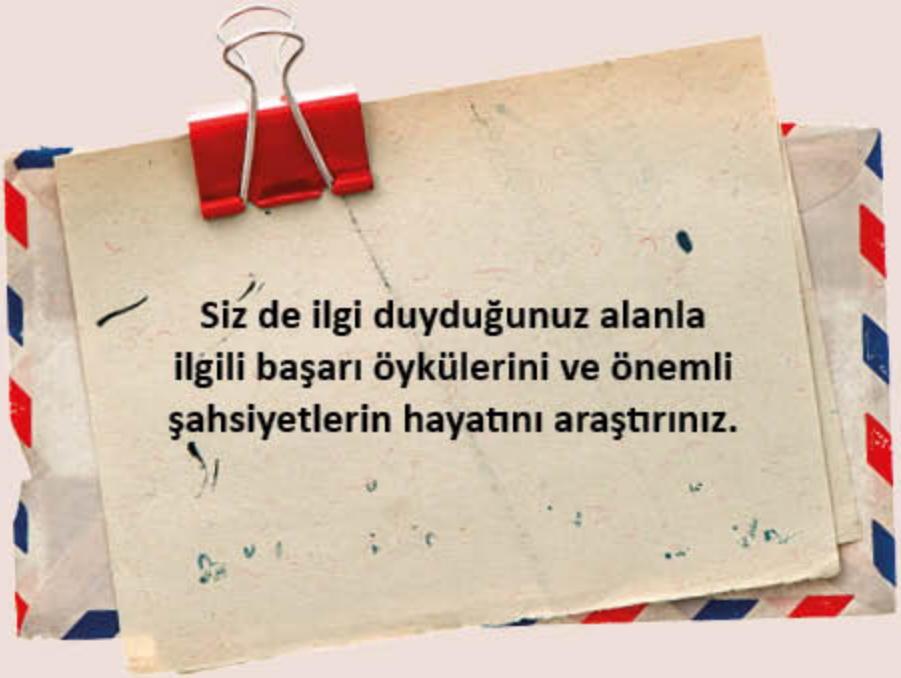

KÜLTÜR NEDİR?

Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde oluşturulan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür.

Kültür, somut (maddi) ve somut olmayan (manevi) unsurlardan oluşmaktadır. Kültürel miras ise önceki nesillerin meydana getirdikleri ve yeni nesle aktardıkları maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlanabilir. Kültürel mirası, somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras olarak ayırmak yerinde olacaktır. Tarihî, arkeolojik, kentsel ve doğal sitler; anıt, ören yeri, höyük, tümülüs, külliye, cami, kilise gibi kalıntılar somut kültürel mirası oluşturur.

Somut olmayan kültürel miras ise; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar biçiminde tanımlanmaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden oluşturulur, bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir.

Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları

a) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar (destanlar, efsaneler, halk hikâyeleri, atasözleri, masallar, fıkralar vb.),

b) Gösteri sanatları (Karagöz, meddah, kukla, halk tiyatrosu vb.),

c) Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler (nişan, düğün, doğum, nevruz vb. kutlamalar),

d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar (geleneksel yemekler, halk hekimliği, halk takvimi, halk meteorolojisi vb.) ve

e) El sanatları geleneği (dokumacılık, nazar boncuğu, telkari, bakırcılık, halk mimarisi) somut olmayan kültürel miraslarımızdandır.

Halk Oyunları

Çankırı'da halk oyunları üç ana grupta incelenebilir. Yâran toplantıları içinde her üç grup oyunu da görmek mümkündür.

Bunlar:

a) Halk oyunları

b) Seyirlik oyunlar

c) Sohbet oyunlarıdır.

Halk oyunları:

Çankırı, halk oyunları yönünden zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Yörede halay, zeybek ve kaşıklı oyunlar oynanmaktadır. Yörede oynanan kaşıklı oyunların büyük çoğunluğu kadınlar tarafından oynanır. Zeybek türü oyunların tamamına yakını da erkekler tarafından oynanır. Tek kadınlı oyunların tamamı kaşıkla oynanırken, kadın-erkek karışık oynanan kaşıklı oyunlar da vardır. Halay oyunları tek erkek, tek kadın ve kadın-erkek karışık olarak oynanır.

Zeybek ve kaşıklı oyunlar genelde kapalı alanlarda oynanan oyunlardır. Açık alanlarda oynandığı çok az da olsa görülmüştür. Halayların tamamı açık alanlarda oynanır. Düğünler, kınalar, asker uğurlamaları, baş donanmalar, sünnet düğünleri, yâran toplantıları, bahçe gezmeleri, ev şenlikleri ve hamam şenlikleri bu oyunların oynandığı yerlerdendir.

İlimizde Eldivan'ın Kirazı, Şahin Uçurdum, Gelin Halayı, Sinsin Halayı gibi yöreye özgü halaylar oynanmaktadır. Kaşıklı oyunlardan ise Mineler, Yıldız, Kaçma Güzel Kaçma, Leblebi Koydum Tasa, Pencerenin Altında Zerdali gibi oyunlar özel günlerde oynanır. Ayrıca zeybek oyunlarından da Çarşılardan Üç Mum Aldım, Dama Çıkma (Fatmam), Duvara Vurdum Kazmayı gibi oyunlar ilimizde sergilenmektedir.

Seyirlik Oyunlar:

Çankırı'ya özgü çok çeşitli seyirlik oyun ve orta oyunu mevcuttur. Oyunlarda kılık değiştirme, makyaj yapma, maske takma ve çeşitli donanımların kullanıldığı görülür. Seyirlik oyunlarda hayvan simgelerine rastlandığı gibi Arap, Acem gibi tiplemelere de rastlanır. En yaygın olan seyirlik oyunların başında "Bağbozumu", "Samıt (Lal) Oyunu", "Deve Kıpti Oyunu" gelir. Seyirlik oyunlarda güldürü, dikkat, zekâ ve sürat esastır.

Sohbet Oyunları:

Çankırı'da Dilsiz, Esir Alma, Eş Tutma, Lep, Şildir Şip, Tura, Yüzük gibi sohbet oyunları vardır.

Çankırı Yâran Oyunundan bir görüntü

ÇANKIRI YÂRAN MECLİSİ

Çankırı Yâranı millî kültürümüzün en önemli kesitlerinden birini oluşturmaktadır. Yâran; eğlence, dinlenme, yardımlaşma, eğitim toplumsal dayanışma, güzel sanatlar, musiki, edebiyat gibi yönleriyle gerçek bir kültür şölenidir.

Ahilik Teşkilatı ve Yâran

Yâranın sohbetlerinin temeli 13.yy'da Anadolu'da görülen Ahilik kurumuna dayanır. Ahilik Türk örf adet ve geleneklerini ahlaki davranışlarla bütünleştirerek kaliteli üretim, hilesiz satış felsefesi üzerine kurulan bir esnaf teşkilatıdır. Ahilik, milletimizin temellerinden biridir. Uzun yıllardan beri ülkemizde kutlanmaktadır. Çankırı ilinde ahilik aynı zamanda yârenlik olarak da görüldüğü için her yıl kutlanır.

Yâranın Tarihsel Gelişimi

Yâran sohbetlerinin temeli 13. yüzyılda Anadolu'da görülen Ahilik kurumuna dayanır. Ahilik, 13. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar kent kasaba ve köylerde esnaf ve sanatkâr kuruluşlarının işleyişini ve denetimlerini düzenleyen kurumdur.

Yâran Meclisi

Yâran ve Yâren kelimeleri birbirinden farklıdır. Yâran çoğuldur, dostlar ve arkadaşlar anlamına gelir. Yâren ise tekildir ve arkadaş, yakın anlamına gelir. Yâren, Yâran'ın bir üyesini ifade etmektedir. Yâren sayısının ne olması gerektiği yerlere göre değişiklik gösterir. Genellikle kabul edilen ideal sayı yirmi dörttür. Bunun nedeni Oğuz Türklerinin yirmi dört boy olmasıdır.

Yâranın Kuruluşu ve İşleyişi

Yâranın kuruluşu, önceden bir girişimle olur. Her sonbahar mevsimi başlarında Çankırı mahalle ve köylerinde yedi sekiz kişiden oluşan yaşlılar grubu ve aynı yaştaki kişilerle toplanır. Toplanma yerleri köylerde köy odaları, merkezde ise yâran evleridir. Toplantıda sözü geçen kişilerden birisi "Bu yıl ocak yakalım." veya "Bu yıl sohbet yapalım." der ve kabul edildiğinde o günkü toplantıda yâran üyeleri seçilir.

Yâren Adaylarında Aranılan Nitelikler ve Ocak Dışında Kurallara Uyma Zorunluluğu

Yârenler seçilmiş insanlardan meydana gelir. Onun için yârenler sağlam karakterli, dürüst, namuslu, kötü alışkanlığı olmayan, inanç ve ahlâk kavramları en üst düzeyde olan insanlardan seçilir. Yâranlık sadece belirli dönemlerde değil, bir ömür boyu sürer.

Yârenler

Yâran üyeleri üç ayrı kısımdan oluşur.

1. **Gençler** : 18 - 20 yaş
2. **Orta Yaşlılar** : 30 - 35 - 40 yaş
3. **Yaşlılar** : 45 yaş ve üstü. 5-6 kişiyi geçmez. Yaşlılar gençlerin davranışlarını denetler, gerektiğinde uyarılarda bulunabilirler.

Çankırı Evi

Yâran Teşkilatı

Büyük Başağa: Yâran için iki başağa seçilir. Büyük Başağa yârenlerin en yaşlı kişisidir ve görmüş geçirmiş, saygınlığı olan dürüst bir kişi olmalıdır.

Küçük Başağa: Büyük Başağa'ya göre daha gençtir. Büyük Başağa'nın sahip olduğu niteliklere sahip olmalıdır. Yâran mahkemesinde hâkim konumundadır. Yâran onun tarafından yönetilir.

Yâren Reisi: Söz ve sohbetine itibar edilen yaşça büyük, Başağalar'dan sonra yâranda söz sahibi olan idarecilerdir.

Çavuş: Becerikli, genç, işini bilen kişilerden seçilir. Yâranın tertibi ve düzenlenmesinden sorumludur.

Yâran Evinin Düzeni

Yâran odasının duvarları ve yerleri halı ile kaplıdır. Dışarı penceresi varsa bile kapalı bulundurulur. Girişte odanın tam karşısında temsili de olsa bir ocak bulunur. Yâran odasının üç tarafına sedir veya divanlar yerleştirilir. Yaslanılacak kısımlara da bindallı işlemeli veya halı kaplamalı hasır yastıklar konulur.

Başağaların oturduğu yer yârenlerden biraz daha yüksekçedir. Sazendeler yâren değildirler. Para karşılığında hizmet ederler. Kendilerine ayrılan bölümde(şahnişin) sanatlarını icra ederler. Odanın tertip ve düzeninden Küçük Başağalar sorumludur.

Çankırı Yâran Evi

Yâren Giyimi

Yârenlerin misafirlerden ayırt edilebilmeleri için hemen her dönemde tek tip kıyafet uygun görülmüştür. Millî kıyafet bir giyim tarzı olarak seçilmiştir. Beyaz yün çorap, zıvga (sim ve sırma işlemeli pantolon), üzerine yakasız renkli gömlek, kuşak, cepken, fes ve fes üzerine bağlanan poşudan oluşur. Günümüzde Başağa'nın ocağı ve özel geceler haricinde geleneksel kıyafetlerin yerine beyaz çorap, siyah pantolon, beyaz gömlek, kırmızı kravat ve siyah yelekten oluşan kıyafetler giyilir.

Yâran Evine Geliş, İçeri Girme, Oturma ve Selamlaşma Düzeni

Yâran evine en önce Çavuş, Sazende ve Küçük Başağa gelir. Küçük Başağa yerine geçer ve iki diz üzerine oturur. Daha sonra yârenler gelir. Yârenler en geç akşam namazından bir saat sonrasına kadar gelmek zorundadırlar. Her yârenin oturacağı yer bellidir. Yârenler içeri ikişer ikişer alınır.

Yârenler içeri girerken sağ eli kalbi üzerinde "Selamünaleyküm Başağam." diyerek içeri girerler. Başağa da "Aleykümselam Yâren Ağa "diyerek karşılık verir. Bu merasim tüm yârenler içeri girinceye kadar devam eder. Küçük Başağa'dan başlamak üzere bütün yâren Büyük Başağa ve Çavuş ile merhabalaşır, merasim bu şekilde sona erer. Çavuş önce Büyük Başağa'nın sonra Küçük Başağa'nın önünde bulunan şamdandaki mumları yakar ve ocak bu şekilde yakılmış olur.

Ocağa Misafir Kabulü

Yâran ocağına oturup kalkmasını, konuşmasını bilen, yol yordam görmüş insanlar davet edilirler. Sayıları önceden belirlenir. Misafirler iki kısımdan oluşur. Bir kısmı kahve ve sohbet, diğer kısmı ise yemekli misafirlerdir. Misafirler ocaklara belirli saatlerde gelebilirler. Misafirler de içeri sıra ile alınır. Misafirler içeri alınırken bütün yârenler ayağa kalkar. Selamlaşma yapılır. Misafirlere kahve ikramı yapılır. Yârenler misafirlerle ilgilenir, yâran hakkında sohbet ederler.

Çankırı Yâran Evi

Yâran Evinde Kahve İçimi

"Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır." sözü kahvenin Türk kültüründe ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar. Bu kültür yâran evinde de yaşatılır. Yâranda kahvenin verilişinin de bir usulü vardır. Kahveler hiyerarşik sıraya göre Çavuş tarafından ikram edilir (Büyük Başağa, Küçük Başağa, Yâren Reisi ve Yârenler). Fincanların boşu da aynı düzende toplanır.

Mahallî Oyunlar ve Orta Oyunları

Çankırı Yâran Evi

Çavuş, Küçük Başağa'nın talimatı ile oyun için yârenleri kaldırır. Yârenler odadan dışarı geri geri çıkarlar. Kılık kıyafetlerini kontrol ettikten sonra sağ elleri kalpleri üzerinde içeri girerler. Yârenlerin oynayacakları oyunlar (Kömür Gözlüm, Mahim, Çarşılardan Üç mum Aldım, Genç Osman, Fatmam gibi) Çavuş tarafından sazendeye söylenir. Hem kendileri eğlenir hem de misafirler hoşça vakit geçirir. Bundan sonra misafirlerin katılımı ile orta oyunu oynarlar. Bu oyunlar Çavuş veya usta bir yârenin ebeliği ile oynanır. Yâran evinin ortasına daire şeklinde otururlar. Ebenin yaptığı veya söylediğini birbirlerine yapar ve söylerler. Bunları yapamayanlar çeşitli şekillerde ceza alır. Her orta oyununun kendine göre bir adı ve oynanış şekli vardır (Mani Satma, Kuşum, Tekerleme, Samut, Simit gibi). Bu oyunlarda amaç hep birlikte hoşça vakit geçirmek, oyun oynarken adap, usul, edep hakkında eğitim vermektir.

Arap Verme

Ocak devir teslim merasimidir. Geçmiş yıllarda kim ne zaman ocak yakacağını bilmezmiş, bu tören yapılırken sazendenin çalıp söylediği arap havası çalarken "Kalk Gidelim Bizim Bağa, Selam Verdim Sağa Sola, Yaren Başı İzin Kime" diye söylenirken, Büyük Başağa etrafına bakınır, ocak yakmayan yârenlerden birinin adını söylemesi ile bir sonraki ocak yakma sırası belirlenmiş olur. Günümüzde ise ocak yakma sırası kura ile belirlenir.

Yâranda Yemek Hazırlığı ve Yemek Düzeni

Yemekler akşamdan pişirilir. Yemeği o gün ocak yakanların eşleri hazırlar. Yemekler geleneksel usulde yenir. Yörenin en güzel yiyeceklerinden oluşur. Dua okunarak yemeğe başlanır. Yemeğe oturma da hiyerarşik yapıya göre olur. Misafirler tüm sofralara oturabilirler. Yemekten sonra yemeği hazmettirebilmek için uygun oyunlar oynanır.

Muhakeme

Yâran yasaları, yâran mahkeme ve cezaları geleneksel hukukumuzun güzel bir örneğini oluşturur. Yani yârana ilişkin kurallar toplumsal denetim aracı olmaktadır.

Muhakeme Heyeti

Büyük Başağa, Küçük Başağa ve Yâren Reisi'nden oluşur. Yâran meclisinde kurallara uygun olmayan davranışlar cezalandırılır. Verilen cezalara yârenler kesinlikle uyarlar. Cezalar suçun niteliğine göre değişir. Yârenlere çay kahve ikramından başlamak üzere tıraş, hamam, yemek ikramı gibi cezalar olabilir. Bir de sosyal içerikli cezalar vardır. Fakiri gözetmek, onların yiyecek, giyecek, yakacak gibi ihtiyaçlarının karşılanması sosyal içerikli cezalara örnek verilebilir. Yâran meclislerinin en ağır cezası yârandan kovulmadır. Eski Türk töresi ve geleneklerimiz yâran hukukunun kaynağını oluşturur. Yâranın sadece bir eğlence kurumu olmadığının göstergesidir.

Yâranın Çevredeki İşlevleri

Yâranlık toplumsal işlevi olan bir kuruluştur. Yâranın işlevi toplumsal adalet, yardımseverlik gibi değerleri korumaktır. Eğlence işlevi ise bunları sağlamak amacıyla bir araç olmuştur.

Sohbetin Eğitici İşlevi

Yâran teşkilatı aslında bir eğitim kurumu gibi işlev görmüştür. Eskiden bu teşkilat adeta bir okul niteliğini taşımaktaymış. Bu bakımdan Çankırı'da söylenen şu söz yâranın önemini belirtmektedir:

Sohbetler kültürümüzü, büyüğe saygıyı, dürüstlüğü, sorumluluk duygusuna sahip olmayı, geleneklerimizi, konukseverliği, Türk eğlence kültürünü öğretmektedir.

Yârenlerin Çevre Kalkınmasındaki İşlevleri

Cami yapımı ve onarımı, yoksul ve kimsesizlere yardım edilmesi gibi konularda toplu olarak çevreye hizmet vermektedir.

Dayanışma İşlevi

Yâranlık iyi ve kötü günde beraberlik olarak algılanmaktadır. İnsanlar, iyi ve kötü durumda kendilerine yardımcı olan böyle bir kurumla birbirlerine bağlanmakta ve dayanışmaları sağlanmaktadır.

Yardımlaşma İşlevi

Yâran üyeleri birbirleriyle ve çevreleriyle yardımlaşırlar. Dul ve yetimlere, kimsesi olmayanlara, hastalara maddi ve manevi yardımda bulunurlar. Yârana girmiş bir esnaf hiçbir zaman iflas etmez. Yârenlerden birinin veya onun akrabasının evlenmesi durumunda yârenler düğünün bütün hizmetlerini karşılayarak evlenene yardımcı olurlar. Yârenlerden biri veya bir yakını vefat etmişse tüm yârenler gerekli olan bütün yardımı yaparlar.

Bir Kültür Mirası Olarak Yâranın Gelecek Nesillere Aktarılması

Tarihî ve kültürel varlıklarını koruyan milletler var oldular, koruyamayanlar ise yok olmaya mahkûm oldular. Yâranın bu nedenle yaşaması ve yaşatılması gelecek nesillere ulaştırılması zorunludur. Değerli kültür mirasımızın yaşaması ve yaşatılması için gereken özeni göstermeliyiz.

Yâran Meclislerinde Söylenen ve Oynanan Mahallî Oyunlar

Yâran meclisinde icra edilen bütün şarkı ve türküler Çankırı iline aittir. Bunların kendilerine göre ayrı ayrı çalınıp söylenme ve oynama şekilleri vardır. Bunları belirli başlıklar altında toplamak mümkündür.

1. Akşam Havaları: Bu havalar selamlaşma ve kahve içiminden sonra söylenir.

- Ah Yine Akşam Oldu
- Dost Sabah Olmayınca
- Ayva Dibi Serin Olur
- Karataş

2. Mahallî Oyun Havaları: Bu oyunlar değişik figür ve tarzlarda estetik içerikli oyunlardır.

- Mahim
- Kömür Gözlüm
- Genç Osman
- Kahve Yemenden Gelir

3. Hızlı Söylenen ve Oynanan Oyunlar: Kesin yapılması gereken figürler yoktur. Herkesin değişik şekillerde oynayabildiği oyunlardır.

- İmaret
- Yıldız
- Merdiven Altında Bir Lira Buldum
- Yaş Kiremitten Su Damlar

4. Oturak Havaları: Bu havalar çay, kahve içilirken sazendeler tarafından çalınıp söylenen havalardır.

- İki Geyik Bir Dereden Su İçer
- Binbaşının Adı Halim
- Akşam Oldu Pencereye Aller Gerildi
- Yüzüğümün Allıda Pullu Kaşı Var

Mâniler

Mâniler halk şiirinde en küçük nazım birimidir ve yâran kültüründe de yer alır.

Örnek 1

Mânici başımsın
Cevâhir taşımsın
Ayda bir mektup göndersem
Koynunda taşır mısın

Mâniyi baştan söyle
Kalemi kaştan söyle
Benim karnım acıktı
Ekmekten aştan söyle

Örnek 2

Karanfilim sarkarım
Açılmaya korkarım
Yâr geliyor deseler
Ölü olsam kalkarım

Ateşim var külüm yok
Bülbül oldum dilim yok
Yâr senden ayrılalı
Ağlamadık günüm yok

Elmayı yüke koydum
Ağzını dike koydum
Şu ellerin içinde
Boynumu büke koydum

ÇANKIRI'DA GELENEKSEL GİYİM KUŞAM

Erkek Giysileri

Poşu: Her iki ucu sarkacak şekilde başa sarılır. Çizgili renkli ve ipekli kumaştan yapılır.

İçlik/İşlik/İç Gömleği: Üzeri simli, ipekli kumaştan yapılmıştır.

Cepken/Cepkin: Lacivert veya koyu renkli, kolsuz, sırma veya sim işlemelidir. Kol kısmı omuzdan bileklere kadar uzanır. Avcı yeleği biçiminde sırta giyilir. Kolların kısım kenarları çeşitli motiflerle işlenmiş, ön kısımda iki ayrı yanda iki büyük vazo çiçek desenli sırtta ise büyükçe vazo ve çiçek stilize edilmiştir.

Vızka/Zıvka: Paçası dar, orta ve arka kısmı kabarık, yan kısımları siyah şeritle süslü, önü arkası büzmeli şalvar.

Don: Lacivert renkli, önü arkası büzmeli, cepleri yanda olan ve cep üstleri simli, paça çevresi sarı çiçek motifli ve işlemeli giysidir.

Çakşır: Bir nevi don, pantolon karışımı giysidir.

Şalvar: Bel kısmı uçkurla tutturulmuş ayak bileği kısmı dar, ortası geniş, pantolon yerine giyilen giysidir.

Cübbe: Boydan boya giyilen, düğmesiz, genelde koyu renkli giysidir.

Mintan: Pamuk ya da ipekten yapılmış, ön kısmı açık giysidir.

Şal/Kuşak: Değişik renkli, ipekten dokunmuş, Selçuklu motifli, uçları püsküllü bele sarılarak kullanılan giysidir.

Yelek: Omuz başları, boyun ve kol çevreleri sarı sim işlemeli, önde etrafı çiçek motifli, iki cebi olan ve altı düğmesi bulunan giysidir. Keten kumaştan üretilir. Lacivert renklidir.

Silahlık: Bele sarılarak kullanılan giysidir.

Çedik: Ayak burunları kalkık ve topuksuz ayakkabıdır.

Çarık: Ham deriden yapılan, tasmayla büzülmüş ayakkabıdır.

Yarım Topuk Kundura: Hafif ve altı köseleden yapılan ayakkabıdır.

Kadın Giysileri

Fes: Genelde kırmızı renklidir. Ön tarafı bütün alnın hizasına gelecek şekilde altın ile kaplıdır. Üstüne oyalı yemeni veya çevre örtülür. Fesin püskülü bele kadar iner. Üstü ile ala gelen ön boşluk kısımda takı vardır.

Yazma: Fes üstüne örtülen püsküllü, pullu örtüdür.

Yemeni/Çember/Çevre: Etrafı oyalı, gençlerin beyaz, yaşlıların siyah renkte kullandığı kenarları işlenmiş başörtüsü, altına fes giyilir.

Taç: Tavus kuşu biçimli olarak kartondan kesilir. Düğünlerde kaftan ve bindallı ile birlikte giyilir. Ortasına elmas veya mücevher dikilir.

Hermani/Salta: Kadife veya çuhadan yapılır. Üzeri sırma işlemelidir. Üç etek üzerine belden yukarı giyilir. Boyu bele kadar uzanır. Kol ağızları ve yakalar özenle sırma işlemelidir.

Bindallı: Yörede en hâkim giysilerden birisidir. Tek parçalı ve belden kesiksizdir. Mor veya bordo kumaştan yapılmış, üstü altın renkte sim veya sırma ile işlenmiştir. Gümüş ve altın kemer aksesuarını oluşturur. Yaka kısmı biraz açık ve kollar bilek kısmında genişler.

Telli: Entari türü giysilerdendir. Kendinden simli, desenli ve ipek kumaştan yapılmıştır. Gümüş veya altın kemer aksesuarı ile kullanılır.

Fermane: Siyah, bordro, mor renklerden oluşur. Kadife kumaştan dikilir. Üç eteğin üzerine giyilir. Sırma ve simle işlenir, motifler oldukça albenilidir. Kollar uzun, yaka ise diktir. Önden açık ve kapalıdır.

Çuha: Üç etek üzerine giyilir.

Gömlek: Hâkim yakalı, sol omuzlar düğmeli, kollar kurşuni işlemeli ve düğmesiz, patiskadan yapılan giysidir.

İçlik: İpekli veya pamuk kumaştan yapılan iç giysidir.

Kuşak: Günlük kıyafette bele sarılır, uçlarında bağlamaya yarayan bağcıklar bulunur.

Şal: Çeşitli desenlere sahip bir nevi geniş kuşaktır.

Kaftan-Bindallı: Boy uzunluğunda, baştan aşağı sırmalarla işlenmiş giysidir.

Önlük: Kuşak üzerine bağlanır, genelde koyu renkli ve üst uçlarında bağcıkları vardır.

Don: Genelde basmadan yapılmış ve renklidir. Üç eteğin altına giyilir. Paça kısmı dar diğer kısımlar geniştir. Bele uçkurla tutturulur.

Üç Etek: Arkası düz önü iki parçalıdır. Arkadaki düz parça topuklara kadar sarkar, öndeki iki parça ise bele dolanır. Hint kumaşından yapılmış, üzeri altın veya gümüş sırma işlemelidir. Dantellerine harç adı verilir. Gümüş ya da altın kemer aksesuarını oluşturur. 1960'lı yıllara kadar giyilmiş bir giysidir.

Şalvar: Renkleri canlı, canfes denilen ağır ve sade ipekli kumaştan yapılır. Üzeri işlemelidir. Uçkurla bele ve bağcıklarla bacağa tutturulur.

Çoraplar: Yazlık olanlar tiftikten, kışlık olanlar ise yünden örülür. Beyaz yünden örülenler genelde uzun olur.

Ayakkabı-Yemeni: Altı ince, kösele, topuksuz ayakkabıdır.

Sarı Pabuç: Kenarsız ve ökçesiz ayakkabıdır.

İskarpin: Siyah renkli kösele ayakkabıdır.

Takılar

Bilek: 25-30 sıra inci veya beşibirlikten oluşan takıdır.

Elmas İğneler: Yaylı dal adı da verilir ve fese takılır.

Bilezik: Çeşitli kalınlıklarda olup bileğe takılır. Düz ve burgu gibi çeşitleri vardır.

Hamayıl: İnci veya altındandır. Başa takılır. Bir büyük veya erkek yanında baş örtme ihtiyacı hissedilir.

Kemer: Altın veya gümüş sırmadan yapılır. Genelde üç etek giyildiğinde bele takılır.

Kremise: Kadife kurdele veya zincire dizilmiş altınlardan oluşur.

Yüzük: Muhtelif genişlikte düz ve işlemeli altından yapılmıştır.

ETKİNLİK:
Kıyafet Tasarımı Yapalım

Geleneksel kıyafet kumaş ve modellerinden yararlanarak kendi günlük kıyafetinizi tasarlayınız ve sınıfta paylaşınız.

Etkinlik Aşamaları:

1. Geleneksel kıyafet fotoğraflarını inceleyiniz.
2. Günümüzde kullanılan erkek ve kadın kıyafetlerini inceleyin.
3. Atıl durumda olan kumaşları toplayınız.
4. Elinizdeki kumaşlardan yararlanarak geleneksel ve günümüz etkisini yansıtan kıyafet modelinizi tasarlayınız.
5. Tasarladığınız kıyafetleri sınıfta sergileyiniz.

YÖRESEL ÇOCUK OYUNLARI

Patlak Oyunu

Çankırı merkezde ve ağaçlıklı bölgelerde patlak adı verilen ağacın ince dalından 10-15 cm uzunluğunda dal parçası kesilir. Mantarımsı olan iç kısmı kolaylıkla oyulur ve içi tamamen boşaltılır. İki uç noktalarına mermi görevi yapacak genellikle sicim ipinden küçük yuvarlak topçuklar hazırlanır ve iki uç noktaya yerleştirilir. Daha önceden hazırlanan bir çubuk ile topçuklardan birine ittirilince basınçla ileri uçtaki topçuk basınçla fırlayarak pat diye ses çıkarır ve ileriye fırlar.

Eski Minder Oyunu

Geçmişte kız çocuklarının grup halinde oynadıkları bir oyundur. 6-7 kişi ile oynanır. Önce bir ebe belirlenir. İstekli çıkmazsa tekerleme ile ebe seçilir. Ebe ortada bekler, diğer oyuncular etrafında yuvarlak oluşturur. Ve ebenin etrafında hızla dönmeye başlarlar. Dönerken "Eski minder, yüzünü dönder, karalama defter, iskender" deyip sabit dururlar. Ebe oyuncuları güldürmeye çalışır. Güldürmek için yoğun çaba harcar, şaklabanlık yapar. Güldürülen oyuncu ebe olup ortaya geçer ve oyun böylece devam eder.

Kırmızı Elma Oyunu

Kız çocukların grup halinde oynadıkları bir oyundur. Ancak yeterli oyuncu bulunamazsa erkek çocukları da bu oyuna dâhil olur. Genellikle çift sayılı çoklu oyuncu olması istenir. 6-8-10 kişi olabilir. Yuvarlak oluşturulup tek yöne hafif koşulu ya da hızlı yürüyerek oynanır.

"Kırmızı elma yeşil başlı turna, otur dersem oturur, kalk dersem kalkar, büzül dersem büzülür, süzül dersem süzülür, elleri şap şap, ayakları raprap. Bir şöyle, bir böyle, dans ederiz biz böyle" deyip kolkola girerek oynarlar.

Mayna Oyunu

Köy yerlerinde, harman denilen alanda genellikle erkek çocuklarının oynadığı bir oyundur. Karşılıklı iki grup halinde oynanır. Ortaya bir sınır çizgisi çizilir. Dörderli ya da beşerli gruplar sınır çizgisinden yaklaşık 15 metre uzaklaşır. Yazı tura ya da eller arkaya saklanıp sağ veya sol ele küçük bir taş konur. Bulan taraf oyuna başlar.

A grubundan kendisine güvenen çevik bir oyuncu sınır çizgisini geçer ve rakiplerinin kendisini yakalamasını bekler. B grubu oyuncuları sınırlarını ihlal eden oyuncuyu yakalamak için harekete geçerler. Geniş alanda uzun kovalamacalar olur.

Sonuçta sınırı geçen oyuncuya, rakipleri dokunduğu anda o oyuncu oyun dışı kalır. Kendi takımından diğer oyuncu oyuna dâhil olup tekrarlar. Rakipleri dokunamadan sınırı geçerse oyun karşı tarafa geçer. Oyun böylece sürer gider. Çok hareketli ve zevkli bir oyundur.

Holu Oyunu

Kızılırmak ilçesi Kavlaklı köyünde oynanan bir oyundur. 10 ile 18 yaş arasındaki erkekler köy meydanında, kız çocukları ve genç kızlarda evlerin avlularında oynar.

Tekerleme yöntemi ile bir ebe belirlenir. Genellikle de "en-nek ben-nek demirdağ değnek, kes-ten-ke-le, nal-mık, sen çık" tekerlemesi söylenir. 5-6 kişinin oynadığı bu oyunda her oyuncunun kendisine ait bir değneği vardır. Ortaya bir çizgi çizilir. Çizginin 5-6 metre önüne yaklaşık 40-50 cm çapında bir daire çizilir. Ortasına 3 cm çapında 5-6 cm yüksekliğinde "Holu" adı verilen bir ahşap silindir konur. Ebe dairenin yakınında bekler. Oyuncular sıra ile ellerindeki değnekleri holuyu düşürmek ve çember dışına göndermek için fırlatırlar. Holu değneğin çarpması ile fırlar ve çemberden uzaklaşır. Ebe holuyu çemberin içine getirmek için holuyu almaya gittiğinde değneğin sahibi seri bir şekilde koşarak, ebeye yakalanmadan değneğini alıp çizgiyi geçmeye çalışır. Ebe holuyu çemberin içine koyup kendi değneğini oyuncuya değdirirse o oyuncu ebe olur. Oyuncu ebeye yakalanmadan sınır çizgisini geçerse ebelik devam eder. Oyuncular sıra ile değnekleri fırlatıp holuyu çember dışına fırlatamazsa yani tüm oyuncular değnekleri fırlatıp holuyu çember dışına atamazsa hep birlikte ebeye yakalanmadan değneklerini alıp çizgiyi geçmeye çalışırlar. Oyunculardan birisi değneği alıp çizgiyi geçtiğinde diğerleri değneklerini almadan çizgiyi geçerler. Değneği kapıp sınırı geçen oyuncu bir kez daha atış yapar holuyu çember dışına fırlatırsa yine değnekleri almaya hücum ederler. Oyun böylece devam eder.

Altı Eme Oyunu

Bozkır köyünde oynanan bir oyundur. Ilgaz yöresinde de Emen adı ile oynanır. Çocuklar ve gençler tarafından oynanan çok zevkli bir oyundur. Yan yana olacak şekilde iki sıra toplam 6 adet eme adı verilen küçük çukur açılır. Toplam 12 çukur açıldıktan sonra her çukura üçer adet leblebi büyüklüğünde küçük taş konur. İki kişi tarafından oynanan bu oyunda oyuncu sırası sayışarak belirlenir. Oyuna başlayacak çocuk kendi tarafındaki çukurlardan (eme) istediği emeden başlayabilir. Genellikle baştaki emeden başlanır. Başladığı eme den aldığı üç taşı sonraki emelere sıra ile bırakır. Son taşı bıraktığı emedeki taşları alıp (elinde 4 taş olur) diğer emelere sıra ile devam eder. Elindeki son taşı bıraktığı emede taş yoksa oyun rakibe geçer. Oyun gereği bazı emelerde taşlar birikir, bazıları boş kalır. Oyunculardan biri rakip taraftaki emelerde taşları bitirinceye kadar oyun devam eder. Kimin önündeki emelerde taş kalmazsa o yenilmiş olur.

İğne İplik Oyunu

Kızılırmak yöresinde 4-5 kız çocuğu ile yarışma şeklinde oynanır. Başlama işaretiyle birlikte belirlenen bir mesafeye kadar ellerindeki ipliği hem koşup hem de yorgan iğnesine geçirmeye çalışırlar.

Ağızda Kaşıkla Yumurta Taşıma Oyunu

Özellikle Kızılırmak yöresinde oynanan bu oyun genellikle erkek çocukları tarafından oynanır. 4-5 erkek çocuğu bir hizaya gelerek verilen başlangıçla ağızlarına aldığı kaşığın içindeki yumurtayı hızlı bir şekilde düşürmeden hedefe ulaştırmaya çalışır. Yumurtayı kaşıktan düşürmeden ilk önce hedefe kim varırsa o birinci olur.

Hot Oyunu

Kurşunlu ilçesi Taşkaracalar beldesi çevresinde genelde harman denilen bölgede 5-6 çocuk ve gencin oynadığı bir oyundur. Oyunun başlayacağı noktaya bir çizgi çizilir ve tüm oyuncular yan yana sol ayak diz üstü, sağ ayaklar ise dizleri kırık olacak şekilde oturur. Tüm oyuncuların elinde birer değnek bulunur. Ebeyi ve sıralamayı belirlemek için tüm oyuncular ellerindeki sopaları yere vurdurup ileriye doğru gönderirler. Değneği en arkada kalan ebe olur. Oyuna başlayacak oyuncular değneği en uzağa atandan geriye doğru belirlenir. Oyunun yükü ebededir. Oyuncu yukarıdaki şekilde oturur ve ebenin değneği oyuna başlayacak oyuncunun ayak ucuna konur. Oyuncu kendi değneğini yere vurdurup ebenin değneğinin üzerine düşürmeye çalışır. Oyuncunun değneği, ebenin değneğinin üzerine düşerse 2 kabak yani iki kozu olur. Bir sonraki atışında ebenin değneğine dokunamazsa kabaklarını bitirinceye kadar atış yapar. Oyunu ebe takip eder. Yapılan atışlar sonunda ebenin değneği uzaklaşır ve oyuncular yerlerinde sabit durur. Ebe oyuncuların değneklerini kendilerine atar. Yerdeki değnek uzaklaştıkça oyun da zorlaşır. İmkânsız hale gelince ebe tüm değnekleri toplar ve eline alıp oyunun başlangıç noktasına gelir. Bütün değnekleri hedefte yerde bulunan değneğe aynı yöntemle atar. Şayet hedefteki değneğe dokunursa attığı değneğin sahibi ebe olur. Attığı değnekler hedefteki değneğe dokunamazsa ebeliği devam eder.

Aktaş Oyunu

Bozkır köyünde oynanan özgün bir oyundur. Yörenin özelliğinden kaynaklanan yuvarlak yumurta büyüklüğünde alçı taşı ile oynanır. Taşın beyaz olması oyuna da adını vermiştir. Nedeni ise gece oynanan bir oyun olduğu için harman yerinde kolay bulunabilmesidir. 10-18 yaş arası erkek çocuklarının oynadığı bir oyun olup sık olmasa da kız çocukları da katılabilir. İki grup halinde oynanan bu oyunda önce gruplar belirlenir. Herhangi bir evin harmana bakan cephesi kale olarak belirlenir, burası oyunun başlangıç ve bitiş noktasıdır. İki gruptan iki kişi karşılıklı geçerek bir ayak boyu ilerler bir taraftan da "arnavuç, barnavuç, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50" diye devam ederken taraflardan birinin ayağı diğerinin üstüne gelir ve oyuna o oyuncunun grubu başlamaya hak kazanır. Oyuna başlayacak gruptan birisi eline aktaşı alır ve ileriye doğru fırlatır. İki grup oyuncuları da taşı bulmak üzere koşmaya başlar. Taşı bulmak kolay değildir, taşı atan oyuncu daha avantajlıdır. Taşı bulan sessizce kaleye (yani oyunun başladığı evin duvarına) doğru hareket eder. Koşarak kaleye dokunur ve ak taş bende diye bağırır. Diğer oyuncular aktaşı bulan oyuncunun elinden taşı almaya çalışır, zaman zaman çok ciddi boğuşmalar yaşanır. Bir grup taşı almaya çalışırken taşı bulan oyuncunun arkadaşları da kurtarmaya çalışır. Yaşanan mücadelenin ardından taşı kim kapıp kaleye dokunursa o taraf oyunu kazanır. Oyunun sonucunda kazanan taraf kaybedenlerin sırtına binerek bir süre ceza olarak kendilerini taşıttırırlar.

Kişkit Oyunu

Kavlaklı köyü ve Kızılırmak çevresinde yağmurlu havalardan sonra çamurlu zeminde oynanan yöreye özgün bir oyundur. Yılgın adı verilen 30-40 cm uzunluğunda yuvarlak ucu sivriltilmiş çubukların yere saplanmasıyla oynanan bir oyundur. Sayışma ile oyuna başlayacak kişi belirlenir. Çividen daha yumuşak olduğu için çubuğu yere saplamak kuvvet ister. Birinci oyuncu çubuğu saplar, ikinci oyuncu yerdeki çubuğun dibine saplamaya ve yerdeki çubuğu düşürmeye çalışır. Yere saplanır ancak yerdeki çubuğu düşüremezse oyun diğerine geçer. Herhangi biri kişkiti düşürene kadar oyun devam eder. Oyunu kazanan diğerinin kişkitini alır.

ÇANKIRI'DA ANLATILAN MASALLAR

Çankırı'da masal anlatma geleneği "mesel satma" olarak tanımlanır. Masallarda halkın yaşayış biçimi ve kültürü ile ilgili bilgilere yer verilir. Hayvan masalları ve halk masalları bulunur.

Bu masallarda geçen bazı motifler aşağıda listelenmiştir:

- Yedi Başlı Ejderha
- Kuş Başlı Adam
- Konuşan Hayvanlar
- Dev Öldüren Kahramanlar
- Yardımsever Hayvanlar
- İnsanların Kuşlar Tarafından Taşınması
- İşi Zamanında Yapma
- Devler, Periler
- Kılık Değiştirme
- Arkadaşlık
- Mükâfatlar ve Cezalar

Çankırı'da anlatılan masallardan birkaçının olay örgüsü aşağıda anlatılmıştır:

TUZ KADAR SEVGİ

Bir varmış, bir yokmuş; evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Ben babaannemin beşiğini tıngır mıngır sallarken, annem aldı maşayı babam aldı meşeyi, var varadan sür süreden Amasya'dan Zile'den. Bir padişahın üç oğlu varmış. Bir gün sohbet esnasında sormuş:

Büyük oğluna demiş:

– Beni nasıl seviyon sen?

– Bal gibi baba, demiş.

– Ha iyi oğlum. Sana güneydeki bütün eyaletleri vereyim.

Ortanca oğluna sormuş:

– Oğlum beni nasıl seviyon?

– Şeker gibi baba, demiş.

– Kuzeydekilerin hepsini de sana veriyom oğlum, demiş.

Küçük oğluna gelmiş.

– Oğlum beni nasıl seviyon?

– Baba ben seni tuz gibi seviyom, demiş.

– Seni de batıdaki en kötü yere sürgüne gönderiyom, diyor.

Birincisi bal, ikincisi şeker, üçüncüsü tuz gibi deyince adam bozuluyor. ondan sonra küçük oğlu diyor ki:

– Baba, bir şartım var. Ben ne kadar gidecem?

– Bir yıl seni sürgüne gönderiyorum. Orada tek başına, hiç kimse senin padişahın oğlu olduğunu bilmeyecek. Söylemeyeceksin de.

– Tamam, sen de bir yıl boyunca yemeklerini tuzsuz yiyeceksin, diye anlaşıyorlar.

– Tamam, diyor.

En sonunda padişah on beş gün, bir ay derken artık dayanamıyor. Tuzun yemeklere asıl tat veren olduğunu anlıyor. Balsız, şekersiz yapabildiğini ancak tuzsuz yapamadığını anlayınca küçük oğlunun da kendisini ne kadar çok sevdiğini anlıyor.

Diğer oğulları gibi ona da güzel yerler veriyor.

Kaynak Kişi: Ali Bülent DERELİ /Merkez-ÇANKIRI

EV GÜZEL BEY GÜZEL

Bir köyde bir ev varmış. Köylüler evde kimlerin yaşadığını bilmezmiş. Bir de çok zengin bir adam varmış. Adam kendi de yakışıklı, enine boyuna güzel.

Ev yapılmış, eşyalar döşenmiş. Böyle bakıyolar, taşınmışlar.

Bir gün, iki gün, üç gün derken aradan bir ay geçmiş. Kara kuru, ufak tefek bir kadın çıkmış dışarıya. Kapıya yazmış komşuları "Ev güzel, bey güzel, içinde sıçan gezer." Kadını sıçana benzetmişler.

Kadın sabah kapıyı bir açıyor ki kapıda böyle bir yazı var. Kadın son derece üzülmüş. Sonra akşam olmuş.
– Canım dar.
– Neden böyle canın dar? Neden üzgünsün? demiş beyi. O da demiş ki:
– Beni sana hiç kimse layık görmemiş. Kapıya böyle bir yazı yazdıklarını okudum son derece üzüldüm.

Adam da demiş ki:
– Sen bana bak. Dışarıda herkes, kapıdan dışarda. Ben onların hepsinin ağzının payını veririm.

Evinin kapısına "Ev güzel, bey güzel, içinde talih gezer." yazdırmış.
Yani şansın güzel olunca nasıl görüyor kim bilir hangi gözle görüyordur o kadını.

Kaynak Kişi: Hatice BAYRAM /Merkez-ÇANKIRI

ETKİNLİK:
Masal Yazalım
Çankırı masallarında yer alan motiflerden yararlanarak bir masal yazalım.

YÖRESEL YEMEKLER

Sofra Adabı

Yemek ve sofra adabı ilçeden ilçeye, beldeden beldeye, hatta köyden köye küçük farklılıklar gösterse de genelde aynı özellikleri gösterir. Eskiden özel dokunmuş sofra bezleri üzerine yerleştirilen büyük bakır sinilerle yer sofraları kurulur, yemek sinisinin etrafında sırasıyla: yaşlılar, erkekler, hanımlar ve çocuklar otururdu. Sofraya bakır sahanlar içinde getirilen yemekleri aynı tabaktan herkes önüne isabet eden tarafından yerdi. Yemeğe sofradaki en büyük kişi başlamadan kimse başlamazdı. Yemeğe besmele ile başlanır, yemek sofra duası ile bitirilirdi. Gelişen teknoloji ile birlikte ulaşım araçlarının hızı, gelir düzeyinin yükselmesi ile seyahat imkânlarının artması ve iletişim alanındaki gelişmeler her insan gibi Çankırı yöresi halkının yaşam tarzını da etkilemiştir.

Çankırı yöresinde geleneksel beslenme hâlâ etkin bir biçimde görülmektedir. Yöre insanının beslenme alışkanlıklarında Orta Anadolu özellikleri görülür. Beslenmenin temelinde buğday ve buğday ürünleri bulunmaktadır. Tarhana, bulgur, keşkek, yarma, erişte vb. yiyecekleri ev ekonomisi çerçevesinde yöre halkı kendisi üretir. Hamura çeşitli maddeler katılarak sacda, yağda, fırında ve tencerede pişirilerek çok sayıda yemek yapılmaktadır. Tava çöreği, yazma çöreği, bükme, gözleme, cızlama, tatar böreği, iri hamur, mantı, pıhtı, çullama bunların başlıcalarıdır. Tarhana, toyga, şaştımaşı, tutmaç, yarma, dene, cümcük gibi çorbalarda ana madde buğday ürünleridir. Yaş ve kuru sebzeler beslenmede ikinci sırayı alır. Hayvani besin tüketimi sınırlıdır.

Aşağıda yöremize ait bazı yiyeceklerle ilgili bilgiler verilmiştir:

Yâren Güveci

2 kg kuzu eti güveç kabında kendi suyuyla pişirilir, 3 baş soğan, iki baş sarımsak, 5 adet sivri biber, yarım kg. domates ince doğranarak, baharat (karabiber, pul biber, kimyon), tuz ve bir kaşık salçayla birlikte ete ilave edilir. Doğranarak ayrı bir kapta kızartılan 1 kg patlıcan, güveç kabındaki malzeme ile bir sıra malzeme, bir sıra patlıcan şeklinde yerleştirilir. Üzeri domates ve biberle süslenerek üç bardak su konulmak suretiyle fırına sürülür ve yarım saat pişirilir.

Bazlama

Mayalı hamurdan yapılan ekmek çeşididir. Un, ev mayası, kaynatılmış veya suyu çıkartılmış patates ezmesi bir miktar yoğurt ve tuz kullanılan bazlamanın yapılışı ise şöyledir: Elenen un yekpare ağaç gövdesinden oyulmuş tekne içine konulur. Teknenin boş bırakılan kısmına ev mayası, patates ezmesi, yoğurt ve tuz ilave edilerek hamur yoğrulur. Katı olması durumunda su ilave edilerek kulak memesi yumuşaklığına gelinceye kadar yoğurma işlemine devam edilir. Mayası gelmesi için üstü örtülmek suretiyle bir saat kadar bekletilen hamur büyük pazılar halinde tekneden alınarak el yaslağacı (el yaslı ağacı) kullanılarak açılır. Bir örtü üzerine alınan açılmış hamurlar üzeri örtülerek bir müddet daha bekletilir. Küllenmiş kızgın sac üzerinde pişirilen hamurlar soğuduktan sonra kullanılır. İlimizde özellikle Şabanözü ilçesinin bazlaması meşhurdur.

Sarımsaklı Et

Kuşbaşı doğranmış et, suyla 15 dakika haşlanır. Haşlanan et alınarak yağ ve sıcak su ile yarım saat kadar pişirilir. Pişen et doğranmış soğan, salça, tuz ve kabukları soyulmamış sarımsak dişleri konarak tekrar pişirilir ve servis yapılır.

Keşkek

Beyazlaşıncaya kadar dibekte dövülen buğdaya keşkek denilmektedir. Tereyağı ile kavrulan etin üzerine su, tuz ve keşkek konularak karıştırılmadan fırına verilerek pişirilir.

Tutmaç

Yarım kg. un, yeteri kadar su ve tuz katılarak hamur yapılır. Üçe ayrılan hamur pazılanarak oklava aracılığı ile açılır ve kesilir. Suyuyla bekleyen haşlanmış mercimeğin üzerine dökülerek iki taşım kaynatılır. Soğumaya bırakılan yemeğin üzerine, içine iki diş sarımsağın dövüldüğü bulamaç halindeki süzme yoğurt dökülerek karıştırılır. Yağ, salça, kıyma ve kuru nane ile yapılan sos dökülerek servis yapılır.

Yağlı Gözleme

Un, su ve tuz ile maya katılarak elde edilen hamur mayası gelinceye kadar bekletilir. Küçük pazılar alınarak ince olarak açılır ve sac üzerinde pişirilir. Üzerlerine yağ sürülerek üst üste konulan ekmekler sıcak olarak servis yapılır.

Yumurta Tatlısı

12 adet yumurta sarısı ve beyazı ayrılarak farklı kaplara konulur. Yumurtanın beyazı kar rengini alıncaya kadar çırpılır. Yumurtanın sarısı da ayrı bir kapta iyice çırpılır ve yumurtanın beyazına katılır. 2 kaşık un irmiği ilave edilerek karıştırılır. Yağlanmış kalıplara dökülerek önceden kızdırılmış fırına sürülür. 150 °C'de 35 dakika pişirilir ve soğutmaya bırakılır. Bir tencereye 4,5 su bardağı su konur ve kaynatılır. Kaynadıktan sonra 5 su bardağı şeker ilave edilir. Koyulaşıncaya kadar kaynatılır. Şerbet soğutulur, ılık olarak ilave edilir ve servise sunulur.

Tarhana Çorbası

İki çeşit tarhana yapılmaktadır.

a. Un Tarhanası: Koyuca yapılan ayran, ekşimesi için biraz ısıtılarak un ve tuz katılmak suretiyle katı bir hamur elde edilir. Bir hafta kadar bekleyen hamur, sabah güneş doğmadan önce küçük parçalar halinde temiz örtülere dökülür. Güneşle birlikte tavlanan hamurlar un haline gelinceye kadar ufalanır. Güneşte iyice kurutulan tarhana temiz bez torbalarda muhafaza edilir.

b. Katıklı Tarhana: Domates, kuru soğan, biber salçası, dere otu gibi malzemeler ince ince doğranarak karıştırılıp birlikte haşlanır. Soğuduktan sonra un tarhanası gibi yapılır ve pişirilir. Tarhana çorbası kış dönemleri ile Ramazan aylarının vazgeçilmez birinci yiyeceğidir. Özellikle Ramazanlarda içine ıslatılmış kuru bakla ilave edilerek yenmesi çorbaya ayrı bir lezzet katar.

Bamya

Kaynar su ile ıslatılan kuru çiçek bamyanın salya yapmaması için ıslama suyuna biraz tuz katılır. Bamyalar dizgi ipinden çıkartılarak gerekli temizlik yapılır. Aynı tencerede ince kıyılmış soğan, yağ ve salça konularak kavrulur, üzerine pişmiş kuşbaşı et ilave edilir ve biraz daha karıştırılarak kaynamış su konulur. Tencerenin kapağı kapatılarak kısık ateşte pişmeye bırakılır. Pişerken tuzu katılır. Serviste arzuya göre limon bulundurulur.

Küpecik Peyniri

Çankırı ve yöresi halkı için küpecik peynirinin yerini hiç bir peynir tutmaz. Yaz mevsiminin başlamasıyla köylerde komşular sütlerini birbirlerine sırayla vererek, sütler birleştirilir ve peynir yapılır. Yaş peynir denilen tuzsuz peynir genellikle bir parmak kalınlığında, daireler şeklinde yapılan peynirdir. Koyun veya inek sütünden yapılabilir. İlçe halkı bu peyniri pazarlardan satın alır.

Sarımsaklı et ve yumurta tatlısı coğrafi işaret almasıyla birlikte Çankırı'ya has yemekler özelliğini tescillemiştir.

İLİMİZİN EFSANELERİ

Efsane, eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylencedir. Efsaneler, geçmişle bugün arasında kültürel aktarımı sağlayan ve bu itibarla insanın ve onun oluşturduğu kültürel yapının anlaşılmasına katkıda bulunan önemli sözlü kaynaklardan biridir. İlimizde de efsaneler bulunur.

Aşağıda ilimizde de söylenen bazı efsanelere yer verilmiştir:

Kadit Olun

Halk arasındaki bir anlatıya göre Emir Karatekin Bey Çankırı'yı fethederken düşman, ordularını sıkıştırmış. Bunun üzerine Taş Mescit'te bulunan dervişlerden yardım istemiş ancak dervişler: "Biz şimdi helva yapıyoruz, gelemeyiz." demişler. Emir Karatekin Bey de beddua ederek: "İlahi, kadit olun!" demiş. Emir Karatekin'in bedduasıyla hepsi oracıkta taş olmuş. Bu kaditlerin olduğu yerde helva kazanları ve kepçeler bulunmaktadır.

Yaralı Asker Balıklar

Atkaracalar'a tayini çıkan bir memur altı aylık balıkları tutmak istemiş. Ona balıkların kutsal olduğu ve tutulmaması gerektiği söylenmesine rağmen o dinlememiş. Birkaç balık tutarak evine gitmiş. Anlatılanlara göre akşama eşi balıkları kızartmaya çalışmış, ancak balıklar tavadan kaybolmuş. Köylülerin anlattığına göre buradaki balıklar ne çoğalır ne de azalırmış.

Asker Balıklar Atkaracalar/ Çankırı

Eldivan'da Gelin Kayası Efsanesi

Savaş zamanı yapılan bir düğünde gelin alayını oluşturan seymenler ve bu alayın önünde giden evliya bir zat, Çankırı istikametine doğru gelini götürüyorlarmış. Düşman istilası karşısında zor durumda kalmışlar. Gelin alayının önündeki evliya ellerini açıp "Allah'ım bizi düşman eline verme de ya taş ya da kuş et." diye dua etmiş. O sırada gelin alayı tamamen taş kesilmiş. Kayalar zamanla aşınmış, ancak dikkatli bakılacak olursa taşların yönü hep bir tarafa, Çankırı istikametine doğru bakıyor. İlginç olan bir şey de bölgede her yerin toprak yalnız buranın kayalık olmasıdır. Büyük kaya ve küçük kaya olmak üzere kayalar iki gruptan oluşur. Gelin alayının devamı olan kısma halk küçük kaya ismini vermiştir. Yağmur duası için evliyanın bulunduğu tepeye çıkılır ve burada kurbanlar kesilir. Yolu, izi olmadığı için gelin alayı buraya gelmez, yani düğünlerde buraya çıkılmaz. Kayaların önünde ağıllar vardır ve burada hayvancılık yapılır. Halk buradaki evliyanın hayvanları koruduğuna inanır. Ağıllara koyunlarını bırakır ve gönül rahatlığı ile köydeki yâren eğlencelerine katılır. "Allah ile evliyaya emanet hayvanlarımız" derler ve onlara göre evliya hayvanları korur.

Paşa Sultan Efsanesi

Çankırı'nın Orta ilçesi halkı ve civar köy halkları arasında yaygın olarak anlatıla gelen rivayetlere göre; Osmanlı Devleti Padişahı Yıldırım Beyazıt ile Timur İmparatorluğu arasında yapılan Ankara Savaşı'nda ve savaşın olduğu Çubuk Ovası'nda, Osmanlı ordusundan yaralı olarak bu bölgeye kadar erişebilen ve bu yüksek tepede şehit düşen bir Osmanlı Paşası olduğu anlatılmaktadır. Yine aynı rivayetlerde, türbenin bulunduğu tepenin eteğindeki dere kenarında Ağlar Kaya denilen yerde, kayalar arasından çıkan suyun, bu Osmanlı paşasının kızının ağlaya ağlaya akıttığı gözyaşları olduğu söylenmektedir. Türbe, üstü kapalı (çatılı) olmakla birlikte etrafında çakıl taşlarından gelişigüzel örülmüş bir duvar bulunmaktadır. Bu duvarın etrafında koyun ve sığır sürüleri üç kez dolaştırılır. Türbenin yanı başında bulunan kuyu suyundan da üzerlerine serpilirse hayvanların salgın hastalıklardan kurtulacaklarına ve korunacaklarına ait yaygın bir inanç vardır.

Siz de çevrenizden duyduğunuz efsaneleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

İLİMİZİN DESTANLARI

Çankırı, 19. yüzyıl ve 20. yüzyılda pek çok âşık ve şair yetiştirmiştir. Bir şiir vilayeti olan bu vilayette yetişen bazı kabiliyetli şair ve âşıklar, ellerinde asa ve omuzlarında saz diyar diyar dolaşmış, gittikleri yerden söz ve saz sahiplerini müsabakaya, böylelikle memleketlerini ziyarete davet ederlermiş. Bunda asırlar evvel kurulan Yapraklı Panayırı'nın etkisi büyüktür. Yapraklı Panayırı sadece ulusal değil aynı zamanda uluslararası bir katılımla gerçekleşirmiş. Hint'ten, Yemen'den, Halep'ten gelen tüccarların yanı sıra pek çok sanatkâr ve şairde gelmekteymiş. Doğudan ve batıdan gelen bu sanatçı ve şairler, Çankırılı şairlerle müsabakalarda bulunurlar, atışmalar yaparlarmış.

Âşık tarzı destanlarda yöre halkına ait pek çok unsurdan bahsedilir. Bununla beraber toplumun yapısı göz önünde bulundurularak uyandırmak istedikleri duygu ve düşünceye ait tutumlarda yer almaktadır.

Ali Kadri

Çankırı'nın İmaret oğulları ailesindendir.1867'de dünyaya gelmiş 1895'te vefat etmiştir. Bir mizah şairidir. Destan-ı Hayat adını verdiği bir eseri vardır.

Eserin Konusu: Çankırı'da bir insanın anadan olmasından ölümüne kadarki safhaları şairane bir üslupla anlatmıştır.

...
Yoktan halk eder Hak bunca insanı
Ki ana rahmine düşer nişanı
Dokuz ay on günde gelir zamanı
Doğup bir isimle olur müsemma
...

Âşık Ali

1885 yılında Çankırı'nın Şabanözü ilçesinin Özbek köyünde doğmuştur. Yazdığı destan Uyuz Destanı'dır.

Eserin Konusu: Bu destanda üç ay çektiği uyuz hastalığını, başına gelenleri ve hastalığın tedavisini anlatmıştır.

...
Adı uyuz bir büyücek dert imiş.
Yedi vücudumu bir aç kurt imiş
Sıçan otu her ilaçtan mert imiş
Hep kurtardı hep uyuzun elinden
...

Âşık Naili

1866'da Çankırı'nın Ilgaz ilçesinde doğmuştur. Harp Destanı adlı bir eseri vardır.

Eserin Konusu: Destan Birinci Dünya Savaşı'ndan Kurtuluş Savaşı sürecine kadar olan zamanı kendine has ifadeleriyle anlatmıştır.

...
Sertacımız Gazi Mustafa Kemal
Cenab-ı Kibriya vermesin zeval
Sahip-zaman Hamza, İskender misal
Er doğru,din doğru merdanı gördük
...

YÖRESEL EL SANATLARI

İl genelinde el sanatları açısından en önemli faaliyet, hanımların çeyiz hazırlamaya yönelik çalışmalarıdır. Halk eğitim merkezleri ve belediyeler tarafından yaygın olarak açılan kurslara çok sayıda katılım olmakta ve bu kurslara devam eden hanımlar, kendilerinin ve yakın çevrelerinin ihtiyaçlarını hazırlamaktadırlar.

Halk Eğitim Müdürlüğümüz öğretmen ve öğrencileri ülke genelinde her yıl yapılan yarışmalarda özellikle "Beyaz İş-Nakış" dalında olmak üzere değişik kategorilerde dereceye girmekte ve ödüller almakta, ilimizi en iyi şekilde temsil etmektedirler. Çeyize yönelik el sanatları dışında hanımlarca günlük kullanıma yönelik olarak kazak, çorap ve eldiven gibi giyecek eşyaları da örülmektedir.

Erkekler tarafından bitkilerin gövde ve dallarından üretilen bir kısım ziraat aletleri, meyve ve sebze naklinde kullanılan sepetler yapılmaktadır. Ayrıca bazı ev ve mutfak malzemeleri erkekler tarafından el sanatları olarak üretilmektedir. Fındık, söğüt, kavak ve tavşan çakıldağı gibi bitkilerin ince ve uzun sürgünleri ile incecik çam tahtaları kullanılarak belli ölçülerde sepetler örülmektedir. Bunlar yöreye has hey, hey yavrusu, teskere, kavsara gibi isimlerle anılmaktadır. İki hey dolusu ürün bir yük, iki hey yavrusunun ürünü ise bir tay şeklinde ifade edilmektedir.

YÖRESEL NİNNİLER

Çocukları uyutmak için söylenen ezgilerdir. İlimize özgü ninniler vardır.

Örnek 1

Dandini dandini danaylı
Maşrabası kalaylı
Nolaydı ay nolaydı
Keşke de ikiz olaydı
Dandini dalya kızım
Ilgaz'ı yayla kızım
Ilgaz'daki güzelin
Gönlünü eyle kızım
Nenni neni neneşir
Mahalleyi dolaşır
Mahallenin kızları
Yavrum ile oynaşır

Örnek 2

Ninni demek ar olmaz
Mümin kalbi dar olmaz
Açılan güller solmaz
Uyusun yavrum ninni
Dağa vardım dağ yanar
Dağda tavşanlar uyur
Eve geldim yavrum büyür
Uyusun yavrum ninni
Öte gecenin bulutu
Beri geceye yürüdü
Uyku benim yavrumun
Gözlerini bürüdü

YÖRESEL DİL ÖZELLİKLERİ

Kuşburnunun Nasıl Yapıldığını Bir Çankırılıdan Öğrenelim

"Şindi guş burnunu topluyodug. Bak burda. Başka yelleri bilmem, bizim buramızda olan bilduğumuz. Guş burnunu toplarduk, gözelce temizlerdük. Böle depesinin gara yeri olur, ayıklarduk onu. Gözelce yıkarduk. Emme eyce gızaracak. Tavıya gordug, gaynadurdug. Ordan da şöle yaparduk, dülbetden süzerdüg, geçürdükden sona elekden bi de dülbetden süzerdüg. Gaynardı, oğa biraz hafif şeker goyunca gözel olur. Çayını yapan yapar onu. Yapan yapar, çayını da gaynadur. Mesela çaydanlığa guyar gaynadur, içer öyle. Başga türlü bilmem ben. Böyle yaparuz."

Yandaki karekodu, mobil cihazınızdan okutarak açılan sayfada Çankırı yöresine ait ses kaydını dinleyiniz. Bakalım yöresel şiveyi anlayabilecek misiniz?

ETKİNLİK: Sözlük Yapalım

Çankırı'ya has kelimeleri bulalım ve kendimize ait bir Çankırı sözlüğü yapalım.

Örnek Sözlük

Irık	Aralık
Lafın temsili	Mesela, örneğin
Seğirtmek	Arkasından koşmak

ÇANKIRI YAYIN ORGANLARI

Geçmişten günümüze doğru bakarsak Çankırı'da harf devriminden önce Osmanlıca dört gazete ve bir dergi yayınlanmıştır.

1 Kasım 1928 tarihinde gerçekleşen Harf Devrimi sonrası birçok gazete ve dergi kurulmuştur. Çankırı'da özel gazetelerin yayım hayatına başlaması ve bunu sürdürmesinde Vilayet Matbaası'nın büyük önemi vardır.

İl merkezinde beş adet günlük gazete ve Şabanözü ilçesinde haftalık yayımlanan bir ilçe gazetesi bulunmaktadır. İl merkezinde yayın yapan on üç adet internet haber sitesi bulunmaktadır. Ayrıca Ilgaz ilçesinde bir, Çerkeş ilçesinde iki tane internet haber sitesi bulunmaktadır. Bunların dışında ilimizde iki adet radyo kanalı yayın yapmakta ve bir adet dergi de düzenli olarak basılmaktadır.

ETKİNLİK:
Araştıralım
Çankırı'da yayın hayatına devam eden medya organlarını araştırınız.

ETKİNLİK:
Gazete Çıkaralım
Okulunuzda öğretmenleriniz ve arkadaşlarınızla birlikte bir okul gazetesi çıkarınız.

ÜNİTE 5

YÖRESEL MÜZİĞİMİZ

Çankırı Halk Müziği, Türk Halk Müziği'nin bütün temel özelliklerini taşır. Bölgesel tavır ve türler bakımından da İç Anadolu Bölgesi'yle Batı Karadeniz Bölgesi halk müziği arasında bir geçiş bölgesi rolü oynar.

İlimizin halk müziğini besleyen temel kaynaklar; başta kökeni Ahîliğe kadar uzanan Yâran teşkilatının yaşattığı sohbet geleneği olmak üzere düğünler, kadınların ve erkeklerin mesire yerlerindeki eğlenceli gezintileri, bağbozumu şenlikleri, cirit oyunları, güreşler ve seyirlik oyunlardır. 500 yıllık bir geçmişe sahip Yapraklı Panayırı (19. yüzyılda bitmiş) ve onu izleyen panayırlardaki kültürel etkinlikler, bu etkinliklere katılan Çankırılı ve Çankırılı olmayan bağlama şairlerinin halk müziği eserleri üretmedeki rolleri büyüktür. Bağlama şairleri dışında özellikle Çankırılı kadınların ağıt türünde türkü yaktıkları sıkça görülen bir olaydır.

Çankırı Türküleri

Çankırı Halk Müziği üçe ayrılmıştır. Bunlar:

- Sözlü Kırık Havalar
- Sözsüz Kırık Havalar
- Uzun Havalar (Bozuk-Bozlaklar)

Sözlü Kırık Havalar: "Ah Yine Akşam Oldu Ezan Sesi Var", "Arap Seni Gezdirirler Arayı", "Bağa Girdim Üzüm Yok (Mineler)", "Bir Yıldız Doğdu Yüceden (çeşitleme)", "Cezayir'dir Koçyiğidin Vatanı(Çeşitleme)", "Çarşılardan Üç Mum Aldım Yakmaya (Oyun Havası)", " Çıra Çattım Yanmadı", "Dağdan Kestim Fındığı", "Duvara Vurdum Kazmayı (Oyun Havası)", "Eldivan'ın Kirazı", "Kaçma Güzel Kaçma Ben Adam Yemem (Oyun Havası)", "Karanfil Ekeceğim", "Kömür Gözlüm Geçti de Günüm Zârinen (Oyun Havası)", "Leblebi Koydum Tasa", "Merdiven Altında Bir Lira Buldum (Hacer'im-Nanay Oyun Havası) gibi türküler bu grupta denilebilir.

Sözsüz Kırık Havalar: "Bico Halayı", "Çankırı Peşrevi", "Gelin Alayı", "Gelin Havası", " Kız Alayı", "Sinsin Halay Havası" gibi eserler bu grupta sayılabilir.

Uzun Havalar (Bozuk-Bozlaklar): "Ayağına Giymiş Nurdan Nalini (Düğün İlahisi)", " Bahar Yeli Pare Pare Eylemiş (Bozlak)", "Gökyüzünde Bölük Bölük Uçan Turnalar (Bozlak)" gibi eserler de bu grupta sayılacak eserlerden bazılarıdır.

Yöresel Müziğimizde Kullanılan Halk Çalgıları ve Yörenin Ünlü Çalgıcıları

1925 öncesi tekkelerde kudüm, mazhâr, çifte nâğra, daire gibi dinî müzik çalgıları kullanılmaktaydı.

Çankırı'nın Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki halk müziği çalgıları köylerde, nahiyelerde ve küçük ilçelerde dilli ve dilsiz kaval, davul, zurna, bağlama, tambura, def, darbuka ve kaşıktır. Büyük ilçelerde ve Çankırı merkezinde bu çalgılara ek olarak 12 telli bağlama, zilli def, zilli maşa, çalpara, fincan ekleniyordu. Divan müziği çalgılarından keman, santur, ud, gırnata (klarnet) ve halk çalgılarından zilli def, zilli maşa, darbuka ince saz takımını oluşturur ve Çankırı Halk Müziği'nde yerini alırdı.

Ahmet Talat Onay, Halil Bedi Yönetken, Hacışeyhoğlu Hasan Üçok'un verdiği bilgilere göre geçmişte Çankırı'nın ünlü çalgıcıları şunlardır:

Bağlamada; Hüsmen Oğlu Hasan Ağa, (Boynu Eğri) Mahir, Nerkis oğlu Rıza, (Dobi) Ahmet Altıner, (Urgancı) Hüseyin Zevk, Mâhi'nin Kâtip, (Ekmekçi) İsmail, Hakkı Çavuş, Hafız Rifat, Hacı Ahmet, (Demirci Deli) Mehmet sayılmaktadır. Ayrıca listeye TRT türkü derlemelerinde de adı geçen Zeki Babadağ'ı (Teksaz Zeki) eklemeden geçmemek gerekir.

Kemanda; Kemani Tatyos(Tatos), Kemani Kalecikli Ali Dayı, Kemani Esenin Mustafa Çavuş

Santurda; Santuri Topal Nikola,

Gırnatada (Klarnet); Esenin Mustafa Çavuş,

Darbukada; (Kör) Hüseyin, (Dalavere) Ahmet Dal ve Kocaoğlu,

Defte; Mustafa Ağa, Kadınlardan Letâfet Hanım ve Nâme Hanım sesleriyle tanınmış defci kadınlardı.

Davulda; Karaviranlı Dursun ünlüydü.

ETKİNLİK:
Müzik Yapalım

Evde aile büyüklerinizden Çankırı türkülerinden birini dinleyiniz ve sınıfınızda önce kendiniz, sonra arkadaşlarınızla birlikte söyleyiniz.

Çankırı Yâran Geleneğinde Müzik Uygulamaları

Yâran, Çankırı müzik kültürünün ayrılmaz bir parçası olup sohbetlerde çalınan eserler, Çankırı müzik kültürünü de yansıtmaktadır. Eserlerden bazıları folklorik biçimde oynama, bazıları eğlenme, bazıları uğurlama şeklinde icra edilmektedir.

Yâran geleneği içerisinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkan müziğin, işlevsel yönüyle bakıldığında, toplantıdaki törensel uygulamaların gerçekleştirilmeleri, yöresel halk oyunlarının oynanmaları ve oyun eşliksiz olarak seslendirilmeleri suretiyle gelenek içerisindeki yeri ve önemi de daha iyi anlaşılmaktadır. Topluluk üyelerinin içeri giriş, selamlaşma ve hemen sonrasında kahve içmeleri sırasında "Peşrev" adı verilen bir ezginin çalınması, misafirlerin karşılanması sırasında "Çuhadaroğlu Peşrevi", uğurlanmaları esnasında da "Cezayir Havası" çalınması, devir teslim töreninde de Arap Verme havası adıyla anılan türkünün seslendirilmesi, törensel uygulamaların gerçekleştirilmeleri sırasında müziğin ezgisel ve sözel ifade gücünün gelenek içerisindeki somutlaşmış yansıması olarak görülebilir. Eserlerin makamsal yapılarına baktığımızda ise, Hüseyni, Gerdaniye, Hicaz, Nikriz, Segâh, Çargâh makamlarının ağırlıklı olarak yer aldığı görülmektedir.

Günümüz Çankırı merkezde yapılan Yâran toplantılarında aşağıdaki türkü ve ezgilerin icrâ edildikleri görülmektedir:

- Çuhacıoğlu Ali Peşrevi
- Ah Yine Akşam Oldu
- Dost Sabah Olmayınca
- Eldivanın Kirazı
- Atımı Bağladım Ben Bir Ormana
- Bir Gömlek Giyer
- Evlerinin Önü Yaldız Piyade
- Mâhim
- Duvara Vurdum Kazmayı
- Mineler
- Yıldız
- Çarşılardan Üç Mum Aldım
- Genç Osman
- Kömür Gözlüm
- Kahve Yemenden Gelir
- İmaret
- Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum
- Fatmam
- Cezayir

Günümüzde Çankırı yâran geleneğinin müzik uygulamalarında kullanılan çalgılara baktığımızda, bağlama ve darbukanın toplantıların değişmez çalgıları olduklarını ancak cümbüş, keman, zilli maşa, ney, kabak kemane gibi çalgıların da zaman zaman kullanıldıkları görülmektedir.

ÇANKIRI'DA KUTLANAN ÖNEMLİ GÜNLER

Hemen hemen her ilde olduğu gibi ilimizde de kutlanan bazı önemli günler vardır. Çankırı'da yılın belirli dönemlerinde yapılan bu kutlamaların ilimizdeki turizme katkısı büyüktür. Bu kutlamaları şöyle sıralayabiliriz:

- Ekim ayında yapılan İstiklal Yolu Yürüyüşü Etkinlikleri, İstiklal Yolu güzergâhında çeşitli etkinliklerle her yıl yapılmaktadır.
- Atkaracalar'da haziran ayı içerisinde yapılan Geleneksel Hoşislamlar Şöleni yöredeki birlik ve beraberliğin devamı için her yıl çeşitli etkinliklerle kutlanır.
- Çankırı merkezde 23-24 Ağustos tarihleri arasında yapılan Atatürk'ün Çankırı'ya gelişi çelenk sunma, sergi, Atatürk'ün ilimize geldiğinde kaldığı odayı ziyaret gibi etkinliklerle kutlanır.
- Yapraklı ilçesinde haziran ayı içinde yapılan Geleneksel Yağlı Güreş Festivalleri, baş pehlivan ve diğer pehlivanların katıldığı güreş müsabakaları ile tertip edilir.
- Eldivan ilçesinde haziran ayı içinde yapılan Kiraz ve Yağlı Güreş Festivali, kirazın tanıtımını sürdürmek amacıyla üç gün süren etkinliklerle kutlanır. Etkinlikler çerçevesinde Hacı Murad-ı Veli anılır. Kiraz yarışmaları yapılır. Mahallî ve millî oyunlar oynanarak halk konserleri düzenlenir.
- Kızılırmak'ta ağustos ayı içinde yapılan Kavun Festivali, çeşitli etkinlik ve yarışmalarla her yıl kutlanmaktadır.
- Şabanözü ilçesi'nde eylül ayı içinde yapılan Yağlı Güreş Festivali müziği ve sporu buluşturan İç Anadolu'nun Kırkpınar'ı ismiyle anılan bir dizi etkinliklerin yapıldığı festivaldir.
- Eylül ayının üçüncü haftası Çankırı'da kutlanan Ahilik Haftası, yârenliğin, dostluğun, kardeşliğin anıldığı Ahi Kültürü'nün yaşatılmaya çalışıldığı haftadır.

Bu festival ve kutlamaların yanı sıra Çankırı'da gelenek haline gelen "Yâran Geceleri" de yapılmaktadır. Çankırı'nın kültürel yapısında geçmişten bugüne ulaşan "Yâran Kültürü" büyük önem taşımaktadır. Yâran sohbetleri her yılın kış mevsiminde ve 15 Aralık tarihinde başlar. Mevsim boyunca devam ettirilir.

ETKİNLİK:
Yâren Havası Oynayalım

Sınıf arkadaşlarınızla birlikte gruplar belirleyerek Yâran meclisinde sergilenen oyun havalarından bir tanesinin figürlerini çalışıp sınıfta arkadaşlarınıza sergileyiniz.

İLİMİZDEKİ ÖRGÜN VE YAYGIN EĞİTİM KURUMLARI

İl Millî Eğitim Müdürlüğüne Bağlı Kurumlar

İlimiz merkezinde 6 anaokulu, 16 ilkokul, 12 ortaokul, 6 lise bulunmaktadır. Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim veren 7 ortaöğretim kurumu ile din öğretimi veren 6 kurum bulunmaktadır.

Çankırı merkezde özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için;

Vali Ayhan Çevik Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi Okulu 1. ve 2. kademe olarak, Şehit Ömer Faruk Biçer Özel Eğitim Meslek Okulu ise 3. kademe olarak eğitim hizmeti vermektedir.

İlimiz Millî Eğitim Müdürlüğü bünyesinde merkez ilçede bilim ve sanat merkezi, rehberlik ve araştırma merkezi, halk eğitim merkezi, öğretmenevi ve akşam sanat okulu da bulunmaktadır.

İlimizde merkeze bağlı bazı köy okullarında da eğitim öğretim verilmektedir. 7 ilkokul ve 4 ortaokul olmak üzere toplam 11 tane okul vardır.

İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerine Bağlı Kurumlar

Atkaracalar ilçesinde;
2 ilkokul, 3 ortaokul, 1 lise ve halk eğitim merkezi bulunmaktadır.

Bayramören ilçesinde;
1 ilkokul, 1 ortaokul ve halk eğitim merkezi bulunmaktadır.

Çerkeş ilçesinde;
1 anaokulu, 4 ilkokul, 5 ortaokul, 2 lise, 1 halk eğitim merkezi bulunmaktadır.

Eldivan ilçesinde;
1 anaokulu ve ilkokul, 2 ortaokul, 2 lise, 1 öğretmenevi ve akşam sanat okulu, 1 halk eğitim merkezi

Ilgaz ilçesinde;
1 anaokulu, 3 ilkokul, 5 lise, 1 halk eğitim merkezi, 1 öğretmenevi ve akşam sanat okulu

Kızılırmak ilçesinde;
1 anaokulu, 8 ilkokul, 3 ortaokul, 1 halk eğitim merkezi, 1 öğretmenevi ve akşam sanat okulu

Korgun ilçesinde;
1 anaokulu, 1 ilkokul, 2 ortaokul, 1 lise, halk eğitim merkezi, öğretmenevi ve akşam sanat okulu

Kurşunlu ilçesinde;
1 anaokulu, 3 ilkokul, 4 ortaokul, 3 lise, halk eğitim merkezi

Orta ilçesinde;
5 ilkokul, 2 ortaokul, 1 yatılı bölge okulu, 2 lise, halk eğitim merkezi, öğretmenevi ve akşam sanat okulu

Şabanözü ilçesinde;
1 anaokulu, 4 ilkokul, 3 ortaokul, 2 lise, halk eğitim merkezi, öğretmenevi ve akşam sanat okulu

Yapraklı ilçesinde;
2 ilkokul, 2 ortaokul, 1 lise bulunmaktadır.

Üniversite

İlimizde 2007 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesi kurulmuştur. Bünyesinde;

9 fakülte, 1 yüksekokul, 6 meslek yüksekokulu ve 5 enstitü bulunmaktadır.

Gençlik ve Spor

İlimizde Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'ne bağlı bir tanesi Çerkeş ilçesinde, diğeri merkezde olmak üzere iki adet gençlik ve spor merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde çeşitli sportif faaliyetler ve kurslar da verilmektedir.

Ayrıca Çankırı merkezde belediyeye ait bir adet gençlik merkezi ve çocuk akademisi bulunmaktadır.

ÇANKIRI'DA SPOR FAALİYETLERİ

İlimizde geleneksel olarak yağlı güreş sporu yapılmaktadır. Bunlar Yapraklı ve Şabanözü ilçelerimizde hâlen devam etmektedir. Güncel spor faaliyetleri olarak ise Çankırı Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından çeşitli sportif faaliyetler sürdürülmektedir.

Yapraklı Yağlı Güreşlerinden Bir Görüntü / ÇANKIRI

Yapraklı Yağlı Güreşleri

Hasan dede bize Yapraklı yağlı güreşlerini anlatıyor:

Yapraklı yağlı güreşleri benim bildiğim 1960'tan önce başladı. Bu güreşler o yıllarda düğün, bayram gibi özel günlerde gençler arasında yapılırdı. Caminin minaresinden gençleri davet ederlerdi. Davul, zurna çalardı. Civar köylere de oradaki gençleri güreşe davet etmek için bazı kişiler gönderirlerdi. Herkes toplanınca Harmanlar Mevkisi'nde güreş yapardık. Bazen Deretarla, ilkokul arkası, Taşlıharmanlarda da güreşirdik. 1960'tan sonra Yapraklı Gençlik Spor Kulübü bu organizasyonları devraldı. 1970'li yıllardan sonra güreşler Kaş Panayır Mevkisi'nde yapılmaya başlandı. O zamanlar yurt dışından gelen güreşçiler de vardı. Şam Kapısı, Bağdat Kapısı vardı panayır yerinde. Gelenler o kapılar altında buluşuyordu. 2005 yılına kadar böyle devam etti. 2005'ten sonra Dede Köyü Yaylası Büyükalan denilen mevkide her yıl haziran ayında yapılan güreşler günümüze kadar devam etti. Halen yapılmaktadır.

Hasan İNCEBACAK

Hasan dedenin anlattıklarını kendisinden dinlemek istiyorsanız yandaki karekodu mobil cihazınızdan okutarak dinleyebilirsiniz.

Yapraklı Yağlı Güreşlerinden Bir Görüntü / ÇANKIRI

Şabanözü Yağlı Güreşleri

Şabanözü güreşlerinin tarihçesi hakkında kaynak bulunamamış, ancak burada güreş yapanlardan edinilen bilgiye göre 1940'lı yıllarda Şabanözü'nde şu anda çarşı meydanı olan alanda güreşlerin yapıldığı, 1950 yılından sonra Şabanözü Gençler Birliği Derneği tarafından yağlı güreşler düzenlendiği, Yaşar DOĞU'nun ilçemizde güreştiği, Ayhan İNCE, Zülküf KARABULUT, İrfan ATAN gibi birçok Kırkpınar başpehlivanın ilçemizde güreş yaptıkları tespit edilmiştir.

Yakın zamanda ise yine Kırkpınar başpehlivanlarından altın kemer sahibi Ahmet TAŞÇI, Kenan ŞİMŞEK, Şaban YILMAZ, Recep KARA, Vedat ERGİN, Salih DORUK, Savaş YILDIRIM ilçemizde güreşmişlerdir.

Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Güreş Federasyonu Başkanlığı tarafından 1990 yılından itibaren geleneksel hâle getirilmiştir.

Güreşlerin organize olarak düzenlenmeye başlandığı yıl 1952'dir. 2002 yılından itibaren ismi değişerek Şabanözü Kültür Sanat ve Güreş Festivali olmuştur ve günümüzde hâlen devam etmektedir.

Sizin ilgi duyduğunuz geleneksel sporlar nelerdir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çankırı'da Yapılan Güncel Spor Faaliyetleri

Gençlik Spor İl Müdürlüğüne bağlı olarak;

Merkez ilçede;

Atletizm, Judo, badminton, yüzme, futbol, jimnastik, voleybol, masa tenisi, karate, güreş, basketbol, boks, okçuluk, HİS*, Atıcılık ve Cankurtaran branşlarında spor faaliyetleri bulunmaktadır.

Çerkeş ilçesinde;

Voleybol, güreş, badminton, basketbol ve HİS* branşlarında spor faaliyetleri bulunmaktadır.

Kurşunlu ilçesinde;

Güreş, basketbol, masa tenisi ve HİS* branşlarında spor faaliyetleri bulunmaktadır.

Ilgaz ilçesinde;

Kayak, voleybol, masa tenisi, HİS* ve futbol branşlarında spor faaliyetleri bulunmaktadır.

HİS: Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Herkes İçin Spor adıyla yürüttüğü bir projedir.

SÖZLÜK

âciz : Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük.
adap : Yol yordam.
ahır : Evcil büyükbaş hayvanların barındığı kapalı yer, hayvan damı.
aktivite : Etkinlik.
alim : Bilen, bilgin.
alternatif : Seçenek.
alüvyon : Akarsuların taşıyıp yığdıkları balçık, kil vb. çok ince taneli şeylerin kum ve çakılla karışmasıyla oluşan yığın, lığ.
ambar : Genellikle tahıl saklanan yer.
anıt : Önemli bir olayın veya büyük bir kişinin gelecek kuşaklarca tarih boyunca anılması için yapılan, göze çarpacak büyüklükte, sembol niteliğinde yapı, abide.
arazi : Yeryüzü parçası, yerey, toprak.
arkeoloji : Kazı bilimi.
âsâ : Bazı ülkelerde, hükümdarların, mareşallerin, din adamlarının güç sembolü olarak törenlerde taşıdıkları bir tür ağaç veya metalden değnek. İhtiyarların baston yerine kullandıkları uzun sopa.
asfalt : Ana maddesi katran olan ve yolların kaplanmasında kullanılan karışım.
avcılık : Avcının yaptığı iş.
avlu : Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat.
balıkçılık : Balıkçının yaptığı iş.
banduma : Tavuk veya hindi suyuna parmak kalınlığında durulmuş yufkaları batırıp, tepsiye dizdikten sonra üzerine hindi veya tavuğun etleri konularak yapılan Kastamonu yöresine ait yemek.
bank : Çoğunlukla parklarda ve bahçelerde oturulacak sıra.
belge : Bir gerçeğe tanıklık eden yazı, fotoğraf, resim, film vb. vesika, doküman.
bey : Küçük bir toplumun veya küçük bir devletin başkanı, komutan.
bindallı : Çoğunlukla mor kadife üzerine sırma ile kabartma dal, yaprak ve çiçek işlenmiş giysi veya örtü.
bitki örtüsü : Bir bölgede yetişen bitkilerin tümü, bitey, flora, vejetasyon.
boğaz : İki dağ arasında dar geçit.
botanik : Bitki bilimi.
boylam : Yeryüzündeki herhangi bir noktanın meridyen çemberiyle başlangıç olarak alınan greenwich gözlemevinin meridyen çemberi arasındaki açı değeri, tul, tul derecesi, meridyen.
calip : Celp eden, çeken, çekici.
cazip : Alımlı.
cephane : Ateşli silahlarla atılmak için hazırlanan her türlü patlayıcı madde, mühimmat.
coğrafya : Yeryüzünü fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal yönlerden inceleyen bilim.
coğrafi : Coğrafya ile ilgili.
çalışan : Bir iş yerinde ücret karşılığında görev yapan kimse, personel, eleman.

çardak : Tarla, bahçe vb. yerlerde ağaç dallarından örülmüş barınak.
dam : Yapıları dış etkilerden korumak amacıyla üzerlerine yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm.
daruşşifa : Sağlık yurdu.
darülfünun : Üniversite.
darülhadis : Hadis okutulan yer.
demografi : Nüfus bilimi.
deprem : Yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi veya yanardağların püskürme durumuna geçmesi yüzünden oluşan sarsıntı, yer sarsıntısı, hareket, zelzele.
dezenfektan : Mikrop kırma özelliği olan (madde).
direktörlük : Yönetmenlik, müdürlük.
dizanteri : Ağrılı ve kanlı ishalle beliren, bağırsakta yaralara yol açan bulaşıcı, salgın hastalık, kanlı ishal.
doğal afet : İnsan eliyle önlenemeyen sel, fırtına, deprem, dolu vb. felaketlerin her biri.
doku : Bir bütünün yapısı ve özelliği.
dost canlısı : Arkadaş canlısı.
duyarlı : Dış etkenlere karşı duyarlığı olan, duygun, hassas.
ecdat : Geçmişteki büyükler, atalar.
edep : İyi ahlak, incelik, terbiye.
eğim : Bir yüzeyin yatay düzleme doğru eğilmesi, eğiklik, meyil.
eklenti : Bir şeye eklenmiş olan, ek durumunda bulunan parça.
ekonomik : Ekonomi ile ilgili olan, iktisadi.
eleman : Bir toplulukta çalışan insanların her biri .
elyaf : Genellikle iplik durumuna getirilebilir lifli madde.
enlem : Yer yuvarlağı üzerinde herhangi bir noktadan geçen paralel ile ekvator arasındaki yay parçasının açısal değeri, arz derecesi.
endüstri : Sanayi.
erozyon : Yer kabuğunu oluşturan kayaçların, başta akarsular olmak üzere türlü dış etmenlerle yıpratılıp yerinden koparılarak eritilmeleri veya bir yerden başka bir yere taşınması olayı, aşınma, aşınım, itikâl.
eren : Ermiş.
estetik : Güzellik duygusuna uygun olan.
etkileşim : Birbirini karşılıklı olarak etkileme işi.
etnik : Kavimle ilgili, budunsal, kavmî.
etnografya : Kavimleri karşılaştırarak inceleyen, kültür oluşumlarını araştıran bilim, budun betimi, kavmiyat.
eyalet : Osmanlı devleti'nde en büyük sivil veya askerî yönetim bölgesi.
faaliyet : Çalışma.
fasıl : Belli bir sürede yapılan iş, karşılaşılan durum veya olay.
fatih : Zafer kazanan, fetheden (kimse).
fay : Kayaç kütlelerinin bir kırılma düzlemi boyunca yerlerinden kayması, kırık.
Ffigür : Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.
fosforlu : Işıklı, parlak.

fosil : Geçmiş yer bilimi zamanlarına ilişkin hayvanların ve bitkilerin, yer kabuğu kayaçları içindeki kalıntıları veya izleri, müstehase, taşıl.
fâvur : Müslüman olmayan kimse. Merhametsiz, acımasız.
gerdanlık : Çoğu değerli taş ve madenlerden veya altın paradan yapılmış, boyna takılan takı.
göce : Tarhana, bulgur yapmak için kullanılan kabuğu soyulmuş ve kırılmış buğday.
gölet : Birikinti suların sulamak amacıyla genellikle bir set ardında toplandığı küçük göl, gölcük, gölek, büvet, büğet.
gönül koymak : Gücenmek, alınmak, darılmak.
güzide : Seçkin, seçilmiş, seçme.
güzergâh : Yol boyu.
grafik : Biçim, desen veya çizgilerle gösterme.
hakan : Türk, moğol ve tatar hanları için `hükümdarlar hükümdarı` anlamında kullanılan bir unvan. Osmanlı padişahlarına verilen unvan.
han : Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı.
harman : Bu işin yapıldığı yer veya mevsim.
helenistik : Büyük İskender'den sonraki yunan sanatı, tarihi, kültürü ile ilgili olan.
heyelan : Toprak kayması.
hijyenik : Temiz.
hitit : M.Ö. XX-XXI. Yüzyıllar arasında Anadolu'da, XII-VIII. Yüzyıllar arasında Hatay ve Kuzey Suriye'de devletler kurmuş olan eski bir ulus, eti.
hizmet etmek : İş görmek, çalışmak.
höyük : Tarih boyunca türlü nedenlerle yıkılan yerleşme bölgelerinde, yıkıntıların üst üste birikmesiyle oluşan ve çoğu kez içinde yapı kalıntılarının gömülü bulunduğu yayvan tepe.
içi titremek : Çok üşümek. Duygulanmak. Özen göstermek.
idadi mektep : Lise derecesindeki okul.
idari : Yönetimsel.
ihtişam : Görkem.
iklim : Yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan durumu, abuhava.
ikram : Konuğu ağırlama.
ilişmek : Karışmak, rahat vermemek, müdahale etmek, değinmek, sözünü etmek.
ilmî : Bilimsel.
iltifat : İlgi gösterme, rağbet etme. Birine güler yüz gösterme, hatırını sorma, tatlı davranma.
imalat : Ham madde işlenerek yapılan her türlü mal.
imar : Bayındırlık.
imâret(hane) : Yoksullara ve öğrencilere yiyecek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumu, imaret.
imitasyon : Taklit.
inşaat : Yapımı süren bina.
irtifa : Yükseklik.
irşat : Doğru yolu gösterme, uyarma.
iskân : Yurtlandırma. Yurtlanma.
istikbal : Gelecek.

istiklal : Bağımsızlık.
jeolojik : Yer bilimsel.
kademe : Aşama, basamak, derece.
kadı : Tanzimata kadar her türlü davaya, tanzimat ile medeni kanun arasındaki dönemde ise yalnız evlenme, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan mahkemelerin başkanları.
kadit : İskelet.
kafile : Birlikte hareket eden topluluk.
kalıntı : Eski çağlardan kalmış şehir veya yapı, ören, harabe.
kalkolitik : Bakırın kullanılmaya başlamasıyla nitelenen (tarih öncesi dönem).
kameriye : Bahçelerde yazın oturulmak için yapılan, kafes biçiminde, kubbeli, üstü yeşilliklerle sarılan süslü çardak.
kanun : Yasa.
kayaç : Yer kabuğunun yapı gereci olan bir veya birkaç mineralden oluşan kütle, külte, porfir.
kayd-ı hayat : Yaşıyor olma durumu.
kaza : İlçe, kaymakamlık.
kazı : Yer altındaki tarihsel değeri olan şeyleri, yapıları ortaya çıkarmak amacıyla arkeologlarca toprağın belli kurallara ve yöntemlere göre kazılması, araştırılması.
kereste : Tomrukların boyuna biçilmesiyle elde edilen ve marangozlukla inşaatta kullanılan nitelikli ağaç.
kimya : Maddelerin temel yapılarını, birleşimlerini, dönüşümlerini, çözümleme, birleşim ve üretim yöntemlerini inceleyen bilim.
kiler : Evlerde yiyecek, içecek ve erzakın saklandığı oda, ambar veya dolap.
kol : Bir şeyin ayrıldığı bölümlerden her biri, dal, kısım, şube, branş.
kondisyon : Şart, durum. Fiziksel ve ruhsal bakımdan bir sporcunun durumu.
konteyner ev : Taşınır ev.
konum : Yeryüzünde bir noktanın, enlem ve boylamların yardımıyla bulunan yeri, konuş. Bir şehrin uzak ve yakın çevresiyle her türlü ilişkisini sağlayan ve şehrin gelişmesini etkileyen coğrafi şartlarının bütünü.
kort : Tenis oynanan alan, tenis sahası, tenis kortu.
kot : Temel ile zemin arasındaki yükseklik.
kriter : Ölçüt.
kronolojik : Zaman bilimsel.
kudret : Güç, erk, erke, iktidar. Tanrı yapısı.
kule : Çoğunlukla kare veya silindir biçimindeki yüksek yapı.
kurum : Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese.
kutup : Yer yuvarlağının, ekvator'dan en uzak olan yer ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından her biri.
kuvvet : Durgunluğu harekete veya hareketi durgun bir duruma çeviren etken, direnci kıran veya direnç doğuran özellik.
külliye : Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane vb. Yapıların bütünü. Belli bir idari, ekonomik, kültürel ve sosyal amaca yönelik çeşitli kuruluşların toplu bir biçimde bulunduğu yer.

lojistik : Kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere her türlü ürünün, hizmetin ve bilgi akışının çıkış noktasından varış noktasına kadar taşınmasının etkili ve verimli bir biçimde planlanması ve uygulanması.

madencilik : İlk anlam; yer altındaki madenlerin araştırılması, çıkarılması ve işletilmesiyle ilgili teknik ve yöntemlerin bütünü. 2. Anlam: madencinin yaptığı iş.

mahfil : Camilerde parmaklıkla ayrılmış yüksek yer.

mahlas : Takma ad.

maneviyat : Yürek gücü, moral.

mâni : Bir şeyin yapılmasını önleyen şey, engel.

manzume : Şiir, dizge.

materyal : Yazılı, sözlü, görüntülü, kaydedilmiş her türlü belge.

medeniyet : Uygarlık.

medrese : İslam ülkelerinde, genellikle islam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer. Fakülte.

mekân : Yer, bulunulan yer.

mesire : Gezilecek, piknik yapılacak yer.

meşketmek : Alışmak veya öğrenmek için çalışmak.

mevlevîlik : Mevlâna Celâlettin Rumi'nin görüşlerine dayanan ve oğlu tarafından kurulan tarikat.

mevlevihane : Mevlevi tekkesi.

mihmandar : Konukçu.

millî : Milletle ilgili, millete özgü, ulusal.

minber : Camilerde hutbe okunan merdivenli, yüksekçe yer.

minnet : Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.

misavirperver : Konuksever.

moloz : Toprak ve kireçle karışık taş kırıntıları, yapı döküntüsü, inşaat atığı.

muallim : Öğretmen.

muhtelif : Çeşit çeşit, çeşitli.

mutasarrıf : Sancak beyi.

mutasavvıf : Tasavvuf inançlarını benimseyerek kendini tanrı'ya adamış kimse, islam gizemcisi, sufi.

mücadele : Herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete karşı koyabilmek için bir kişi veya topluluğun güçlü, sürekli çabası, savaşım.

müdahale : Karışma, araya girme.

müderris : Medresede veya camide öğretmen.

müfreze : Türlü askerî görev ve hizmetlerin yapılması amacıyla küçük birliklerden, belli bir kuruluşa bağlı kalmadan geçici olarak oluşturulan grup.

müsaade : İzin, icazet, ruhsat.

müstahkem : Berkitilmiş, sağlamlaştırılmış, tahkim edilmiş.

müteşebbis : Girişimci.

nadir : Seyrek, az bulunur.

nahiye : Bucak.

neolitik : Taş devri'nin son çağı ile ilgili.

nesil : Kuşak.

nüfus : Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı, popülasyon.

obruk : İçinde su biriken çukur yer, doğal kuyu.

ormancılık : Orman işi ile uğraşma.

ova : Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlük, yazı.

ören : Kalıntı.

örf : Yasalarla belirlenmeyen, halkın kendiliğinden uyduğu gelenek.

paflagonya : Tarihte eski bir devlet.

paleolitik : Paleolitik ve mezolitik dönem insanlarının avcılık ve toplayıcılık yaptığı ve mağara, kaya altı sığınakları, açık alanda yapılan barınaklar ve ağaç kavuklarında barındığı bir dönemdir.

paraşüt : Hava taşıtından veya yüksek bir yerden atılan bir cismin veya atlayan bir insanın kontrollü biçimde yere inmesini sağlayan araç.

pazı : Bir ekmeklik hamur topağı, beze.

perakende : Malların teker teker veya birkaç parça durumunda azar azar satılmasına dayanan (satış biçimi), toptan karşıtı.

personel : 1. Anlam: bir hizmet veya kuruluşun görevlileri, bir iş yerinde çalışanların tümü. 2. Anlam: devlet ve diğer kamu kuruluşlarında çalışan, etkinliğe çeşitli görevleriyle katılan gerçek kişiler.

pınar : Yerden kaynayarak çıkan su, kaynak.

pontus : Eski bir rum devleti.

potansiyel : Gelecekte oluşması, gelişmesi mümkün olan.

rakım : Yükselti.

restoran : Lokanta.

restore : Eski durumuna veya ilk biçimine getirilmiş.

revak : Üstü örtülü, önü açık yer, sundurma.

rezerv : Yatağında veya havzasında bulunduğu hesaplanan, henüz işletilmemiş kömür, demir, petrol vb.

ritüel : Âdet hâline gelmiş.

rivayet : Söylenti.

rota : Bir gemi veya uçağın gidiş yönü, izleyeceği yol. Görüş veya tutuma göre gidilen, izlenen yol.

rüştiye : Ortaokul derecesinde olan eğitim kurumu.

sadaka : Dilenciye verilen para. Yardım amacıyla karşılıksız verilen şey.

sadaka taşı : Genellikle cami vb. yerlerde ihtiyaç sahiplerinin alabilmeleri için para vb.nin bırakıldığı özel yer.

sanatoryum : Özellikle veremli hastaların iyileştirilmesi için kurulmuş sağlık kuruluşu.

sancak : Osmanlı yönetim teşkilatında illerle ilçeler arasında yer alan yönetim bölümü, mutasarrıflık.

sarsmak : Birdenbire ve güçle kımıldatmak, sallamak, oynatmak, titretmek.

satış : Satıcı ile alıcı arasında yapılan ve bir malın alıcıya verilmesi ve bunun karşılığında bir fiyat, bir değer alınması yoluyla yapılan işlem, satım.

satranç : İki kişi arasında altmış dört kareli bir tahta üzerinde değerleri ve adları değişik siyah ve beyaz on altışar taşla oynanan bir oyun.

semâ : Mevlevi dervişlerinin ney, nısfiye vb. Çalgılar eşliğinde, kollarını iki yana açıp dönerek yaptıkları ayin.

sel : Sürekli yağan yağmurdan veya eriyen kardan oluşan, geçtiği yerlere zarar veren taşkın su, su taşkını.

sektör : Bölüm, kol, dal, kesim.

serbest meslek : Kişisel çalışmaya, bilimsel ve mesleki bilgiye, uzmanlığa dayanan ve bir işverene bağlı olmadan kendi adına kazanç sağlamak için yapılan iş.

serüven : Macera.

seyir : Gidiş, yürüyüş, ilerleyiş. Bir yerden başka bir yere gitmek için yola çıkma. Eğlenmek için bakma, hoşlanarak bakma, temaşa.

sigorta : Bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesi.

sismik : Depremle ilgili.

sit : Tarih öncesinden günümüze kadar değişik çağların ve uygarlıkların kültür değerlerini temsil eden eser veya kalıntı.

sit alanı : Sit bütünlüğünü veya onun bir parçasını üzerinde bulunduran yer.

somut : Varlığı duyularla algılanabilen, müşahhas, konkre, soyut karşıtı.

soyut : Varlığı duyularla algılanamayan, mücerret, somut karşıtı.

stabilize : Silindirle sıkıştırılarak düz duruma getirilmiş (yol).

subasman : Oturmalık.

sükûnet : Durgunluk, dinginlik, hareketsizlik, sessizlik. Huzur, rahat, sükûn. Dinme, yatışma.

süvari : Atlı asker.

şifâhâne : Hastane.

taban : Bir şeyin en alt bölümü.

tambur : Klasik türk müziğinin başlıca çalgılarından biri olan, yay veya mızrapla çalınan, uzun saplı, telli çalgı.

tarım : Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması, ziraat, kültür.

tasvir : Betimleme.

taş ocağı : Yapı işlerinde kullanılacak taşların çıkarıldığı yer.

tebessüm : Gülümseme.

tekke : Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve tören yaptıkları yer, dergâh.

teknik : Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi.

tektonik : Parçalanıp dağılmış yer katmanlarının birbirleri ile olan ilgilerini araştıran yer bilimi kolu.

tempo : Gidiş, ilerleyiş, gelişme hızı, tarz.

temsil : Birinin veya bir topluluğun adına davranma.

termal : Sıcak kaplıca suyu.

termal tesis : Sıcak kaplıca suyundan yararlanma imkânı sağlayan kuruluş.

teşkilat : Örgüt.

tezgâh : Genellikle dükkânlarda satıcıların önündeki uzun masa.

tezhip : Yazma kitaplarda, sayfaların yaldız ve boya ile bezenmesi, yaldızlama. Süsleme, bezeme.

ticaret : Ürün, mal vb. alım satımı.

tomruk : Ağacın kesilerek silindir biçimine getirilmiş gövdesi.

toptan : Büyük ölçüde, çok miktarda yapılan (alışveriş), perakende karşıtı.

tortul : Tortu niteliğinde olan. Tortullaşma sonucu oluşmuş.

töre : Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet.

turizm : Bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümü.

türev : Türemiş veya üretilmiş şey.

ulaştırma : Ulaştırman işi.

ulu : Erdemleri bakımından çok büyük, yüce. Çok yüksek, çok büyük olan (şey).

üst : Sınıflamalarda temel olarak alınan bir tipe göre ileri derecede olan.

üç etek : Genellikle köylü kadınlarının giydiği üç ayrı etekten oluşmuş özel bir giysi.

vadi : İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit, koyak.

vakfiye : Bir vakfın şartlarını bildiren belge, vakıfname.

veli : Ermiş.

volkan : Yanardağ.

yamaç : Dağın veya tepenin herhangi bir yanı.

yamçı : Bir yüzü uzun tüylü, kalın yünden dokunarak yapılmış yağmurluk.

yapı : Barınmak veya başka amaçlarla kullanılmak için yapılmış her türlü mimarlık eseri, bina.

yapıt : Bir emek sonucunda ortaya konulan ürün, eser.

yar : Uçurum.

yayla : Akarsularla derin bir biçimde yarılmış, parçalanmış, üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu, deniz yüzeyinden yüksek yeryüzü parçası, plato. Dağlık, yüksek bölgelerde, kışın hayat şartları güç olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma veya dinlenme yeri.

yönetici : Yönetme gücünü elinde bulunduran kişi, yöneten kişi, idareci, menajer.

yöresel : Belli bir yöreye özgü.

yörük : Hayvancılıkla geçinen, genellikle toroslarda yaşayan göçebe Türk oymağı, Türkmen.

yüzey araştırması: Arkeolojik yerleşimlerin bulunması, belgelenmesi ve bunların herhangi bir kazı işlemine başvurulmadan bilimsel yöntemlerle incelenmesi.

zarif : Çekicilik, biçim, görünüş, durum, konuşma ve davranışlarıyla hoşa giden, beğenilen, zarafetli.

zaviye : Küçük tekke.

zümrüt : Cam parlaklığında, yeşil renkte, saydam bir süs taşı, doğal alüminyum ve berilyum silikatı. Koyu yeşil renk. Bu renkte olan.

Önemli not: Sözlükteki kelimeler kitaptaki anlamlarına göre araştırılmıştır. Bazı sözcüklerin farklı anlamları da olabilir.

TÜRKİYE HARİTASI

PAFLAGONYA

1

- Devlet
- Tarih
- Eski Çankırı

ALPARSLAN

2

- Sultan
- 1071
- Malazgirt
- Selçuklu

EMİR KARATEKİN

3

- Çankırı Fatihi
- Fetih
- Türbe
- Çankırı Kalesi

YILDIRIM BAYEZİD

4

- Sultan
- Ankara Savaşı
- Timur
- Osmanlı

GANGRA

5

- Çankırı
- Eski
- Tarihî
- İsim

HISN-EL HADİD

6

- Demir
- Eski
- Kale

MALAZGİRT

7

- Savaş
- Anadolu
- Kapı
- Alparslan

KASIM BEY

8

- Sancak
- Bey
- Aylar
- II. Murat

EVLİYA ÇELEBİ

9

- Gezgin
- Seyahatname
- Çankırı

ÇANKIRI MÜDAFAİ HUKUK TEŞKİLATI

10

- Koruma
- Adalet
- Cemiyet

İSTİKLAL YOLU

11

- İnebolu
- Millî Mücadele
- Kurtuluş Savaşı

İNANDIK VAZOSU

12

- Köy
- Tarihî Eser
- Çiçek

KIZILCIK

13

- Türkü
- İçecek
- Kırmızı
- Şerbet

KIZILIRMAK

14

- Nehir
- Akarsu
- En uzun

DEVREZ ÇAYI

15

- Dere
- Akarsu
- Kızılcahamam
- Orta

TERME ÇAYI

16

- Dere
- Su
- Akarsu
- Şabanözü

KIRKPINAR YAYLASI

17

- Ilgaz
- Yeşil
- Çayır
- Yüksek

GÜLDÜRCEK BARAJI

18

- Su
- Sulama
- Şabanözü

KAYNAKÇA

Akyol, C. (2011). Samsun Genelinde Müze ve Ören Yerlerinin İl Turizmine Katkısı Konferansı, Samsun.

Aydın, S. (2009). El Sanatları Geleneği, Giyim, Kuşam ve Süsleme. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi, Ankara.

Aydın, R.(2020). Çankırı'da Günümüze Ulaşamayan Bir Eğitim Yapısı: Ertuğrul Mektebi. Art-Sanat Dergisi, *İstanbul Üniversitesi Yayınları*, S:13, s:27–51, İstanbul, DOI: 10.26650/artsanat.2020.13.0002

Ayhan, B. (2007). Çankırım, Çankırı Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, s:120

Ayhan, B. (2007). Çankırı Tarih Kültür Turizm Yazı Dizisi-1, 2. Baskı, ÇANFED Yayınları, İstanbul, s.172-182

Akdoğan, O.(2014). Çankırı'nın Tarih ve Kültür Dünyasını Şekillendiren Aktörler ile Sözlü Tarihinde Yer Alan Efsane ve Menkıbeler, s.5-21

Akyol, İ.(2012). Şeyh Şa'bân-ı Velî'yi Anma ve Anlama, İkinci Cilt, Kastamonu Üniversitesi I. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu, 4–6 Mayıs, Kastamonu, s.53-55

Arvas, A.(2018). Tarih ve Folklor Bağlamında Hacı Murad-ı Veli Üzerine Bir Araştırma, Çankırı Belediyesi Dr. Rıfkı Kâmil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi Yayınları, Çankırı, s:52,53

Aydoğdu, Ö.(2011). *Çankırı İli ve Yöresi Ağızları* (Doktora Tezi).Elazığ, s.323

Bektaş, C. (2016). Herkes İçin Kent. Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İstanbul

Bingham, J., Chandler, F., Chisholm, J. ve diğerleri (2012). Antik Dünya Ansiklopedisi. TÜBİTAK Yayınları, Ankara.

Birinci, A.(2001). Tarihin Gölgesinde (Meşahir-i Meçhûleden Birkaç Zât), Dergâh Yayınları, İstanbul, s.330

Brookes, O. (2017). Şehirde Bir Gün. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Canan, İ.(1994). Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi, (6. Cilt), Akçağ Yayınları, Ankara

Cavlazoğlu Davulcu,A.(2018). Zeki Ömer Defne'nin Şiirlerinin Türk Dili Açısından İncelenmesi, Çankırı Belediyesi Dr. Rıfkı Kamil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi Yayın no:67, Birinci Bölüm, s.1-12

Coşguner, F.(2017).Çankırı Mevlevîhânesi Son Şeyhi Hasib Dede, Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyum Bildirileri, Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü ve Çankırı Belediyesi, Çankırı, s:299-301

Çankırı AFAD İl Müdürlüğü

Çankırı Belediyesi

Çankırı El sanatları (2008), Çankırı Valiliği Yayınları, s:23-255

Çankırı Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Çankırı Yöresi Yemek Kültürü Kitabı, Çankırı Belediyesi Yayınları, Yayın no:7, s.43

Çakmakoğlu Kuru, A.(2007). Çankırı Fatihi Emir Karatekin'in Türbesi, Ahmet Yesevî Üniversitesi Bilig Dergisi 43. Sayı, Ankara, s.68

Çonkor,B.(2017). Çankırılı Bir Âlim, Mutasavvıf ve Şâir: Zaîmzâde Ahmet Mecbûr Efendi (1853-1919), Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyum Bildirileri, Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü ve Çankırı Belediyesi, Çankırı, s:251-264

Demirci, M. (2003). İslam'da Şehir ve Şehrin Sosyal Dinamikleri, İstem Yayınları, Yıl:1, Sayı:2, s.129-146

Dr. Rıfkı Kâmil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezi

Ekim, G.(2009). *Çankırı Yârân Geleneğinin Tarihî Kültürel Kökenleri ve Müzik Uygulamaları* (Doktora Tezi). T.C. Ege Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı İzmir, s:49-213

Eliaçık, M. (2016). Ebussuud Efendi'nin Farsça Bir Manzum Fetvası. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5(4), 1765-1772.

Güzel, Hasan C. ve Birinci, A.(2002).Genel Türk Tarihi Ortaçağ, Cilt-4, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.25,26

Gökmen, B. (2007), *Çankırı İli Coğrafyası* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara, s:4-318

Göksu, D. (2015). İstanbul Kültür ve Edebiyat Atlası. İstanbul: İstanbul Turing ve Otomobil Kurumu.

Güzel, Fatih. (2017) Çankırı Fatihi Emir Karatekin - Çankırı'nın Manevi Mimarları, 279-287. sayfa

Işık, C.(2015). *Mevlana'nın Mesnevi'sinde Şehir ve Köy* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Mevlana ve Mevlevilik Araştırmaları Anabilim Dalı, Mevlana ve Mevlevilik Araştırmaları Bilim Dalı, Konya.

İncebacak, Hasan (Kişisel İletişim, 25 Ekim 2019)

Kasım Bey'in Hayatı (1930, 5 Ağustos). Çankırı Gazetesi

Kaya, E. (2017). Kentleşme ve Kentlileşme. İşaret Yayınları, İstanbul.

Kaya, G. (2014). Kentleşmenin Toplumsal Boyutları(Adıyaman Örneği). Ütopya Yayınevi, Ankara.

Kolcu, B.(2007). *Çankırı Türbeleri* (Yüksek lisans tezi) T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı, Ankara, s:31-97

Köse, O. (2016). Geçmişten Günümüze Şehir ve Çocuk. (1. Cilt). Canik Belediyesi Kültür Yayınları, Samsun.

Kurnaz, C.(2007). Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 33. cildi, İstanbul, s.352-353

Kuter,N.(2007). Çankırı Kenti ve Çevresinin Turizm Açısından Değerlendirilmesi, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi,Cilt:9, Sayı:11, Çankırı Karatekin Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, s:74-75

MEB (2021). Şehrimiz... Dersi Öğretim Programı. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.

Nezaket Kevkesi *(Alyssum nezaketiae)* Tür Eylem Planı (2016). T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Özakman, T. (2007). Şu Çılgın Türkler, *Bilgi Yayınevi*, Ankara.

Özden, M. Yılmaz.(1988) Çankırı Kuzeyi ile Ilgaz Dağları Arasında Kır Yerleşmeleri ile İlgili Gözlemler, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt-32, sayı 1-2, s.295-300

Sarı, A.(2004) Kent ve Bölgesel Gelişimde Ulaşımın Etkileri, Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu, Cilt II, s.192

Say, A.(2006). Müzik Ansiklopedisi, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, s.129

Şabanözü Belediyesi

Taşçı, H., Nebati, N. (2015). Şehir Üzerine Düşünceler, Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Yayınları, İstanbul.

Taşdemir, E. ve Dereli, Aytaç B.(2017). Kengiri'den Günümüze Çankırı Basını, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi - Sayı 44 / Bahar, Ankara, s.161-168

Toruk, F.(2005). Kâsım Bey ve Çankırı' daki İmar Faaliyetleri, Bilge Dergisi 44. Sayı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, s:33-39

Topuz, Y.(kişisel iletişim, 25 Ekim 2019)

Tunçkafa, N. (kişisel iletişim, 07 Kasım 2019)

Turhan, S. ve Tan, N.(1999). Çankırı Halk Müziği, Çankırı Valiliği Yayınları, s:5-25

Türkan, O.(2016). Çankırı İlinde Yerleşmelerin Yükselti Basamaklarına Göre Dağılışı, TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Ulu Yazı Kampüsü, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Ankara, s.415

Üçok, Ahmet K.(1941).Çankırı Coğrafyası, Okuyan Adam Yayınları, Ankara, s:11-40

Vatansever, M., Batman, O. ve Altaş, A. (2017). Sürdürülebilir Turizm Açısından Kızılırmak Deltası Kuş Cennetinin Yerel Paydaşları Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma, Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi, 2(2): 31 Aralık/December, 2017, 194-217.

Yapraklı Belediyesi

Yazıcı,H.(2017). Atabey Cemaleddin Ferruh B. Abdullah, Çankırı'nın Manevi Mimarları Sempozyum Bildirileri, Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü ve Çankırı Belediyesi, Çankırı, s:384-392

Yenigürbüz, E.(2019). Yöresel Çocuk Oyunları İle İlgili Çalışma

Yılmaz, C.(2015). Samsun Turizm Rehberi. Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Samsun.

Yüksel, F. (2016), *Vezirköprü Yöresi Monografisi* (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

İNTERNET KAYNAKÇASI

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/21377/mod_resource/content/1/Y%C3%BCksel%20Arlanta%C5%9F%20Paleolitik%20ve%20Mezolitik%20%C3%87a%C4%9Fda%20Bar%C4%B1nma%20F.%C3%9C.%20Sosyal%20Bilimler%20Dergisi%202014%20S2.pdf (E.T:21.10.2019-21.33)

https://afadem.afad.gov.tr/tr/3857/Deprem (E.T.:18.08.2019-12.55)

https://www.afad.gov.tr/tr/4380/Afet-ve-Acil-Durum-Cantasi-Nasil-Hazirlanmali (E.T:22.08.2019-12.20)

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/39500/xfiles/deprem_nedir.pdf (E.T:18.08.2019-13.48)

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/39500/xfiles/deprem_nedir.pdf (E.T:18.08.2019-14.44)

https://afadem.afad.gov.tr/tr/3860/Heyelan (E.T:18.08.2019-13.00)

https://afadem.afad.gov.tr/tr/3858/Sel (E.T:18.08.2019-12.57)

http://cankiri.gsb.gov.tr/Sayfalar/883/329/Faaliyetler.aspx (E.T:20.10.2019-17.21)

https://cankiri.meb.gov.tr/ (E.T:18.09.2019-09.54)

http://www.cankiri.gov.tr/9-istiklal-yolu-yuruyusu-gerceklestirildi (E.T: 06.10.2019-13.23)

http://www.cankiri.gov.tr/duayen-saz-ustasi-merhum-zeki-babadagin-teksaz-zeki-videosu (E.T: 24.09.2019-15.13)

https://cankiri.ktb.gov.tr/TR-70608/oyun-spor.html (E.T.19.09.2019-00.05)

https://cankiri.ktb.gov.tr/TR-70610/giyim.htm (E.T.19.09.2019-00:23)

http://www.cankiri.gov.tr/kurumlar/cankiri.gov.tr/ilimizcankiri/2019siteguncelleme/kultur/K%C3%9CLT%C3%9CR.pdf (E.T.19.09.2019-17.57)

http://www.cankiri.gov.tr/kurumlar/cankiri.gov.tr/ilimizcankiri/2019siteguncelleme/kultur/KÜLTÜR.pdf (E.T.19.09.2019-18.09)

https://cankiri.ktb.gov.tr/TR-70608/oyun-spor.html (E.T.19.09.2019-00.05)

https://cankiri.ktb.gov.tr/TR-70610/giyim.html (E.T.19.09.2019-00.23)

http://www.cankiri.gov.tr/kurumlar/cankiri.gov.tr/ilimizcankiri/2019siteguncelleme/kultur/K%C3%9CLT%C3%9CR.pdf (E.T.19.09.2019-17.57)

http://www.cankiri.gov.tr/kurumlar/cankiri.gov.tr/ilimizcankiri/2019siteguncelleme/kultur/KÜLTÜR.pdf (E.T.19.09.2019-18.09)

http://cankiri.gov.tr/ulasim (E.T:20.09.2019-16.01)

https://corum.ktb.gov.tr/TR-58675/akarsular.html (E.T:03.09.2019-14.31)

https://deprem.afad.gov.tr/deprem-tehlike-haritasi (E.T:18.08.2019-12.49)

http://genclikmerkezi.gsb.gov.tr/Site/Genclikmerkezi.aspx?il=18&gm=119 (E.T:18.09.2019-10.40)

https://www.icisleri.gov.tr/bilgiislem/yeni-nesil-112-acil-cagri-merkezi (E.T:20.09.2019)

https://www.investintr82.gov.tr/Dokuman/Dosya/www.investintr82.gov.tr_89_madencilik.pdf (E.T:08.09.2019)

https://www.investintr82.gov.tr/Dokuman/Dosya/www.investintr82.gov.tr_51_cankiri.pdf (E.T:08.09.2019-17.37)

https://www.investintr82.gov.tr/Dokuman/Dosya/www.investintr82.gov.tr_83_merkez.pdf (E.T:08.09.2019-17.45)

https://www.investintr82.gov.tr/Dokuman/Dosya/www.investintr82.gov.tr_83_merkez.pdf (E.T:08.09.2019-17.47)

https://karatekin.edu.tr/default.aspx (E.T:18.09.2019-10.36)

https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-195763/somut-olmayan-kulturel-miras-nedir.html (E.T.19.09.2019-00.01)

https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-195763/somut-olmayan-kulturel-miras-nedir.html (E.T. 19.09.2019-00.02)

https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-195763/somut-olmayan-kulturel-miras-nedir.html (E.T. 19.09.2019-00.02)

https://karabuk.ktb.gov.tr/TR-195763/somut-olmayan-kulturel-miras-nedir.html (E.T.19.09.2019-00.01)

https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63806/tarihce.html (E.T:21.10.2019-21.33)

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kastamonu/neyenir/banduma E.T:22.09.2019-18.29

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sivas/genelbilgiler (E.T:03.09.2019-15.31)

https://sozluk.gov.tr/ (E.T: 30.10.2019-13.40)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5d829741061a89.54186842 (E.T.30.10.2019-23.54)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5d829741061a89.54186842 (E.T.30.10.2019-23.54)

https://trabzon.ktb.gov.tr/TR-57617/carsibasi.html (E.T:22.09.2019-18.35)

https://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 (E.T:07.08.2019-20.10)

https://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047 (E.T: 08.08.2019 – 20.20)

GÖRSEL KAYNAKÇA

kapak https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/brochure-design-template-vector-abstract-circle-557462590
Sayfadaki Yaran Evi görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.
Sayfadaki Yamaç Paraşütü, Ilgaz Dağı, Kaya Tuzu, Yaren, İnandık Vazosu, Eczacılık Sembolü görselleri Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s8-9 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-seagull-manipulation-1379738870
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/six-vector-grungy-paper-stickers-banners-112265330

s10 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-illustration-beach-710173909
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/feather-icon-set-realistic-vector-icons-1177181560
Sayfadaki İnsan ve Hayvan figürleri Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.

s11 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/digital-scrapbooking-kit-old-paper-different-82877434
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/cute-little-girl-drinking-milk-table-1112040080
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/taking-measures-381510655
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/young-kids-holding-color-balloons-sitting-142168687

s12 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/digital-scrapbooking-kit-old-paper-different-82877434
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/elementary-school-kids-leaving-get-bus-1177707202
Sınıf ortamı görseli Mehmet GÜMÜŞ arşivinden alınmıştır.
Fotoğraf içindeki minibüs araç görseli Ravza KÖKDEN arşivinden alınmıştır.

s13 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/dark-black-grey-paper-background-creased-1075036649
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/rustic-bread-flour-sprinkled-white-paper-1054860182

s14 https://www.shutterstock.com/image-photo/little-baby-girl-kiss-her-grandfathers-1401120413

s15 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/gold-frame-paint-brush-vector-texture-1357874981
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/gobeklitepe-ruins-view-sanliurfa-province-turkey-1336600256

s16 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/vintage-paper-background-isolated-clipping-path-1011109585
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/catalhoyuk-oldest-town-world-1240099459

s17 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/realistic-blue-frame-perfect-your-presentations-202411873
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/taj-mahal-front-view-reflection-143943379
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/vintage-paper-background-isolated-clipping-

path-1011109585

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/canakkale-turkey-february-10-2016-trojan-1273274401

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/canakkale-turkey-october-07-wooden-horse-1037667796

s18 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-paper-manusript-parchment-vertically-oriented-618639608

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/celsus-library-ephesus-turkey-516187390

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/lion-gate-south-west-hattusa-known-1371504038

s19 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/zeugma-mosaic-museumgazantepturkey-10072012-595040306

s20 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/paper-sheet-book-envelope-cardboard-photo-388112326

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/sunset-istanbul-1266819445https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/mevlana-tomb-mosque-konya-city-1039995055

s21 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/paper-sheet-book-envelope-cardboard-photo-388112326

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/wooden-lake-house-inside-forest-bolu-1285867594

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/panoramic-view-antalya-old-town-port-759721363

s22 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/collection-frames-grunge-style-vector-texture-1317697931

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-theater-auditorium-interior-190011080

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-turkey-december-14-2018-library-1273629337

s23 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ghost-town-kayakoy-fethiye-abandoned-greek-1473537329

s24 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/rectangular-background-frame-painted-rough-brush-637547905

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/taksim-istiklal-street-always-crowded-busy-1361819435

s25 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/madinah-saudi-arabia-masjid-nabawi-658190758

s26 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-city-throat-bird-view-617441120

s27 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-turkey-november-16-2016-ancient-1131718121

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/shine-golden-frame-gold-rectangle-shadow-1320266792

s28 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-turkey-traditional-kuzguncuk-houses-uskudar-748798306

s29 https://www.shutterstock.com/image-photo/istanbul-september-15-2011-waterfront-eminonu-1229141464

s30-31 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/six-vector-grungy-paper-stickers-banners-112265330

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/drone-view-haydarpasa-railway-station-periphery-1396182731

s32 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/colorful-labels-tags-banners-design-364443617

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/view-local-grand-bazaar-istanbul-turkey-1102830338

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/three-vector-old-vintage-paper-textured-116487214

s33 https://www.shutterstock.com/image-photo/help-care-asian-senior-elderly-old-1284353431

S34 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/red-handdrawn-rectangular-frame-1120599860

S35 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-_-turkey-july-27-2016-587784260

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/red-handdrawn-rectangular-frame-1120599860

s36 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/city-panorama-air-istanbul-turkey-100453555

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/colorful-labels-tags-banners-design-364443617

s37 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/istanbul-turkey-april-09-2015-interior-272801144

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-realistic-white-blank-a4-paper-1453078340

s38 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/collection-blank-photo-frames-adhesive-tape-480484816
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/girl-throw-away-trash-well-broughtup-685248187
https://www.shutterstock.com/image-photo/helpful-male-nurse-senior-lady-on-1259539660

s39 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/metro-city-view-1217120731

s40 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/golden-horn-against-galata-tower-istanbul-390916708

s41 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/paper-sheet-book-envelope-cardboard-photo-388112326
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/feather-icon-set-realistic-vector-icons-1177181560

s42 https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/grunge-background-space-text-image-444052597
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ankara-capital-city-turkey-elements-this-610931129

s43 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/primary-school-girl-working-her-desk-503425843
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/collection-frames-grunge-style-vector-texture-1317697931
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/smiling-doctors-discussing-patients-diagnosis-looking-1382558564

s44 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/colorful-labels-tags-banners-design-364443617
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/van-turkey-nov-10-after-earthquake-111114227

S45 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/snatched-middle-white-paper-which-edges-1296086323
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/colorful-labels-tags-banners-design-364443617

s46 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/concret-ramp-way-stainless-steel-handrail-790582078
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/hand-drawn-notes-collection-97720307

s47 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/dog-old-city-architecture-travel-nova-1475835509

s48 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/ataturk-house-museum-aka-walking-mansion-1033122937
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/paper-sheet-book-envelope-cardboard-photo-388112326
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/feather-icon-set-realistic-vector-icons-1177181560

s49 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/funny-dog-house-213102280
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/pair-gray-brown-sparrows-eats-old-1231737514
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/collection-blank-photo-frames-adhesive-tape-480484816
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414

s50-51 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/six-vector-grungy-paper-stickers-banners-112265330
Ünite Kapağı görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s52 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/cankiri-districts-bayramoren-atkaracalar-cerkes-orta-1295189377
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/district-map-province-turkey-1264256635

s53 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/cankiri-districts-bayramoren-atkaracalar-cerkes-orta-1295189377
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/brown-website-template-960-grid-106967900

s54 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/vintage-paper-background-isolated-clipping-path-1011109585

s55 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/vintage-paper-background-isolated-clipping-path-1011109585
Koca Meşe görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s56 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/vintage-paper-background-isolated-clipping-path-1011109585
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/collection-blank-photo-frames-adhesive-tape-480484816

Nezaket Kevkesi görseli T.C. Orman Ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma Ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yayınları Nezaket Kevkesi Tür Eylem Planı Kasım 2016, Ankara s14 ten alınmıştır.

Yapraklı Yaylası görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s57 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/vintage-paper-background-isolated-clipping-path-1011109585

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/music-notes-on-blue-background-512866885

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/digital-scrapbooking-kit-old-paper-different-82877434

Ilgaz görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s58 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/pros-cons-puzzle-diagram-illustration-isolated-370271249

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/amazing-fiery-rain-clouds-over-gobi-314134553

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/glass-igloo-kakslauttanen-arctic-resort-finland-1231841128

s59 Çankırıda Bir Köy görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

Ilgaz Dağları görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s60 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/pros-cons-puzzle-diagram-illustration-isolated-370271249

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/two-cute-little-boys-playing-football-196943177

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/child-playing-snow-winter-little-girl-745844473

Köprü sokak görseli Ravza KÖKDEN arşivinden alınmıştır.

s61 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/template-photo-collage-infographic-modern-style-1207671298

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/dried-hot-peppers-on-isolated-white-1198575793

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/dried-spies-hanging-bazaar-chili-peppers-602120642

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/turkish-food-et-kavurma-braised-meat-1249266985

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/glass-jars-pickled-unripe-melon-bazaar-1432987538

Kızılcık Ekşisi görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

Sarımsaklı Et görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s62 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/turkish-women-preparing-tarhana-soup-made-1165708444

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/lentils-spoon-wooden-bowl-close-on-522209995

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/handmade-tarhana-soup-chickpeas-legumes-sauce-1215523381

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/two-uncooked-fatty-ribeye-delmonico-steaks-1095213527

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/tarhana-soap-bazlama-wooden-plate-traditional-1325197376

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/classic-restaurant-menu-template-nice-icons-313053158

Küpecik Peyniri görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s63 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/classic-restaurant-menu-template-nice-icons-313053158

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/traditional-soup-turkish-tarhana-1489287668

s64 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-web-site-design-template-agile-1467566099

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414

s65 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-realistic-white-blank-a4-paper-1453078340

s66 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/rectangular-background-frame-painted-rough-brush-637547905

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414

s67 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/earthquake-disaster-ground-crevice-house-crack-717317857

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414

Çankırı Deprem Haritası görseli Çankırı İl AFAD Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s68 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/disasterpreventive-goods-illustration-japanese-written-

bread-741864316

Ilgaz Ilısılık Köyü heyelan bölgesi görseli Çankırı İl AFAD Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s69 Çankırı İli Heyelan Duyarlılık Haritası görseli Çankırı İl AFAD Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s70 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-notes-paper-on-wooden-background-103751660
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/slow-moving-storms-like-harvey-2017-710547961

s71 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
Çankırı İnandık Köyü Obruk görseli Çankırı İl AFAD Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s72 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-paper-manusript-parchment-vertically-oriented-618639608
İnandık Vazosu ve Taş üstüne Dağ Keçisi Kabartma Tasviri görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s73 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-paper-manusript-parchment-vertically-oriented-618639608
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/shine-golden-frame-gold-rectangle-shadow-1320266792
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-metallic-bars-different-corners-golden-336747101

s74 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-paper-manusript-parchment-vertically-oriented-618639608
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/shine-golden-frame-gold-rectangle-shadow-1320266792
Emir Karatekin Bey Türbesi görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s75 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-paper-manusript-parchment-vertically-oriented-618639608
Sultan Süleyman Cami görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s76 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-paper-manusript-parchment-vertically-oriented-618639608
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-metallic-bars-different-corners-golden-336747101
Yanığın Emine görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s77 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-paper-manusript-parchment-vertically-oriented-618639608

s78 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-paper-manusript-parchment-vertically-oriented-618639608
Çankırı Şehitlik görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s79 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/old-paper-manusript-parchment-vertically-oriented-618639608
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/18-mart-zaferi-kutlu-olsun-1210418788
Ilgaz Derbent Şehitliği görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s80 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-illustration-housing-infographic-design-elements-1172971813

s81 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/step-success-business-concept-vector-223252330
Yâren ve Kale görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s82 Geleneksel Çankırı Yemekleri görselleri Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s83 https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/28-apr-2018-tradational-kastamonu-food-1117486808

s84 Yumurta Tatlısı görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s85 https://www.shutterstock.com/image-vector/graph-phone-presentation-board-chart-icons-1441713305
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414

s86-87 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/six-vector-grungy-paper-stickers-banners-112265330
Ünite Kapağı görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s88 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-illustration-brown-bamboo-stick-border-1201163017
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-wooden-frame-canvas-285394811
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/whole-grain-wheat-flour-isolated-on-642616369

s89 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/bamboo-frame-woven-isolated-on-white-52528051
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/bamboo-frame-vector-illustration-isolated-on-257674162

Kiraz ve Kavun görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s90 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-wooden-frame-canvas-285394811
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/ornamental-vintage-frame-your-text-golden-1501822685
Dokumacılık ve İşlemecilik görselleri Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s91 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/ornamental-vintage-frame-your-text-golden-1501822685
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/business-infographic-template-vector-design-icons-1476827714
Yorgancılık, Bakır İşleri ve Ahşap İşçiliği görselleri Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s92 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
Şehir Merkezi görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s93 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/turkey-highly-detailed-editable-political-map-366849953

s94-95 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/six-vector-grungy-paper-stickers-banners-112265330
Ünite Kapak görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s96 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
Müze görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.
Uçak ve Tren Kütüphanesi görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.
Ahmet Mecbur Efendi Bilim ve Sanat Merkezi görseli Ravza KÖKDEN arşivinden alınmıştır.

s97 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/illustration-little-boy-maneuvering-his-parachute-208508197
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/photographer-photo-camera-mountains-vector-traveler-1471849154
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122

s98 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/illustration-little-boy-maneuvering-his-parachute-208508197
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/photographer-photo-camera-mountains-vector-traveler-1471849154
Bayramören Köprüsü görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s99 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/photographer-photo-camera-mountains-vector-traveler-1471849154
Akbaş Köprüsü görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.
Asker Balıklar görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s100 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/illustration-little-boy-maneuvering-his-parachute-208508197
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/photographer-photo-camera-mountains-vector-traveler-1471849154
Ilgaz görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s101 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/photographer-photo-camera-mountains-vector-traveler-1471849154
İstiklal Yolu ve Yapraklı Yaylası görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s102 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/illustration-little-boy-maneuvering-his-parachute-208508197

https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/photographer-photo-camera-mountains-vector-traveler-1471849154
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/jasmine-rice-sack-380466448
Kızılırmak Kavunu görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.
Eldivan Kiraz görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s103 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/photographer-photo-camera-mountains-vector-traveler-1471849154
Paşa Sultan Cami görseli İbrahim GÖKMEN arşivinden alınmıştır.
Hacı Murad-ı Veli ve Alpsarı göleti görselleri Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s104 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/illustration-little-boy-maneuvering-his-parachute-208508197
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/photographer-photo-camera-mountains-vector-traveler-1471849154
Sultan Süleyman Cami görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s105 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/photographer-photo-camera-mountains-vector-traveler-1471849154
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852
Tuz Mağarası görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s106 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
Eczacılık Sembolü ve Taş Mescit görselleri Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s107 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
Atatürk'ün Çankırı'da Konakladığı oda görseli İbrahim GÖKMEN arşivinden alınmıştır.

s108 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852
Tarihî Çamaşırhane görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s109 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
Çankırı Müzesi görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s110 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852
Kamil Rıfkı Urga dıştan görünüm Ravza KÖKDEN arşivinden alınmıştır.
Kamil Rıfkı Urga iç görünüm görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s111 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
Buğday Pazarı Medresesi dış görünüm görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.
Buğday Pazarı Medresesi iç görünüm görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s112 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852

Çivitçioğlu Medresesi iç ve dış görünüm görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s113 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
Çan Saati görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s114 Ferit Akalın Radyo ve İletişim Müzesi iç ve dış görselleri Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s115 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/infographic-design-template-place-your-text-1209139852
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/happy-little-boy-helmet-riding-bicycle-596510849
Sayfadaki Yâren Ali Karakteri üzerindeki diğer eklemeler Ravza KÖKDEN tarafından bu kitap için çizilmiştir.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/hand-drawn-notes-collection-97720307
Çankırı Kalesi görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s116 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vertical-horizontal-old-paper-scroll-ribbon-496512232
Emir Karatekin Bey görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s117 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vertical-horizontal-old-paper-scroll-ribbon-496512232

s118 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vertical-horizontal-old-paper-scroll-ribbon-496512232
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/old-sheet-paper-writing-feather-inkwell-745034287

s119 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vertical-horizontal-old-paper-scroll-ribbon-496512232
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/frames-ribbons-vector-monochrome-sketch-set-1136790164
Ahmet Kemal ÜÇOK görseli Çankırı Belediyesi Kamil Rıfkı URGA Araştırma Merkezi arşivinden alınmıştır.

s120 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vertical-horizontal-old-paper-scroll-ribbon-496512232
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/frames-ribbons-vector-monochrome-sketch-set-1136790164
Dr. Kamil Rıfkı URGA görseli Çankırı Belediyesi Kamil Rıfkı URGA Araştırma Merkezi arşivinden alınmıştır.

s121 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vertical-horizontal-old-paper-scroll-ribbon-496512232
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/frames-ribbons-vector-monochrome-sketch-set-1136790164
Selahattin İNAL'ın ve Kemanının görseli Çankırı Belediyesi Kamil Rıfkı URGA Araştırma Merkezi arşivinden alınmıştır.

s122 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vertical-horizontal-old-paper-scroll-ribbon-496512232
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/pile-old-postcards-isolated-on-white-182522660

s123 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/website-design-elements-containing-ui-ux-1399284689
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426

s124 Yaren oyunu görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s125 Yaren Evi iç görüntüsü görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122

s126 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
Çankırı Evi görseli Ravza KÖKDEN arşivinden alınmıştır.

s127 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
Çankırı Yaren Evi görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s128 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
Çankırı Yaren Evi görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.

s129 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/pouring-turkish-coffee-into-traditional-embossed-337212692
Yaren Evi Oyunları görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s130 Yâran Sofrası görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426

s131 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/gold-vintage-frame-isolated-on-white-1146369506
s132 Yaren oyunu görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
s133 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/gold-frame-set-vector-340144334
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
s134 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
Geleneksel Erkek Giyimi Görseli Ravza KÖKDEN arşivinden alınmıştır.
s135 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
Geleneksel Kadın Giyimi Görseli Onur TULGAY arşivinden alınmıştır.
s136 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vector-realistic-white-blank-a4-paper-1453078340
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
s137 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
s138 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
s139 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-labels-105722426
s140 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/old-paper-objects-2-variety-scraps-96406529
s141 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/old-paper-objects-2-variety-scraps-96406529
s142 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/old-paper-objects-2-variety-scraps-96406529
s143 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/paper-texture-header-tag-recycled-on-148046852
s144 https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/paper-texture-header-tag-recycled-on-148046852
Sarımsaklı Et görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.
s145 https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/paper-texture-header-tag-recycled-on-148046852
Yumurta Tatlısı görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.
s146 https://www.shutterstock.com/tr/image-illustration/paper-texture-header-tag-recycled-on-148046852
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/plate-knife-forkon-red-checked-cloth-572547769
Bamya Yemeği görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.
s147 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vertical-horizontal-old-paper-scroll-ribbon-496512232
Asker Balıklar Resmi görseli Çankırı İl Kültür Müdürlüğü arşivinden alınmıştır.
s148 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/vertical-horizontal-old-paper-scroll-ribbon-496512232
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/scrapbooking-set-old-paper-textures-different-94176397
s149 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
s150 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414
s151 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/gold-frame-set-vector-340144334
s152 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/gold-frame-set-vector-340144334
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/grey-vector-web-site-travel-agency-66034465
s153 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122

https://www.shutterstock.com/tr/image-photo/paper-sheet-book-envelope-cardboard-photo-388112326
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-ornate-vector-frames-labels-82067857

s154 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-colored-gradient-web-buttons-buy-1167249064
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/music-background-musical-notes-vector-rainbow-401469844
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122

s155 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-colored-gradient-web-buttons-buy-1167249064
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/music-background-musical-notes-vector-rainbow-401469844
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/stickers-note-papers-collection-different-scraps-492229198

s156 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-colored-gradient-web-buttons-buy-1167249064
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/music-background-musical-notes-vector-rainbow-401469844

s157 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/stickers-note-papers-collection-different-scraps-492229198

s158 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/stickers-note-papers-collection-different-scraps-492229198

s159 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/set-vector-promo-cardboard-paper-banners-117803122
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/stickers-note-papers-collection-different-scraps-492229198
Yapraklı Yağlı Güreşleri görseli Yapraklı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s160 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/stickers-note-papers-collection-different-scraps-492229198
Hasan İNCEBACAK görseli Onur TULGAY arşivinden alınmıştır.
Yapraklı yağlı güreşleri festivali görseli Yapraklı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

s161 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/stickers-note-papers-collection-different-scraps-492229198
https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/business-infographic-template-vector-design-icons-1476827714

s162 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/notebook-paper-objects-highlight-elements-95311414

s170 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/turkey-provinces-map-high-detailed-all-1486164017

s171 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/business-infographic-template-vector-design-icons-1476827714

s172 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/business-infographic-template-vector-design-icons-1476827714
Sayfadaki Görseller Ahmet Faruk EMİROĞLU tarafından bu kitap için çizilmiştir.

s173 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/business-infographic-template-vector-design-icons-1476827714

s174 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/business-infographic-template-vector-design-icons-1476827714
Sayfadaki Görseller Ahmet Faruk EMİROĞLU tarafından bu kitap için çizilmiştir.

s188 https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/old-sheet-paper-writing-feather-inkwell-745034287

Arka Kapak görseli Çankırı Belediyesi arşivinden alınmıştır.

Genel https://www.shutterstock.com/tr/image-vector/three-vector-old-vintage-paper-textured-116487214

Görsellere Son Erişim Tarihi 01.04.2021'dir.

Çankırı İle İlgili Notlarım

BU ÖĞRETİM MATERYALİ
ÇANKIRI İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNCE
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.

PARA İLE SATILAMAZ

ISBN 978-975-11-5142-1

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.